

Educarea Potențialelor Umane

Florian Colceag

Introducere

Formarea personalității unui om este un proces care se întinde pe tot parcursul vieții și începe cu perioada intrauterină. Nu este doar personalitatea formată la vârste mari, ci chiar din prima etapă de viață, cea mai tânără. În mediul în care se formează copilul, există toți factorii care să îi amprenteze pentru totdeauna formarea personalității. El trăiește sentimentele mamei, simte trăirile mamei chiar în perioada intrauterină. Și în continuare, mai târziu, până la doi, trei ani este în permanență în contact cu referențialul de bază care a fost mama.

Mama la rândul ei este și ea în legătură cu multe alte evenimente sau persoane, ea este intermediarul prin care se scurge informația la copil. În orice caz, atât timp cât mama lucrează la maniera instictuală, ceea ce se transmite mai departe este cumva tipizat până la o vârstă mică, după care nu mai e tipizat.

Am întâlnit cazuri extraordinar de interesante, în care mama făcea traduceri în limba engleză, sau asculta muzică tot timpul în limba engleză, iar copilul a refuzat să vorbească în limba română, la început vorbind în engleză.

A fost înscris la o grădiniță de limbă engleză, la școală de limbă engleză pentru că nu vorbea decât engleza, nativ, neavând niciun contact cu această limbă decât prin intermediul mamei.

Formarea personalității este un proces extraordinar de delicat, extraordinar de profund. Este o metamorfoză, în mare parte legată de procesul de înmugurire, creștere și înflorire. Înmugurirea începe, cum spuneam, în burta mamei, iar mamele care sunt foarte, foarte atente la stările proprii și la cele pe care le transmite copilul, cele care ascultă muzică relaxantă, clasică, profundă, au și bucuria de a avea mai târziu copii cu inteligență complexă, abilități înalte, pentru că li se oferă mediul care să le permită dezvoltarea.

Dacă mama este consumatoare de stimulente, copilul trăiește stresul, se naște în stres, își învâрте viața în jurul stresului, nu își găsește liniștea, nu își găsește scopul, nu își găsește drumul mai târziu, pentru că o mare parte din efortul propriu de dezvoltare a fost în jurul stresului, cum îl rezolvă de pildă, cum își rezolvă stările care erau bazate pe stres.

Orice statistică făcută cu atenție, arată că în urma unor perioade stresante, de exemplu de război, generațiile de copii care se nasc, au niște caracteristici foarte clar amprentate, sunt departe de a mai fi niște personalități calme, reflexive, active și orientate către cooperare sau bine. Este foarte interesant și foarte profund, cum arată legăturile sufletești.

Sunt studii americane făcute pe gemeni, gemeni univitelini care au fost despărțiți. Părinții divorțând, au plecat unul cu un copil într-o parte, altul cu celălalt în altă parte. În situația asta, ei s-au dezvoltat separat. S-au întâlnit după vreo 10, 20 de ani. Studiile au fost făcute exact cu gemenii care s-au întâlnit. Ce a ieșit de aici a fost absolut extraordinar, gemenii au ales soți sau soții care semănau între ei, au avut profesii asemănătoare, au avut copii la rândul lor, pe care i-au zămislit în perioade foarte apropiate unii de alții. Ei au rămas conectați mental și sufletește, deși geografic erau foarte departe. Au avut vieți paralele, poate similare.

Procesul formării unei personalități nu este doar dependent de mama, e dependent și de mediul de dezvoltare și continuă până la finalul vieții. Nu putem să ne detașăm de istoria noastră. Noi purtăm istoria proprie cu noi. Ne dezvoltăm, creștem, dar creștem cu istorie cu tot. Trebuie în permanență să ținem cont de cine suntem, de unde venim, încotro ne îndreptăm și care e treaba noastră ca să ne putem găsi echilibrul în societate, în natură, în viața individuală. Pe de altă parte mai sunt și alte variabile ale problemei care arată că de

fapt noi aparținem unei inteligențe colective mari și fiecare om este ca o celulă în cadrul acelei inteligențe colective, are rol, are rost în raport cu ceilalți, cu mediul în care trăiește, cu mediul natural.

Acesta este o lege ce nu este doar umană, ci și ecosistemică. Dacă te uiți cu atenție la speciile existente în clipa de față, poți să îți dai seama că fiecare dintre aceste specii trăiește datorită celorlalte, acționează asupra celorlalte, ia relații cu celelalte, iar oamenii care se gândesc: "Vai doamne, la ce e bună musca?! Musca e o chestie sâcâitoare", sau o rămă, sau furnică, dau dovadă de ignoranță. Dacă, de pildă, ar dispărea o specie, s-ar dezechilibra extrem de tare tot ecosistemul. Noi trăim acum o dramă, care este enormă, a începutului dispariției albinelor. Asta înseamnă dramă ecosistemică, pentru că albinele sunt cei mai buni polenizatori, eficienți pe de-o parte, iar pe de altă parte, nu numai drama ecosistemică este problema, dar nu ai cu ce să o înlocuiești, ceilalți polenizatori fiind mult mai slabi.

Oamenii au nișele lor existențiale la fel ca și speciile. Dacă nu își găsesc drumul, nu se pot adapta, nu pot evolua. Bântuie, caută, umblă, pot căuta până la sfârșitul vieții, dar nu o să găsească nimic. Personalitatea se formează în procesul găsirii drumului, iar pentru a-și găsi drumul, oamenii fac orice: experimentează, își creează principii, își dezvoltă aptitudini. Orice fac însă, nu îi duce mai aproape de țintă dacă nu își recunosc rolul, rostul, de unde vin, încotro se îndreaptă și care e treaba lor.

Noi trăim într-o lume foarte haotică. Oamenii de multă vreme și-au pierdut bunul simț și capacitatea de a-și da seama la ce sunt utili. În primul și în primul rând, datorită faptului că nu depășesc măsura propriei ființe. Ei nu se cunosc pe ei, încearcă să le recunoască caracteristicile altora, dar ei nu sunt stabili asupra propriei cunoașteri. Pe de altă parte, asta îi face să fie relativ mai adaptabili la diverse condiții, dar nu și evolutivi, devin oportuniști, neputând să-și dezvolte personalitatea până la capăt. Personalitatea se dezvoltă în evoluție, nu în adaptare.

Î: Se poate spune că este vorba despre un progres pe orizontală în ceea ce privește procesul de adaptare, pe când cel evolutiv să țină de axa verticală a omului?

R: Dacă judecăm pe orizontală și pe verticală, și judecăm rolul pe care oamenii îl au în echilibrarea ecosistemică, a umanității, în amprenta ecologică 0, constatăm că sunt mai mulți oameni decât roluri. Deci, nu mai am omul pe rol, avem o foarte mare concurență pe același rol, care este simplificat și nu acoperă toate domeniile. De ce? Pentru că noi nu mai avem capacitățile senzoriale necesare să ne adaptăm, și atunci forțăm evoluția în jur. Noi acum nu mai putem să folosim simțul mirosului ca să ne dăm seama de starea psihică sau de atitudinea ființei din față. La noi simțul mirosului este atenuat până aproape de dispariție. Din această cauză nici nu intuim bine. La animale nu se întâmplă asta, la ele simțul mirosului le spune clar ce intenționează persoana sau animalul din fața lui, și atitudinile se modifică în funcție de informația venită pe calea asta.

Noi în schimb am dezvoltat foarte mult visul și scenariul, în care construim ipoteze care pot fi false sau adevărate, ceea ce face ca omul să nu mai aibă echilibru prea puternic mental, sufletesc sau atitudinal, iar pe de altă parte, să fie într-o stare permanentă de căutare care îi dezvoltă inteligența adaptativă și uneori evolutivă. Evolutivă se întâmplă numai când reușesc să se adune. Noi ne-am construit un mediu atât de artificial, încât nu mai putem supraviețui în el. Suntem într-o capcană. Noi nu mai simțim natura, ne-am îndepărtat de ea și o distrugem. Ne-am construit un mediu tehnologic cu care ne raportăm greu, pentru că este altfel decât suntem noi, dar ne transformăm, ne robotizăm, ne informatizăm. Nu mai avem miros, ochi, urechi, însă avem internet și avem rețele de socializare și alte socoteli. Aici este o foarte, foarte mare și interesantă problemă deoarece, construind o lume artificială noi ne-am îndepărtat de pământ și îl distrugem. O mare problemă este că nu ne folosim dimensiunile existențiale cu care ne-am născut. Noi ne-am născut cu deschidere către oameni, natură, către cosmos, către Dumnezeu. Dar dintre toate aceste deschideri, am

rămas cu una, deschiderea către ceilalți oameni. Aici este problema foarte mare deoarece este un rău care se intensifică, se mărește din cauza unei direcții greșite. În clipa de față, moare o specie la doisprezece minute.

În prezent, nivelul de poluare a ajuns la niște extreme atât de adânci, încât am intrat în încălzire globală și proiectăm un viitor foarte nefericit pe Pământul acesta, pentru că oamenii neavând capacitatea de a se dezvolta sustenabil și de a evolua în umanitate, evoluează în jocuri, rămân inteligenți dar infantili. Și acum se joacă cu arme de distrugere în masă, cu intervenții globaliste în care o astfel de direcție calcă în picioare toate reglajele fine pe care le are ecosistemul și sufletul omenesc. Astfel, ne adâncim în cea mai mare problemă, ne mirăm că avem o populație care crește în permanență. Acesta este de fapt semnul dispariției.

Este o lege în biologie care spune că orice specie înainte de dispariție, se înmulțește și face cât de multe mutații poate, astfel încât poate una dintre aceste mutații pe care le generează va putea să supraviețuiască și să continue existența speciei.

Noi asta facem acum, iar aceste mutații care sunt nenumărate, arată doar măsura incapacității noastre de a ne adapta și evolua împreună cu ecosistemul. Am pierdut lumea naturii și trăim în lumea artificială. Noi nu mai avem sentimente, avem bani, înlocuim partea calitativă cu un simbol. Zeii noștri nu mai sunt zeii naturii, este zeul Ban, care dacă rămânem undeva pe o insulă pustie nu înseamnă nimic. Iar dacă rămâi cu încă cineva pe insulă, tot nimic nu înseamnă, pentru că nu poți să mănânci, nu poți să cultivi, nu poți aduce viața cu ajutorul banilor. Ne-am pierdut referențialul.

Să ne întoarcem la subiect.

Dezvoltarea personalității umane se face în această luptă. Oamenii pot datorită potențialelor, pe care le pot dezgropa, dezvolta, amplifica dacă le pun în slujba altora. Nimeni nu se poate trage de păr pentru a se scoate singur din mlaștină, reușește doar dacă îl prinde altul de păr. Se poate ridica, dar nu singur. Dacă nu ai colaborare, dacă nu te dedici ajutorului celorlalți, al mediului, al copiilor în curs de formare, devii inutil și periculos.

Ei bine, printre alte probleme cauzate de zeul Ban sunt cele date de egocentrismul de la acest zeu. EU pentru mine, al meu, nici un fel de dăruire, omenie, suflet, iar acesta este un simptom pe care noi îl vedem de jur împrejur, și care ne condamnă atât ca specie cât și ca individ. Dar momentul în care dai din tine și te dedici, ajuti, lucrezi pentru binele general, binele se întoarce, și se amplifică.

Există o foarte mare diferență între calitate și valoare. Calitățile cu cât le împarți cu atât se înmulțesc, iar valorile cu cât le împarți cu atât se împuținează. Dacă dăruiești generozitate, iubire, inteligență, bunătate, toate aceste calități se înmulțesc, fiind dovada infinității. A fi infinit este o calitate. Dacă împarți infinit la doi, tot infinit primește fiecare. Dacă împarți un măr la doi, fiecare primește jumătate de măr, mărul fiind o valoare. Acum depinde cum privești. Dacă înmulțești și mărul punându-i semințele în pământ, crescându-le, îl împuținezi consumându-le.

Noi nu am învățat lecția aceasta care este fundamentală: să dăm înapoi ce am primim, mai mult decât am primit. Am fost ajutați o dată, să ajutăm de zece ori. Este singura cale prin care se formează o personalitate adevărată, pentru că celelalte personalități sunt doar niște schițe. Sunt ființe care au trup uman perfect, care după o vreme ajunge bolnav, stresat, chinuit și cât se poate de imperfect. De ce? Pentru că nu au pus baza pe suflet, nu și-au cultivat mintea, nu și-au folosit celelalte dimensiuni: cosmică, ecosistemică, ci s-au mulțumit să trăiască într-un mediu mic, închis, într-o nucă în care nu pătrundea lumina.

Capitolul 1

Copilăria mică 0-3 ani

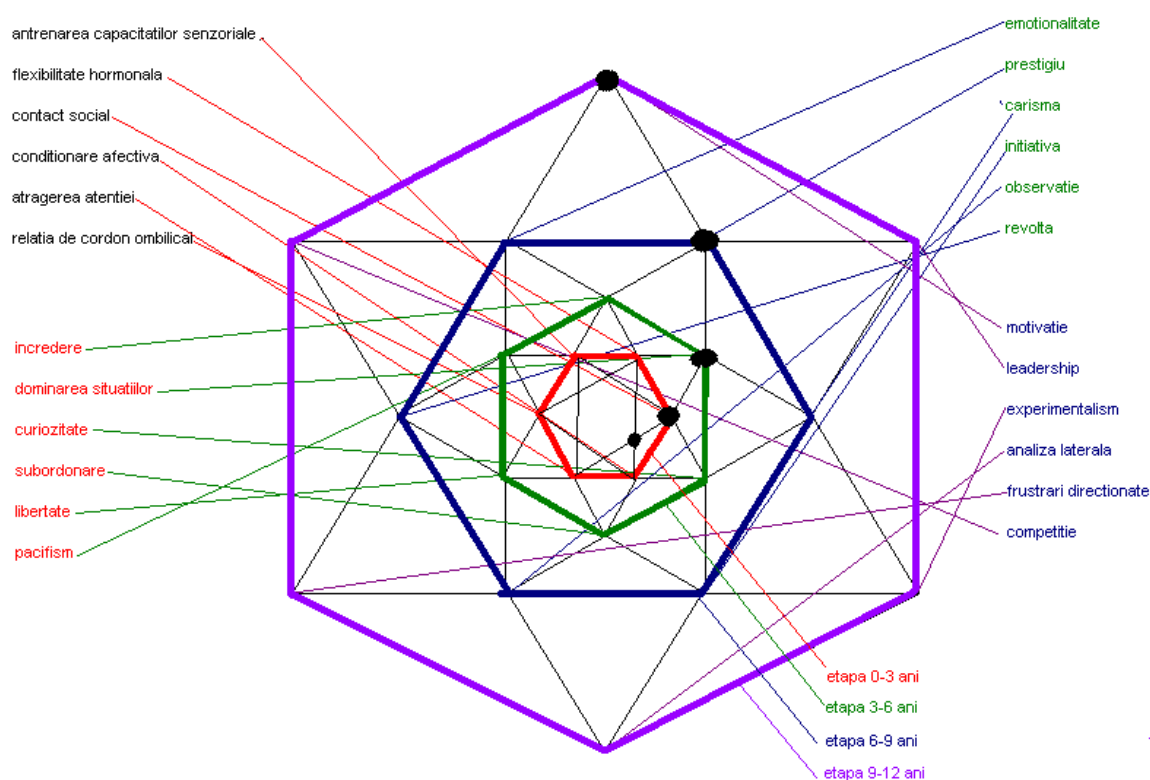
Dezvoltarea omului se realizează pe etape de vârstă cu o ciclicitate de aproximativ trei ani în care se modifică nivelul de dominare a unei emisfere cerebrale asupra celeilalte emisfere cerebrale.

Aceasta produce efecte diverse, printre care reluarea la aproximativ trei ani a stadiului de dezvoltare a personalității dezvoltat pe emisfera ce a recâștigat poziția superioară, ceea ce se traduce prin modificarea comportamentului. Astfel persoana are din nou tendința unui comportament mai juvenil pe o perioadă de readaptare, de asemenea are tendința de schimba total modul de gândire, devenind mai creativă dacă a fost mai tipică înainte, sau invers.

În cadrul acestui interval de trei ani dominat de o emisferă cerebrală există etape în care se vede cum se modifică în mod specific anumite caracteristici în funcție de dominanța unei emisfere.

În figura de mai jos se poate vedea cum se generează noile caracteristici de vârstă corespunzătoare noii etape, plecând de la caracteristicile vechii etape.

Astfel la vizuali motivația va deriva în prestigiu, pe când la secvențiali promovarea va

deriva în stabilitate.

Un detaliu important în înțelegerea evoluției gândirii conceptuale a copiilor este dat de structura de informații a emisferelor cerebrale dominante. Astfel pentru vizualii spațiali există tendința de evoluție conceptuală ce se vede prin rotația pe dreapta a figurilor, la auditivi secvențiali fiind specifică rotația pe stânga.

În tabelul de mai jos urmărim pe verticală modificarea caracteristicilor la vizual spațiali în perioada 0-3 ani:

Vizuali/ spațiali						
0-1	Capacitate senzorială (sensibilitate)	Flexibilitate adaptativă	Contact social (cunoaștere)	Condiționare afectivă	Tonus și motricitate	Relația de empatie cu alții
1-2	Imitație, experimentalism și curiozitate	Citire	Motricitate	Comportament social și de adaptare	Atragerea atenției	Relația de empatie cu alții Înțelegere
2-3	Imaginație	Motricitate	Învățare	Generozitate	Agresivitate	Limbaj

Caracteristici perioada 0-3 ani

1. Capacitate senzorială (sensibilitate)
 2. Flexibilitate adaptativă
 3. Contact social (cunoaștere)
 4. Condiționare afectivă
 5. Atragerea atenției (tonus și motricitate)
 6. Relația de empatie cu alții
- Dimensiuni: sensibilitate, tonus și motricitate, cunoaștere

Sensibilitatea

1 lună

- Vederea: urmărește un obiect dintr-o parte a poziției mediane
- Auzul: reacționează la sunetul clopoțelului
- Fonațiunea: emite mici sunete guturale.

2 luni

- Vederea: întoarce capul după un obiect care dispare încet
- Auzul: nu sunt achiziții fundamentale
- Fonațiunea: gângurește, face vocalize prelungite

3 luni

- Vederea: nu sunt achiziții fundamentale
- Auzul: se întoarce pentru a-1 privi pe cel care îl strigă
- Fonațiunea: face vocalize când se vorbește cu el; râde cu hohote

5 luni

- Fonațiunea: scoate strigăte de bucurie; râde și face vocalize, mânuind jucăriile

6 luni

- Fonațiunea: nu sunt achiziții fundamentale

7 luni

- Fonațiunea: vocalizează câteva silabe bine definite

8 luni

- Nu sunt noi achiziții semnificative

Tonusul și motricitatea

1 lună

- Poziția: ușor sprijinit, se ține în poziție șezând
- Motricitatea: întinde mâna către o jucărie ce i se oferă
- Prehensiunea: apucă un cub, dacă îl atinge, și ridică jucăria

2 luni

- Tonusul: își îndreaptă un moment capul în poziție șezând
- Poziția: culcat pe burtă, își ridică umerii și capul
- Motricitatea: se întoarce de pe o parte pe spate
- Prehensiunea: nu sunt achiziții fundamentale

3 luni

- Tonusul: își ține bine capul drept în poziție șezând
- Poziția: culcat pe burtă, se sprijină pe antebrațe
- Motricitatea: ține ferm jucăria, scuturând-o printr-o mișcare bruscă involuntară
- Prehensiunea: apucă cearșaful și îl trage spre el

4-5 luni

- Tonusul: nu sunt achiziții fundamentale
- Poziția: culcat pe burtă, își ține picioarele în extensie, își înalță capul și umerii atunci când se exercită o ușoară tracțiune asupra antebrațului
- Motricitatea: așezat în fața mesei, pipăie marginea; scutură jucăria, dacă este pusă în mâna lui
- Prehensiunea: începe o mișcare de apucare dirijată spre obiect

6 luni

- Poziția: se rostogolește; sprijinit, poate rămâne mult timp în poziție șezând
- Motricitate: nu sunt achiziții fundamentale
- Prehensiunea: dacă vede cubul pe masă, îl ridică; poate ține un cub cu oricare mână; șezând, apucă bine cu o mână un inel agățat de un fir de ață pendulat în fața lui

7 luni

- Poziția: se ține scurt timp în poziție, șezând fără sprijin
- Motricitatea: își trece jucăriile dintr-o mână într-alta
- Prehensiunea: ține câte un cub în fiecare mână; apucă o bilă; ridică de toartă o ceașcă răsturnată

8 luni

- Poziția: se ridică până în poziția șezând atunci când se exercită o tracțiune ușoară asupra antebrațelor
- Motricitatea: se întoarce de pe spate pe burtă; se joacă aruncând diverse obiecte pe jos; lovește două obiecte unul de altul
- Prehensiunea: apucă un al treilea cub, scăpând unul din celelalte două

Cunoașterea

1 lună

- A celorlalți: fixează chipul adultului; încetează să plângă atunci când i se vorbește
- De sine însuși: reacția de supt anticipează momentul suptului
- A lumii: nu sunt achiziții fundamentale

2 luni

- A celorlalți: surâde, răspunzând surâsului examinatorului
- De sine însuși: se joacă cu mâinile, le examinează
- A lumii: privește un cub pus pe masă; recunoaște biberonul și pregătirile pentru supt;

3-4 luni

- A celorlalți: face vocalize atunci când i se vorbește
- De sine însuși: nu sunt achiziții fundamentale
- A lumii: privește o bilă pusă pe masă

5 luni

- A celorlalți: surâde în fața oglinzii
- De sine însuși: culcat pe spate, face mișcări dirijate pentru a se debarasa de un prosop pus pe cap

- A lumii: se dezvelește prin mișcări asemănătoare cu o pedalare; își prinde coapsa și genunchii;

6 luni

- A celorlalți: distinge chipurile străine de cele familiare
- De sine însuși: își apucă picioarele; se debarasează de un prosop pus pe cap
- A lumii: lovește masa și freacă lingurița (pentru a le examina)

7 luni

- A celorlalți: nu sunt achiziții fundamentale, își duce picioarele la gură; șezând, se debarasează de un prosop pus pe cap; întinde mâna spre oglindă; își mângâie imaginea din oglindă
- A lumii: examinează clopoțelul-jucărie cu interes

8 luni

- A celorlalți: se joacă de-a cucu-bau
- De sine însuși: culcat pe burtă, se debarasează de prosopul pus pe cap
- A lumii: caută o linguriță care a căzut

Vârsta marilor ucenicii

Perioada se întinde de la 8 luni până la intrarea în grădiniță. De-a lungul ei, consideră Rose Vincent, copilul va achiziționa cele mai importante caracteristici umane:

a) Mersul biped

La 8 luni, copilul se târâie. La 10 luni, se ridică agățându-se de ceva.

b) Manevrarea obiectelor din jur în jurul vârstei de 1 an, copilul întinde mâna spre obiect, îl pipăie, îl apucă, îl duce, îl lovește de un alt obiect (masă, scaun) ori de propriul corp, îl freacă, îl scutură, îl dă de-a dura. De la vârsta de 2-3 luni, sugarul începe să emită diferite sunete. Pe la 7-8 luni, el se străduiește să reproducă sunetele care le fac plăcere celor din jur. Copilul devine receptiv la tonul frazei adultului și percepe semnificația ei generală între 9 și 13 luni, deci înainte de a începe să vorbească. În curând pronunță primele cuvinte.

Apariția și dezvoltarea jocului.

Pe la 8 luni, jocul apare în gesturi repetate în mod stereotip (copilul aruncă jucăria, mama i-o da înapoi, copilul iar o aruncă etc.).

Învățarea regulilor sociale

La 4 săptămâni

- Privește în gol împrejur. Vede lumina de la fereastră ori un obiect strălucitor care se mișcă.

La 8 săptămâni

- Urmărește cu o oarecare mișcare a capului o persoană care se mișcă și un obiect apropiat.

La 12 săptămâni

- În poziție asimetrică, își privește mâna pe care o ține în dreptul feței.
- Ține un obiect în mână, aruncându-i o privire scurtă.
- Fixează mai îndelung lumina electrică ori o persoană.

La 16 săptămâni

- Își rotește capul și inspectează împrejurimile.

- Își activează brațul atunci când privește un obiect și privește la obiectul din propria mână.
- Percepe fugitiv un ghemotoc de hârtie de 8 mm de pe masă.

La 20 de săptămâni

- Aruncă o privire asupra obiectelor de pe masă și, la contact, apucă unul din ele.
- Fixează în mod clar ghemotocul de hârtie.
- În poziție culcată, urmărește cu privirea o jucărie pierdută.

La 24 de săptămâni

- Se apropie și apucă o jucărie; poate recupera o jucărie căzută, dacă este în apropiere.

La 28 săptămâni

- Manipulează puternic; lovește, scutură și mută jucării.
- Cu o jucărie în mână, percepe mâna care se mișcă liber (mâna lasă jucăria).
- Întinde mâinile, privește și încearcă să ia obiectele care sunt departe de el.
- Se arată receptiv (vizual) la mediile noi. Este ocupat să privească împrejurimile atunci când este în căruț.

La 32 de săptămâni

- Ține un obiect, privește și apucă un obiect. Mușcă jucăriile, le mestecă, le privește.
- Închide ochii atunci când i se apropie un obiect de față.

La 36 de săptămâni

- Apropie un obiect de altul.
- Se hrănește singur cu un biscuit.

La 40 de săptămâni

- Culege sau împinge bucățele mici (din diferite materiale), obiecte mici, utilizând noua sa achiziție de apucare cu arătătorul și degetul mare.
- În căruț, se joacă cu jucăriile, dar privește și împrejur.

La 44 de săptămâni

- Examinează părți ale jucăriei. Sondează găurile și scobiturile. Pune un obiect într-o cutie fără să-l scape.

La 48 de săptămâni

- la jucării de pe masă și se întinde după jucăriile de pe marginea pătuțului.
- Se joacă în serie cu mai multe jucării.

La 52 de săptămâni

- Pune jucării într-o cutie și le scoate de acolo.
- La plimbare în căruț, examinează automobilele, trecătorii și câinii.

La 32 de săptămâni se teme de propria lui mamă dacă ea poartă o pălărie nouă.

Schimbări similare au loc de-a lungul întregii copilării.

Vechile temeri se sting pe măsură ce experiența îl învață pe copil adevărata semnificație a lucrurilor. Copilul dobândește noi temeri deoarece detectează lucruri noi pe care în etapa anterioară era incapabil să le vadă din cauza imaturității. Noile percepții demonstrează, de fapt, un progres al creșterii. Există fluctuații de dezvoltare în legătură cu tipurile și gradele de frică: se constată că, în perioadele de echilibru relativ, frica de orice tip este mult mai puțin accentuată

decât în perioadele în care organismul abordează noi stadii de dezvoltare. Tot un semn al dezvoltării este tipul de teamă care se schimbă în funcție de vârstă.

- Emite sunete vocalice de la 28 de săptămâni.
- La 40 de săptămâni, e capabil să pronunțe un cuvânt («dada», «mama»).
- Copilul merge în patru labe cu mare viteză, fie în genunchi, fie cu picioarele drepte. Are mereu tendința de a se ridica de jos și este relativ pregătit pentru a sta singur în picioare; poate să meargă dacă este sprijinit.
- Are capacitatea de a apuca lucrurile cu siguranță, cu precizie.
- Are aproape capacitatea completă de a lăsa lucrurile din mână în mod voluntar.

Comportamentul de adaptare

- Arată deja o anumită capacitate de apreciere a formei și a numărului. Poate plasa un cub într-un container, un cub peste altul, manifestă o diferențiere perceptivă specifică pentru formă (confruntat cu un joc de tip «încastrare» — o gaură pătrată și una rotundă). Pune un cub lângă celălalt pe masă (începutul numărării).
- Apucă creionul și mâzgălește pe hârtie.
- Practică jocul cu mingea împreună cu un adult (aruncă și primește înapoi mingea aruncată).
- Manifestă tendința de a repeta conduitele care îi fac pe ceilalți să râdă și, în acest fel, începe, într-un mod confuz, să-și înțeleagă propria-i identitate. Copilul și-a câștigat deja un statut în cadrul grupului familial, iar el este adesea centrul acestui grup.
- Este capabil de sentimente distincte: de afecțiune, gelozie, simpatie, neliniște, frică, furie.
- Reacționează la muzică, la sunete care se repetă ritmic.
- Se manifestă incipient simțul umorului: râde la unele surprize simple (un sunet, jocul de-a ascunselea cu mama).
- Dovedește un început de autonomie; poate mânca folosind degetele, freacă lingura de castronaș, o linge; exprimă prin gesturi faptul că nu-i e foame.
- Cooperează atunci când este îmbrăcat.
- Este receptiv la stările afective ale celorlalți și chiar manifestă o capacitate crescândă de a se adapta la ele.

Gesell consideră că acest comportament este o indicație a dezvoltării inteligenței și a structurării incipiente a personalității.

AL DOILEA AN DE VIAȚĂ

1. Motricitate
2. Înțelegere
3. Imitație, experimentalism și curiozitate
4. Agresivitate
5. Citire limbaj
6. Limbajul
7. Comportamentul social și de adaptare

Motricitate

La 13 luni, face primii pași. Autoarea stabilește și o scală a achizițiilor privind deplasarea, ca parte a dezvoltării motorii generale.

Mers lateral: 16,5 luni.

Mers cu spatele: 16,9 luni.

Copilul se ține într-un picior dacă este ajutat: 19,9 luni.

Copilul urcă scara dacă este ajutat: 20,3 luni.

Copilul coboară scara dacă este ajutat: 20,5 luni.

Urcă scara singur, cu pauze: 24,3 luni.

Coboară scara singur, cu pauze: 24,5 luni.

Pe la 15 luni, copilul mânuiește obiecte tot mai complicate: deschide o carte, pune un obiect într-altul mai larg etc.

Este vârsta motricității, iar cele mai numeroase satisfacții ale copilului sunt legate de achiziționarea diferitelor deprinderi motrice.

- Copilul face progrese în controlul postural.
- A dobândit un echilibru mai bun.
- Are o flexibilitate mai mare a încheieturilor, astfel că merge bine și chiar aleargă.
- Poate urca și coborî scările, poate sări de pe ultima treaptă.
- Dă cu piciorul în minge atunci când i se cere.
- Îi place să danseze, să sară, să bată din palme.
- Are o mai mare capacitate de apucare și manipulare a obiectelor.

Comportamentul de adaptare

- Are o capacitate mai mare de concentrare, precum și de memorare.
- Își caută jucăriile care lipsesc, își amintește evenimente petrecute ieri.
- În jocul de încastrare pune cubul pătrat în gaura pătrată și pe cel rotund în cea rotundă.
- Identifică multe imagini, ceea ce este un bun start perceptiv pentru a identifica primele litere.
- Începe să facă deosebirea între alb și negru; poate utiliza nume de culori, dar încă nu le deosebește.
- Simte ce înseamnă un obiect comparativ cu mai multe, ceea ce pregătește numărarea de mai târziu.
- Pune trei cuburi unul peste altul (turnul) sau trei cuburi unul lângă altul (trenul).

Există o structură interdependentă între dezvoltarea mintală, cea motrică și limbajul incipient. Copilul, spune Gesell, pare că gândește cu mușchii (motricitatea). De asemenea, adesea vorbește în timp ce execută un act și execută un act pe care îl exprimă verbal.

Înțelegere

Însușirea vorbirii

De la 1 la 2 ani, vocabularul copilului se extinde de la câteva cuvinte la circa 200-250. Fiecare cuvânt are valoarea unei propoziții sau fraze.

Spre sfârșitul primului an de viață, copilul introduce variații în acest tip de joc, expune jucăriile unor mișcări și cercetări mai complexe. Apare jocul simbolic, în care un obiect joacă pentru copil rolul pe care el i-l conferă: un băț poate fi o pușcă, un cal, o chitară etc. Jocul capătă și caracter de imitație socială: sunt cunoscute jocurile de rol, în care copiii se joacă de-a mama și de-a tata, de-a școala, de-a doctorul etc. (într-o etapă mai târzie).

Imitație, experimentalism și curiozitate

La 15 luni

- Se joacă aruncând jucării.
- Pune un cub peste un altul și leagă o jucărie legată de o sfoară.
- Încearcă să imite o mâzgălitură frecând ori pocnind un creion pe hârtie.
- Îi place să se uite pe fereastră în călătorie; privește copacii care se mișcă și automobilele.
- Ciocănește sau manipulează o carte cu imagini.

La 18 luni

- Concentrarea atenției are o durată scurtă, dar, pe parcursul ei, copilul încearcă să imite acțiunile adultului.
- Construiește un turn din trei sau patru cuburi.
- Întoarce mai multe pagini dintr-o carte și se uită la imagini, numind sau indicând una dintre ele.
- Se uită pe fereastră la oameni, la avioane sau la lună.

La 2 ani

- Privește și apucă aproape simultan un obiect.
- Potrivește jucăriile una cu alta.
- Își rotește antebrațul și răsuflă o măciulie sau un buton ca să intre într-o cameră.
- Îi place să vadă cum se mișcă obiectele. Localizează o poză în cartea cu imagini.
- Face semne mărunte cu creionul pe hârtie.
- Construiește din cuburi, vertical ori orizontal, în linie simplă, sau un turn, folosind o varietate de cuburi.

Agresivitate

La 2 ani și 6 luni

- Manipulează obiectele cu bruschete.
- În desen folosește linii drepte, puncte și curbe.
- Îi place să folosească degetele când pictează sau modelează.
- Poate identifica pietrele cubice pe un drum
- Nu este agresiv decât accidental
- Intră în conflict cu copiii pentru jucării
- Face dezordine prin casă, fără să distrugă lucrurile de regulă
- Are accese de furie, determinate în special de mamă
- Mușcă, lovește, dă cu piciorul, mai ales pentru jucării
- Distruge obiectele
- «Fură» obiecte de la altul și lovește necunoscuți
- Se teme de sunete puternice
- Furia apare la amestecul altora în activitățile sale fizice ori în lucrurile care-i aparțin.
- Familiar -La 16 săptămâni, el poate plânge ori de câte ori aude bătând pendula. La 24 de săptămâni, el ascultă bătăile fără a se mai teme; în schimb, plânge când vede că se apropie un străin.

Pe la 2 ani - 2 ani și 6 luni, frica este de tip auditiv (frica de sunete). La 2 ani, jocul este ceva mai elaborat: copilul amestecă nisipul cu pietricele, umple gălețușă. Tot la 2 ani, el se joacă și cu apă, umplând și golind vasele.

Citirea Limbajului

La 18 luni

- Arată cu degetul pentru a identifica imaginile dintr-o carte.

La 2 ani

- Numește ceea ce vede în imaginile din carte.

La 2 ani și 6 luni

- Se face că apucă obiectele/ființele din cartea cu poze.
- La 18 luni, copilul are, de obicei, un obiect special (o jucărie, o păturică etc.) de care este atașat și fără de care nu poate dormi.
- La 2 ani posedă cât mai multe lucruri, pe care și le reclamă: «Este al meu!» Este mândru de îmbrăcămintea sa, mai ales de pantofi, șosete, batistă. Nu este capabil să împartă lucrurile cu cineva. La 2 ani și 6 luni însă, utilizează cuvinte ce implică trecutul, prezentul și viitorul, fără, evident, a înțelege conceptele.
- De la 1 an, copilul înțelege când i se spune «jos» sau «sus». Cuvintele legate de spațiu apar mai înainte de înțelegerea de altfel concretă, a noțiunilor.

Limbajul

Copilul ascultă cuvintele cu o atitudine calitativ nouă: le repetă, începe să asocieze acțiunea cu vorbele (de exemplu, dă mingea atunci când i se spune), învață câteva cuvinte noi. În dezvoltarea limbajului, ceea ce se manifestă pregnant la copil este reciprocitatea socială (schimburile verbale).

- La 15 luni, are un vocabular activ de 4-5 cuvinte.
- La vârsta de 2 ani, ajunge la un număr de cuvinte situat între 12 și 100.
- La 2 ani și 6 luni, limbajul devine un instrument util pentru copil.

Dezvoltarea se observă atât la nivelul vocabularului activ, cât și în structura expresiilor verbale, care devin tot mai corecte din punct de vedere gramatical. Limbajul începe să devină mijloc de comunicare nu numai a unor idei, dar și a unor sentimente, plângeri, laude, povestiri; limbajul începe să se manifeste ca purtător de idei și probleme, instrument al înțelegerii cauzalității, suport pentru apariția gândirii critice.

Vorbind despre el însuși, folosește nu pronumele personal, ci prenumele.

De asemenea, înțelege mai bine dacă, într-o conversație, celălalt îi folosește prenumele, și nu pronumele personal «tu» (de exemplu, înțelege mai degrabă când i se spune: «Dănuț, aruncă mingea!» decât «Tu arunci mingea»).

Prin aceeași propoziție copilul exprimă atât intenția, cât și acțiunea în sine: «Dănuț bea lapte» înseamnă și că el într-adevăr bea lapte în acel moment, dar și că dorește să bea lapte, tocmai intenționează să bea lapte ori că îi este sete și cere să i se dea lapte. Apar jocurile de limbaj: copilul repetă cuvinte, le îngână, le spune ca pe o incantație. Îi plac poveștile în care apar sunete și zgomote pe care le poate imita.

Din punctul de vedere al dezvoltării gândirii, el ajunge să formuleze o judecată negativă — «A nu este B» («păpușa nu este mașină») —, pe care Gesell o consideră cea mai înaltă achiziție; conform psihologului american, judecata negativă exprimă înțelegerea faptului că există o diferență între cuvinte și obiecte, că există cuvinte care le corespund unor anume obiecte, dar nu altora.

Atitudine socială, atitudine de adaptare

- Percepe deja identitatea, oarecum fragmentat. Are simțul

proprietății, „al meu” are înțeles pentru el. Utilizează ezitant pronumele personal, ceea ce arată ca el face distincție între sine și alții. Își recunoaște imaginea din oglindă. Mama este încă percepută ca parte din sine.

- Se joacă puțin cu ceilalți, preferă să se joace solitar și să relaționeze sporadic. Atât la fete, cât și la băieți, jocul se dezvoltă mai ales în direcția relației mamă-fiu (fiică), prin intermediul păpușilor. Apare primul fragment de înțelegere a faptului că el este detașat de mamă (prin aceasta se accentuează structurarea eului). Începe să înțeleagă relația dintre el și mamă.

- Când este îmbrăcat sau dezbrăcat, copilul este extrem de cooperant. Își trage singur ciorapii, nimerește mânecile. Reușește să mănânce cu lingura, fără a mai împrăști mâncarea.

Ascultă când i se cer lucruri simple. (aduce ziarul)

Afectele se diversifică: râde puternic, arată simpatie, repulsie.

Se simte vinovat când face pe el. Se jenează și comută vina pe altcineva, persoană, animal,... Mimica sa e însă mult mai acută decât profunzimea reală a sentimentului de vină.

Percepția și vocabularul fiind mai avansate, motricitatea mai rafinată, apare tendința de ordonare. De exemplu, dacă are 4 pătrate, el are tendința de a le alipi pentru a forma unul mai mare. Se intensifică percepția formelor.

Poate deja să încastreze pătrate, triunghiuri, cercuri. Nu are încă suficientă coordonare între ochi și mână, pentru a desena o formă simplă după model (un x, de exemplu). Asistând la executare, el poate trasa, imitând mișcarea.

Poate copia cercul, numai după model. Când i se dă o jumătate de imagine, poate recunoaște întregul. Poate recunoaște o figură văzând jumătățile ei, înțelege ce i se cere și execută.

După părerea lui Gessel, achizițiile intelectuale se datorează foarte mult dezvoltării limbajului.

Comportament social

Începe o adaptare activă la rigorile mediului. Exista nevoia de aprobare din partea celor din jur. Copilul dorește să se integreze și să priceapă. El e acum capabil să renunțe la o satisfacție imediată, pentru o promisiune viitoare. Își exprimă în cuvinte năzuințele și problemele.

Apar scurte crize de furie. Sentimente intense (gelozie, tensiune) se mențin pe o durată mai lungă. Are și tendința de a se juca cu alții, dar preferă încă să fie singur. Începe să înțeleagă să-și aștepte rândul, acceptă aceasta cu plăcere și îi place să împartă jucăriile cu copii.

La vârsta de 3 ani, are deja o independență în a observa. Poate să mănânce singur și îngrijit. Învăță să se îmbrace, descheie nasturi, șireturi, scoate ciorapii, pantalonii.

Copilul de trei ani

1. Agresivitate
2. Învățarea limbajului
3. Imaginație
4. Motricitate
5. Scriere, vorbire
6. Generozitate

Agresivitate

La 3 ani și 6 luni

- Amenințări verbale de tipul «am să te fac fărâme».
- Sare de la o înălțime de 30 cm: 37,1 luni.
- Sare în lungime 36-60 cm: 39,7 luni.

Învățare limbaj

La 3 ani

- Poate repeta o rugăciune întreagă, așa cum face cu poezioarele scurte de la grădiniță.
- Poate manifesta un mai mare interes pentru școala de duminică/grădiniță; e posibil să-i placă unele părți din liturghie.
- Până la 2 ani inclusiv, copilul trăiește în prezent.
- Aдаugă cuvinte referitoare la cele trei timpuri, mai ales pentru trecut; utilizează și expresii privind durată («tot timpul», «pentru două săptămâni»), evident fără a le înțelege semnificația.

La 3 ani, cuvintele au devenit instrumente pentru a desemna lucruri percepute, idei, relații. Vocabularul se dezvoltă foarte mult; continuă însă o dezvoltare inegală a diferitelor categorii de cuvinte; unele sunt utilizate des și corect, altele sunt în stadiul de achiziție. Se observă jocuri solitare în care copilul își experimentează cuvintele, propozițiile și sintaxa.

În jocul dramatic, copilul este și actor, și povestitor; dramatizează o serie de roluri neapărat din plăcerea jocului, ci mai ales din dorința de a-și exersa vorbirea și verbalizarea gândurilor.

Se dezvoltă jocurile cu vorbele, «incantațiile». Copilul învață să asculte și, în mare măsură, ascultă pentru a învăța.

Imaginație

- Moș Crăciun devine mai semnificativ pentru el și mai interesant.
- La 3 ani, copilul poate da curs instrucțiunilor legate de așezarea «peste» și «sub» ceva, precum și instrucțiunilor legate de cuvintele «mare», «înalt», «lung».

La 3 ani, utilizează nisipul umed și face «prăjituri» cu ajutorul formelor de nisip. Spre 3 ani, accentul se pune pe frica de tip spațial și vizual (frica de mișcare, frica de obiecte care sunt mutate din locul lor obișnuit, de măști etc.).

Motricitate

- Sare cu picioarele alăturate: 28 luni.
- Se ține singur pe piciorul stâng: 29,2 luni.
- Se ține singur pe piciorul drept: 29,3 luni.
- Merge pe vârfuri: 30,1 luni.
- Stă în picioare pe o scândură: 31 luni.
- Merge urmărind cu aproximație o linie dreaptă: 31,3 luni.
- Coboară de pe scaun: 32,1 luni.
- Urcă scara alternând picioarele: 35,5 luni.
- Parcurge 3 m în vârful picioarelor: 36,2 luni.
- Copilul de 3 ani, ca și cel de 2 ani, găsește plăcere în activități motorii, dar nu atât de exclusiv. Îi plac mult și jocurile sedentare: este interesat de manipularea creioanelor și a altor materiale de joacă. Se produce o schimbare în ceea ce privește interesele motorii.

- Desenul spontan, ca și cel imitativ, exprimă o dezvoltare a mișcărilor fixe: traseele sale grafice sunt mai clare, mai puțin difuze și repetitive.
- Coordonarea motorie crescândă a mușchilor mici se manifestă și prin:
 - construcția turnurilor, care ajunge să implice până la nouă-zece cuburi
 - plierea unei foi în lung sau în lat (dar nu pe diagonală)
- Se dezvoltă coordonarea mușchilor mari și cea generală.
Astfel, copilul:
 - aleargă mult mai bine, încetinește ori accelerează mai ușor
 - urcă scările fără ajutor, alternând picioarele
 - învăță să meargă pe bicicletă
 - reușește (cu dificultate) să stea pentru o secundă într-un picior

Scriere, vorbire

La 3 ani începe să dorească a place celorlalți. Execută corect cererile, îi pasă dacă e lăudat sau pedepsit. E capabil de a face ceva ce nu îi place, dacă i se oferă o motivație.

La 3 ani și jumătate, trasează linii cu logică, apoi mâzgălește.

- Poate secționa linia verticală dacă trasează o cruce
- Are plăcere de a pune chenar foi

Vocabularul lui cuprinde acum câteva sute de cuvinte, pe care le utilizează uneori în propoziții, alteleori, mai curând ca pe onomatopee.

Frecvența cea mai mare o au substantivele, apoi numele de acțiuni. Apar apoi pronumele, (chiar după 2 ani), întâi al meu, mie, tu, eu.

Altruism

La 3 ani

- Împarte jucăriile cu ceilalți.
- Aduce de acasă jucării pentru a le arăta altor copii.
- Poate pune pantofii și descheia nasturi.
- Poate urmări imagini dintr-o carte, dându-le înțeleșuri.
- Poate trasa cercul.
- Traseele la pictură sunt variate.
- Poate lucra cu lut și face diferite forme simple.
- Îi place să privească mașinării ce funcționează.
- Îi place să privească oameni lucrând.
- Construcțiile din cuburi capătă logică și ordine.

Capitolul 2

Preșcolarul între 3-6 ani

La 3 ani

- Se diminuează agresivitatea fizică, fiind treptat înlocuită de limbaj și de autocontrol.
- Se enervează mai mult din cauza amestecului celorlalți în lucrurile lui, decât în activitatea sa fizică.

La 3 ani și jumătate

- Vrea să privească imaginile din cartea din care i se citește.
- Poate să identifice litere.
- Poate asocia litere cu noțiuni (de ex. A de la albină).
- Îi plac cântece cu litere.
- Poate identifica litere mari din cartea cu alfabetul, chiar de la 3 ani.

Vizuali spațiali						
3-4	Încredere, imitarea și copierea	Dominare agresivitate	Curiozitate	Subordonare comportamentului social	Libertate motricitate	Pacifism comportament de adaptare
4-5	Religiozitate	Cunoașterea	Comportament social	Achiziția raționamentului intuitiv	Descoperirea binelui și a răului	Emoționalitate Personală
5-6	Jocul simbolic	Înțelegere	Etica socială	Agresivitate	Limbajul, scrierea	Altruism

AL PATRULEA AN DE VIAȚĂ

Mimarea și copierea

- Poate să deseneze un pătrat.
- Poate desena unele detalii ale obiectelor.
- Pictează riguros, dar numai un timp, apoi schimbă tema. Contururile sunt grosiere.
- Încearcă să taie în linie dreaptă cu foarfeca.
- Identifică litere, scrie grupuri de 2 litere, știe câte litere are cuvântul, îi place să i se scrie numele său pe desene.
- Realizează structuri complexe din cuburi, cu forme variate, predominând simetria.
- Își dă seama dacă o literă aparține numelui său.
- Poate scrie unele litere, mare și grosier.
- Dispunerea în pagină e aleatorie, literele fiind uneori oblice sau inversate.
- În mod special fetele, încearcă să-și scrie numele.
- Se întâmplă să scrie primele litere, apoi să continue cu semne aleatorii, sau să treacă pe alt rând.

În ceea ce privește adevărul, vârsta de 4 ani e potrivită pentru abordarea subiectului. Acum, ficțiunea și realitatea nu sunt foarte distincte, imaginația începe să se exprime în cuvinte.

Agresivitate

- Din punct de vedere fizic, lovește, aruncă, mușcă.
- Verbal: jignește, se laudă.
- Redevine posesiv, atât față de prieteni, cât și față de părinți. Se laudă cu ce are.
- Este violent și nepăsător cu jucăriile.
- Este agresiv cu alții și exclusivist.
- Aruncă vina pe obiecte neînsuflețite.
- Nu mai dorește așa de mult să fie plăcut de alții și e mai nepăsător la pedepse.
- Se întâmplă să recunoască greșeala.
- Începe să înțeleagă rigoarea comportamentului și necesitatea ei.
- La 4 ani, reușește să cuprindă sensul unei succesiuni de evenimente din ziua respectivă.
- Combină cuvinte relative la spațiu în mod mai clar.
- Apare în vocabular cuvântul „moarte”, fără a avea un sens prea clar.

Religie

Îl interesează noțiunea de Dumnezeu, pune întrebări. Aceasta intervine mai ales datorită faptului că părinții răspund ades la întrebările copilului făcând apel la cuvântul Dumnezeu. Întrebările și discuțiile aferente sunt adesea nepotrivite.

- Are părerea că părinții știu totul și pot totul.
- Îi place să se roage și să inventeze rugăciuni, prin asemănare cu cele inițiale.
- Crede în Moș Crăciun.
- Reușește să stea liniștit la liturghie, chiar cu plăcere, mare parte din timp.
- Muzica din biserică îi place.

Mișcările corpului

- Alergare mai fermă, sărituri în unul sau două picioare, cu oarecare rigiditate.
- Poate sta într-un picior ceva mai mult timp, poate merge pe o scândură destul de îngustă.
- Aruncă mingea cu ceva flexibilitate.
- Poate să coasă pe carton, dacă găurile sunt deja făcute.
- Poate să-și încheie nasturii, sau chiar șireturile.
- Copiază desene cu mai multă îndemânare decât la 3 ani.
- Poate copia o cruce, dar nu un pătrat.

Adaptabilitatea

Referitor la inteligență crescută a vârstei, Gessel povestește o istorie adevărată:

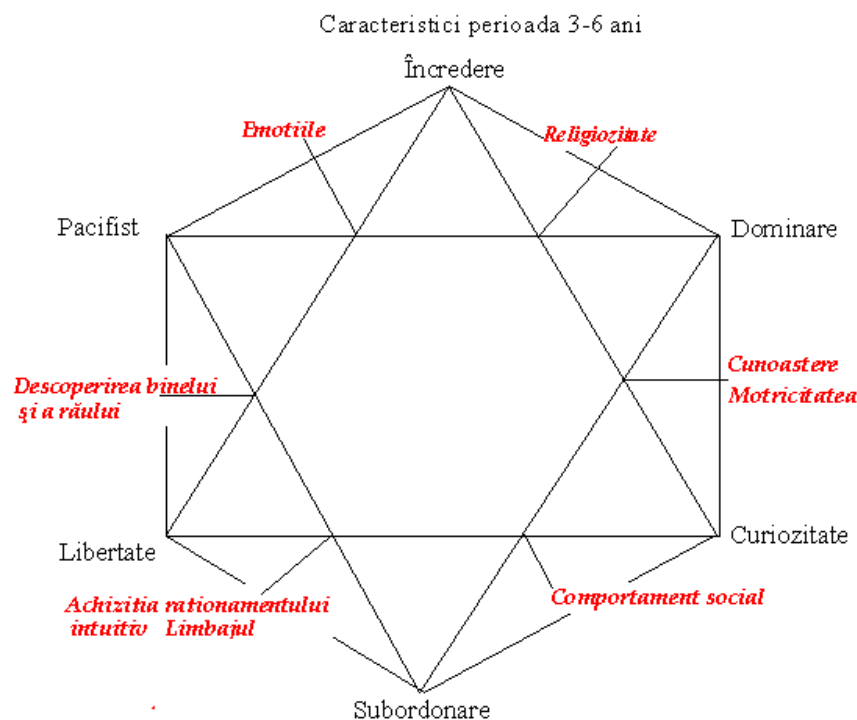
Un băiat de 4 ani, a fost întrebat, după ce a văzut o poză cu un miel sugând de la o oaie, „Ce ia mielul de la mama lui?” Imediat, copilul a răspuns:” Benzină.” Dincolo de amuzament, răspunsul este logic și corect, fiind în legătură cu mediul în care trăiește copilul. Este intuit faptul că benzina este sursă de energie, ea pune lucrurile în mișcare, deci îl ajută și pe miel să se miște. Este o dovadă a capacității de a generaliza a copilului, la această vârstă. În această etapă, copilul începe să pună întrebări, e dornic de acumulări. El numără deja până la 4 și chiar peste, dar în mod mecanic. Poate înțelege conceptul de „unu”, „doi” sau „mulți”.

După Gessel, la 4 ani, mintea este mai mult preocupată, decât profundă. Lipsește încă puterea de sinteză, gândirea este mai mult combinatorie. Se complace în jocuri dramatice, dar rolul nu rezistă mult în timp. Are uneori un prieten imaginar.

În desen, sintetizează omul, printr-un un cerc în loc de cap, două bețe ca brațe, doi ochi.
Apare o îmbinare de simboluri și realitate imaginată literal.

Comportamentul social

- Apare o îmbinare de sociabilitate și independență. Capătă tabieturi, aplomb în afirmații, emfază.
- E convins de importanța sa. Nu dă seamă de acțiunile sale, poate să se îmbrace și să se dezbrace, să se spele pe dinți și să se pieptene, fără prea mult ajutor. Are mâncăruri preferate, mănâncă singur.
- Se trezesc curiozități noi, îi place să meargă la toaleta împreună cu alții.
- Jocul de unul singur nu îl mai satisface. Dorește să facă își cunoștințe noi, să se joace în grupuri de 2-3, își împarte jucăriile aduse de acasă. Acționează cu lipsă de flexibilitate, dându-și aere de șef, împărțind indicații celorlalți.
- Este logoreic, „eu” are o pondere principală, dar de multe ori referința este legată de contextul social, de raporturile cu anturajul. Are dorința de a fi apreciat și este critic cu alții.
- Se teme adeseori, fricile fiind uneori greu de înțeles. Se poate teme de întuneric, de obiecte oarecare, sau de ceva cu totul neașteptat.
- În mintea lui, adevărul și imaginația se contopesc.

ANUL AL CINCILEA

Religiozitate

- Nu are încă o atitudine sentimentală în fața morții. Recepționează doar faptul că persoana decedată este imobilă.
- Uneori pune întrebări despre Dumnezeu și e interesat de subiect. Unii copii îi atribuie lui Dumnezeu responsabilitatea pentru tot. Când pățesc ceva, este pentru că Dumnezeu le-a făcut acel lucru. Alți copii, au pierdut interesul pentru subiect.
- Îi place să se roage și să inventeze rugăciuni personale.
- Îi place să meargă la școala de duminică, dar se zbânțuie în timpul slujbei.

- Moș Crăciun și Dumnezeu, sunt percepuți în mod realist și practic, le atribuie caracteristici umane, cred că au locuințe undeva.
- De abia după 5 ani, corpul omenesc apare în desen.
- Dacă vede un desen neterminat, poate să sesizeze elemente lipsa. Dacă pune ochiul în desen, spune că „poată acum să vadă„ .

Mișcarea

La 5 ani, plimbă nisipul cu camionul de jucărie, la 6 ani construiește forme cu apă și nisip, la 7 ani, face clădiri străzi, etc.

Perioada cuprinsă între 3-7 ani, ar putea fi numită „vârsta faunului”, sau „vârsta lui Pan”, deoarece acum, copilul, având un spirit dezvoltat de observație, fantazează, cumulând realul cu imaginarul.

Jocul are caracter dominant în viața copilului, îmbinând eterogen noțiuni disparate din domenii diferite. Acum e perioada deprinderilor “corecte” cei din jur reușind de obicei să-i insuflă impresia că virtutea e sinonimă cu supunerea, care supunere e cam problematică!

Binele și răul

Fundamentul conștiinței morale se formează până la 6 ani. Regulile coincid cu cele promulgate de părinți. Motivația respectării regulilor se regăsește în sentimentul de siguranță pe care îl obține copilul și la plăcerea de a auzi exprimată dragostea și admirația familiei.

În contrast, neascultarea poate afecta iubirea părinților, în viziunea lui.

Formarea raționamentului intuitiv

Pentru înțelegerea acestui capitol, Rose Vincent trimite la studiile lui Jean Piaget (vezi capitolul special consacrat)

La 3 ani și jumătate

- Se poate să aibă un tremur vag în coordonarea de finețe a mișcării.
- Poate folosi ambele mâini, simultan sau alternativ (inclusiv acțiuni cu mâna care nu e cea îndemânică).
- Unii pot identifica litera T de la tata, sau M de la mama, sau chiar propriul nume.

La 5 ani

- Ajunge la un nou stadiu al coordonării, poate apuca direct obiecte și le poate lăsa, fără ezitări.
- Face construcții complexe din cuburi, structuri plane, sau turnuri și clădiri.
- Construiește structuri din nisip, case, străzi și are capacitatea de a crea figuri din plastilină.
- În cazul jocurilor mai complexe, fie solicită ajutor, fie renunță.
- Umple figuri cu culoare, taie și face colaje, dar fără a fi îndemânic.
- Desenează figurând conturul și e satisfăcut.
- E amator de a copia forme simple.
- Îi place să picteze pe hârtie, sau pe podea. Face litere grosiere.
- Poate petrece firul prin hârtia găurita în prealabil.
- Se poate încheia și descheia la nasturii aflați în raza vizuală, poate așeza corect mâinile pe clapele pianului.

Comportarea în societate

- În multe manevre, e neîndemânatic.
- Băieților le place să se uite la trenulețul electric, sau să aibă jucării metalice.
- Fetelor le place să aranjeze păpușile.
- Încep să fie interesați să-și scrie numele, sau să recunoască litere mari sau cuvinte din cartea preferată.
- Mesele principale le ia alături de familie, dar cina o ia mai devreme singur, vorbind în acest timp.

Cunoașterea

- Încearcă să recunoască literele deja știute. Încearcă să identifice propoziții sau expresii din cărțile cunoscute-onomatopee, sunete emise de animale.
- Recunoaște litere și cuvinte de pe cutiile alimentare.
- Uneori subliniază cuvinte sau litere din cărți cunoscute.
- Poate să citească literele unui cuvânt și apoi întreabă „ce înseamnă A.P.A „?”
- Citește cuvinte scurte de 3-4 litere.
- În încercarea de a citi cuvântul, alege doar prima sau ultima literă și citește de sus în jos sau invers.
- Recunoaște numele său.
- Poate folosi litere preformate pentru a forma cuvinte și le poate combina în jocul cu cuburi.
- Recunoaște cifre de pe cadranul ceasului, de pe calendar, de la numărul casei, sau legate de activități zilnice.

La 5 ani și jumătate

- Știe întrucâtva literele alfabetului.
- Dă expresie imaginilor din cărți.
- Îi plac povești în care eroii sunt copii.
- Are obiceiul ca atunci când i se citește, să privească atât imaginile, cât și literele.
- Poate să scrie unele litere, oblice una față de alta, uneori inversate.
- Solicită confirmare și ajutor, după ce execută anumite litere.
- Privindu-și numele scris, poate să recunoască litere.
- Scrie acum de la dreapta la stânga.
- Adeseori copiază litere, uneori de la dreapta la stânga.
- Scrie propriul prenume, începând cu litere mari și terminând cu litere din ce în ce mai mici.
- Scrie cifre cu care e mai des în contact (orele ceasului, vârsta sa); poate copia cifre.
- Apar diferențe mari între copii la scrierea cifrelor; unii în loc de 23 scriu 32, alții omit ceva.

Impunere

- Aruncă vina pe alții (din cauza ta...).
- Nu recunoaște ce a făcut, când e întrebat.
- De la 5 ani, simte necesitatea îndrumării, solicită sfaturi. Simultan dorește independența în alegere, dar vrea și să se conformeze cerințelor celor mari.
- La 6 ani balanța se înclină, în sensul că, acum, tinde să fie ferm cu propriile alegeri, iar dacă cei mari îi solicită altceva, refuză și capătă accese de nervi.
- La 5 ani, noțiunile de bine și rău, coincid cu ce e și ce nu e permis din partea adulților. Preferă să se spună despre el că e bun, dar în jocuri, se simte bine și în rol de personaj negativ.

- Tot la această vârstă, poate arăta trasee pe hărți, sau să copieze hărți simple, arătând drumul spre grădiniță.
- Îl interesează spațialul, țări, localități de departe, dar nu și temporalul. Perceperea succesiunii începe să apară la 5 ani, atunci devine interesat de ceasuri. Continuă exagerările, dar începe să facă diferența între real și imaginar.
- Între 5 ani și 5 ani și jumătate, e o perioadă în care se estompează simțul de proprietate, pentru ca apoi să răzbată iar. Își dorește oricât de multe jucării, nu renunță la niciuna, dar nici nu are grijă de ele.

Motricitate

- 41,5 luni: sare coarda, max 20 cm
- 48 luni: sare în lungime, max 85 cm
- 49,3 luni: sare într-un picior pe o distanță de peste 2 m
- 51 luni: coboară scările prin alternarea picioarelor
- Crește agilitatea, capătă control sporit asupra corpului. Sare în unul sau două picioare, fără probleme.
- Postura este firească, elegantă. Mișcările sunt naturale, fără efort.
- Apare coordonare de finețe în mișcări.
- Poate executa fără a fi ajutat diferite activități (îmbrăcat, spălat pe dinți,...), mânuiește uneltele cu abilitate.
- Poate desena cu creionul cu siguranță. Execută figuri simple, ce pot fi recunoscute.
- Poate reproduce pătrate, cercuri, triunghiuri.
- Are dificultăți în copierea rombului.

Adaptabilitatea

- Începe să rezolve probleme ușoare, ce presupun relații geometrice. Poate reface un dreptunghi din carton, tăiat pe diagonală. Poate încadra figuri complexe.
- Omulețul din desenul său e acum complet. El are cap, mâini, picioare. Apar și detalii mai fine.
- Numără un grup de 10 obiecte, face adunări până la 5, cu ajutorul obiectelor.
- Știe ce vârstă are.
- Este mai dezvoltat simțul timpului. Poate, în urma ascultării unei povestiri, să reproducă secvențe logice de durată. Poate dezvolta jocul de pe o zi pe alta, integrând ce a avut loc în ziua precedentă, sau programând pe a doua zi.
- Poate reproduce un cântec.
- La desen, ideea intervine înaintea lucrului efectiv. La vârstele dinainte, ideea era generată de mișcarea creionului, putând suferi variații permanente

Limbajul

- Stăpânește aproape toate sunetele.
- Pune mai puține întrebări și cu mai mult miez. Răspunsurile îl interesează, ele se constituie în informații.
- Răspunde precis și la obiect.
- În general, din punct de vedere gramatical, limbajul este complet. Folosește fraze complexe, înțelege ipoteticul și condiționalul. Vocabularul este mult mai vast, legăturile în frază sunt corecte.

În societate

La 5 ani, independența și autonomia sunt mult dezvoltate.

- Se poate adapta la un mod simplu de cultură. Din acest motiv, i se spune „micul adult”.
- Este mai adaptat în familie, crează mai puține probleme.
- Doarme fără eforturi, respectă igiena, pe care acum o înțelege, se îmbracă și se dezbracă singur. Este dornic să ajute în casă și să-și îndeplinească sarcinile primite.
- Este protector față de cei mai mici, frați sau camarazi de joc.
- Dacă se pierde, e capabil să-și decline numele și adresa.
- Capătă simțul prieteniei, începe să se joace în grupe de 2-5 copii. Preferă grupul jocului solitar, dar are și prieteni imaginari.
- Îi plac călătoriile, hainele și alegerea lor.
- Înțelege politețea și tactul, în cazul în care a avut șansa educației.
- Înțelege mai mult diferența dintre sexe, diferența dintre culturi.

Planul emoțional

- Din punct de vedere emoțional, e mai stabil, dar poate fi cuprins de frici și tulburări puternice. Apar caracteristici altruiste, seriozitate, prietenie, generozitate, perseverență.
- Se mândrește cu ce posedă și cu ceea ce poate să facă. Îi place să meargă la școală și să fie apreciat în manifestările sale artistice. Are încredere în alții, în sine și e conformist.

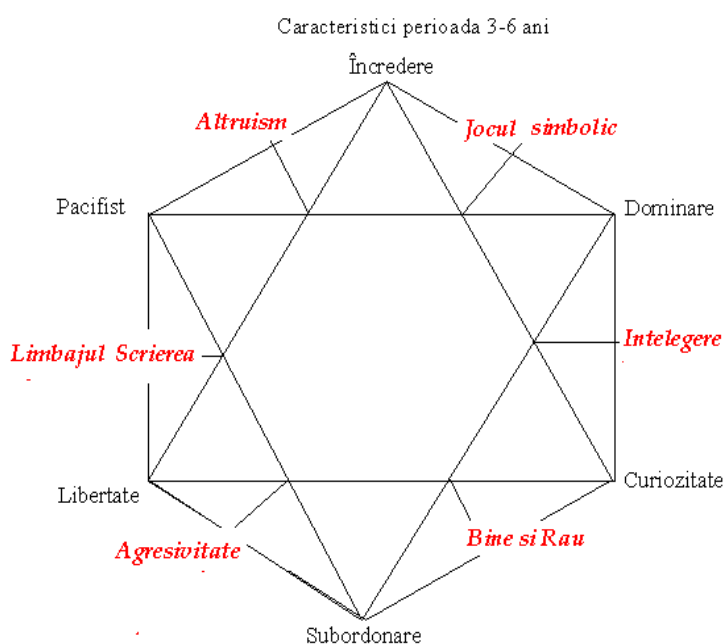
După Gessel, în primii 5 ani, avem etapa pregătirii. Între 5 și 10, avem o etapă de mijloc, pentru ca apoi, să urmeze etapele de completare, adolescență și maturitate.

În etapa de mijloc, se produc schimbări subtile, care, în momentul manifestării, pot da loc la înțelegeri eronate. Factorii responsabili, părinții și profesorii, tind să se învinovățească reciproc, judecând pe bază de factori exteriori.

În perioada aceasta, există o alternanță de echilibru și dezechilibru de tranziție, în cadrul progresului, în care se întrepătrund acțiunile introvertite cu cele extravertite, școala și casa, interesele personale cu cele de grup. Este perioada în care educatorii trebuie să fie atenți să discearnă fluctuațiile ce intervin în dezvoltare, altfel apar dificultățile în împlinirea copilului.

După Gessel, ar trebui să înlocuim educația bazată pe teorii exterioare, limitate, cu cea bazată pe psihologia dezvoltării, care să permită o înțelegere autentică a problemelor copilului.

La 6 ani

Capitolul 3

Școlarul între 7-9 ani

AL ȘAPTELEA AN DE VIAȚA

Ascultare

- Începe bine acțiunile, dar nu are forța necesară finalizării, are nevoie de asistență, pentru a termina.
- Utilizează unelte.
- Reușește să taie hârtia și să confecționeze diverse figuri.
- Scrie litere, uneori le figurează pe dos și se complace în a scrie cu creta.
- Uneori reușește să coasă cu ac mare.
- Poate sta la masa cu ai săi, în special dimineața. Simte nevoia de a vorbi în timpul mesei. Se ridică foarte des de la masă, nu are stare, se duce ades la toaletă.

Agresivitate

- Nu are un comportament bun. Vorbește excesiv, mesteca urât, varsă supa, e repezit și răstoarnă obiectele, e agitat și se mișcă cu scaunul. Lovește obiectele cu piciorul, îi critica pe ceilalți. În loc să mănânce, face orice altceva.
- Agresivitatea nu e o caracteristică, totuși are comportament agitat, lovește cu picioarele, trânteste ușile, proferează amenințări verbale.

Acum se face trecerea de la vârsta de 5 ani, cu calmul ei specific, la cea de 6 ani, cu agresivitatea ei.

- Folosește insulte verbale.
- Este refractar la sugestii.
- Are momente de nervi, lovește în cei din jur.
- Este distructiv în jocuri.
- Agresivitatea se manifesta atât pe plan fizic, cât și în plan verbal.
- Are accese de nervi, refuză să stea în camera sa, trebuie încuiat acolo. E capabil să distrugă mobilierul.
- Se autodefinește ca fiind nebun
- Bravează, se contrazice, e refractar la ce e rugat
- Lovește atât adulții, cât și prietenii.
- Arată cruzime față de ceilalți, de animale, de insecte.
- Este distrugător cu obiectele din jur.

Scrierea

- Îl interesează literele mici și cele mari.
- Începe să se descurce în a recunoaște propoziții, chiar destul de lungi.
- Găsește cuvinte ce au tangență cu povestea, sau cu poza.
- E capabil de a potrivi cuvinte.
- Îl tentează să aibă lucruri ce au legătură cu experiența sa (cărți, poze).
- Dacă reușește să citească o carte, o recitește de mai multe ori.
- Când citește, completează textul cu ce simte el că ar lipsi, inversează sensul cuvintelor, înlocuiește cuvintele cu altele asemănătoare.
- Când citește de pe un rând, adăuga un cuvânt scris pe alt rând.
- Cunoaște toate literele, dar le scrie uneori invers.
- E capabil de a scrie cuvinte, dar amestecă literele mari cu cele mici, fără a le deosebi.

- Poate scrie litere dintr-o trăsătură.
- Odată cu scrierea pe un rând, literele se măresc spre capăt.
- Îi plac diferite unelte de scris (cretă, creioane).
- Știe să scrie atât numele mic, cât și pe cel de familie.
- Unii copii pot scrie cifrele până la 20, cu cifre mari. Se întâmplă să inverseze cifrele numărului.
- Dacă e întrebat în legătura cu ceva ce a comis, neagă și dă vina pe altcineva.

Noțiunile de bine și de rău

- În privința acestor noțiuni, ele sunt aproape confundate cu ceea ce aprobă sau dezaproabă părinții. Își pune problema analizei comportamentului celorlalți copii. În cazul în care apucă să se comporte aberant, criticile celorlalți nu îl pot opri.
- Îi plac laudele. Refuză să fie pedepsit, iar pedeapsa nu îi corectează comportamentul.
- Evită pedeapsa mințind.
- Alteori spun ceea ce ei cred că e adevărul, dar nu au consecvență, trișează, de exemplu la jocuri.

Altruism

- Aduce obiecte la școală și le împarte cu ceilalți. Duce acasă lucruri făcute în școală. Îi place să ofere cadouri profesorilor. Adună multe lucruri, dar e neglijent cu ele.

Conștiința

- Percepe ciclul anotimpurilor, legat de activitățile caracteristice lor.
- Spre 7 ani și ulterior, se lărgeste percepția mediului înconjurător, e percepută casa proprie în relație cu cartierul și cu restul lumii.
- Începe să aibă temeri emoționale, e îngrijorat că mama sa ar putea muri.
- Moartea devine o idee prezentă, un rezultat al violenței și agresiunii.

Libertatea

- Accepta ideea de Dumnezeu, care a creat lumea, ființele și tot ce e frumos. Îi place la școală de duminică, îl impresionează povestea lui Iisus, îl interesează îngerii.
- Îi plac rugăciunile și crede că i se va răspunde la ele.
- Asimilează noțiunile de rai și iad, bine și rău.
- Moș Crăciun este un personaj real, iar cei care afirmă contrariul, sunt necredibili.
- Începe să inventeze jocuri dramatice, cu personaje și situații create de el.

Limbajul

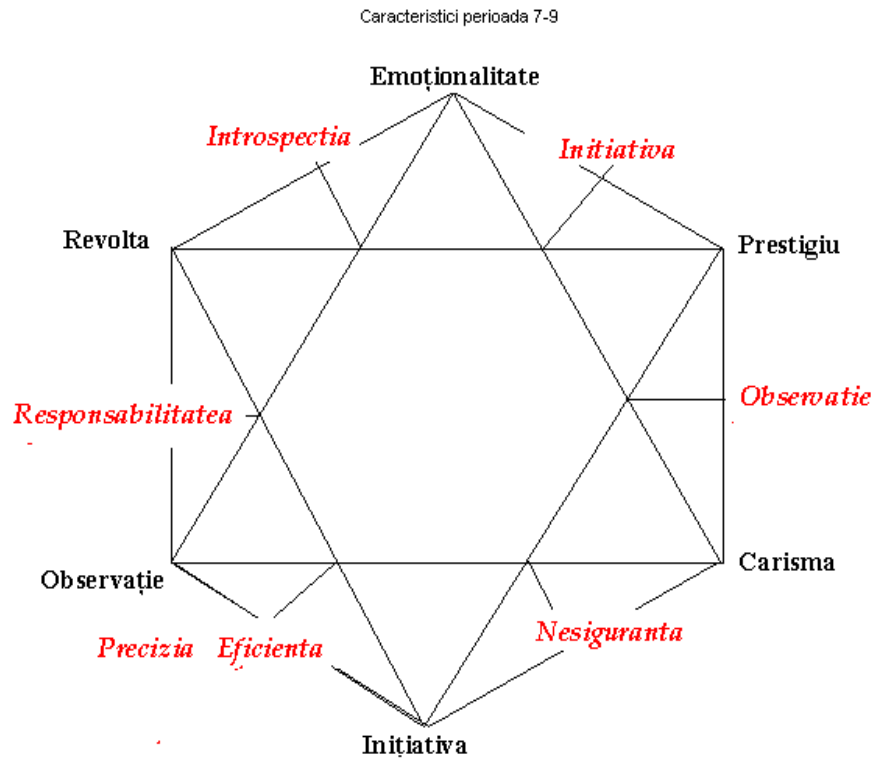
- Apar întrebări diverse, puse în mod continuu, cu ajutorul unui limbaj cursiv, „De ce?” este o permanență. Răspunsul, adeseori nu mai e sesizat, întrebarea următoare deja a fost rostită.
- Se distrează emițând sunete diverse, sau rostind cuvinte oarecare.
- Posedă acum capacitatea de a manevra noi exprimări, noi structuri gramaticale.
- Acum poate discuta îndelung, e capabil să spună povești cu întindere mare. În aceste narații, realul și irealul sunt întrepătrunse. Discută despre orori, războaie, moarte, dar conform unei logici personale.

Simbolismul în jocuri

Între 2 și 7 ani, caracteristic este jocul de tip „ziceam că,, , în care copilul pretinde că se află într-o anumită situație, sau că e un anumit personaj.

Primele semne ale acestui gen de joc, apar între 1,5 și 2 ani, pentru ca la vârsta de 5 ani să se dezvolte deplin.

O analiză detaliată a acestui gen de joc, a făcut-o Jean Piaget, analizând evoluția sa în paralel cu creșterea copilului.

Observație

Între 6 și 7 ani, copilul înțelege conservarea numărului și a cantității de lichid. În apropiere de 7 ani, își fac apariția fricile legate de nerespectarea propriilor obligații, de a nu corespunde din punct de vedere social etc.

Emoțiile

Imaginarul copilului, vise, frici, prieteni imaginari, sunt în strânsă legătură cu procesul de creștere și dezvoltare. La 5 ani, lipsa acestor griji, îi permite o atitudine mult mai relaxată decât se întâmplă după 6 ani, când, cu toate acestea, simte nevoia de a învăța.

Paradoxal, la 6 ani, când copiază litere, face mai multe greșeli și inversează mai multe litere decât la 5 ani.

Prestigiu

În această perioadă, copilul este capabil de a trage învățăminte din greșelile sale.

Gissel atrage atenția că acum nu trebuie insistat asupra corectitudinii în mod mecanic și „nu trebuie să punem toate ouăle noastre pedagogice în același coș”.

Este greșit ca scrisul și cititul să se predea în același fel, tuturor copiilor, cu aceeași metodă.

Se pot utiliza multe metode, fie ca atare, fie în o combinație armonioasă, pentru a trata individualizat copilul și procesul de învățare.

Mai jos, se arată care ar fi aceste posibilități, legate intrinsec de școală.

Spiritul de inițiativă

- Se descurcă mai bine să manevreze unelte.
- Creionul e folosit prin apucare foarte aproape de vârf și prin apăsare fluctuantă, adesea foarte puternică.
- Acum poate să scrie fraze în succesiune, literele având tendința de a se micșora spre final. Mărimea scrisului este totuși o caracteristică individuală.
- În privința preferințelor, la băieți se manifestă mai mult interesul pentru construcții, la fete mai mult pentru decupări din hârtie și asamblarea în figurine.
- Are un control mai mare asupra ținutei, dar încă rămân neîndemânări de tipul vărsării farfuriei, al vorbitului cu gura plină. Nu acceptă să-și întrerupă activitatea începută anterior, pentru a mânca. Adesea prefera să mănânce singur, pentru a putea continua ce făcea înainte de masă.
- Reușește să scrie propoziții, folosind atât litere mari, cât și mici, dar nu întotdeauna acolo unde trebuie
- De la 6 ani și jumătate, începe să corecteze literele inversate. Se mai întâmplă să scrie litere invers, sau să omită caractere.
- Cuvintele scrise până acum, erau legate. Începe separarea lor.
- Copiază propoziții cu plăcere.
- Corectează ades prin ștersături, din dorința de a scrie corect.
- Este familiarizat deja cu numere mai mari de 10, le scrie corect, iar inversările de cifre apar mult mai rar
- Uneori cifrele sunt scrise de sus în jos, în loc de orizontal.

Nesiguranța

- 7 ani reprezintă o vârstă cu comportament atipic. Copilul acuză anturajul ca să scape de vină, nu acceptă că nu a făcut ce trebuie, pentru că „tocmai avea această intenție„. E o perioadă de trecere.

Imaginea proprie

- Percepe noțiunile de bine și rău.
- Înțelege că exista comportament corect și comportament incorect.
- Dorește să facă parte dintre cei buni.

Răspunderea

- La 7 ani minte cu mai puțină dezinvoltură și începe să conștientizeze că nu e bine să trișeze în relațiile cu ai săi.
- Începe să aibă răspundere pentru obiectele proprii.
- Se estompează variațiile bruște de dispoziție, comportamentul devine mai liniar.

Orientarea

- Înțelege noțiunile de an, luna, zi, ora și are capacitatea de a ști în ce context temporal se află (ce anotimp, ce luna, ce oră e,..).

Probleme existențiale

- Percepția despre Dumnezeu este acum mai complexă, apar întrebări mult mai pertinente despre religie.

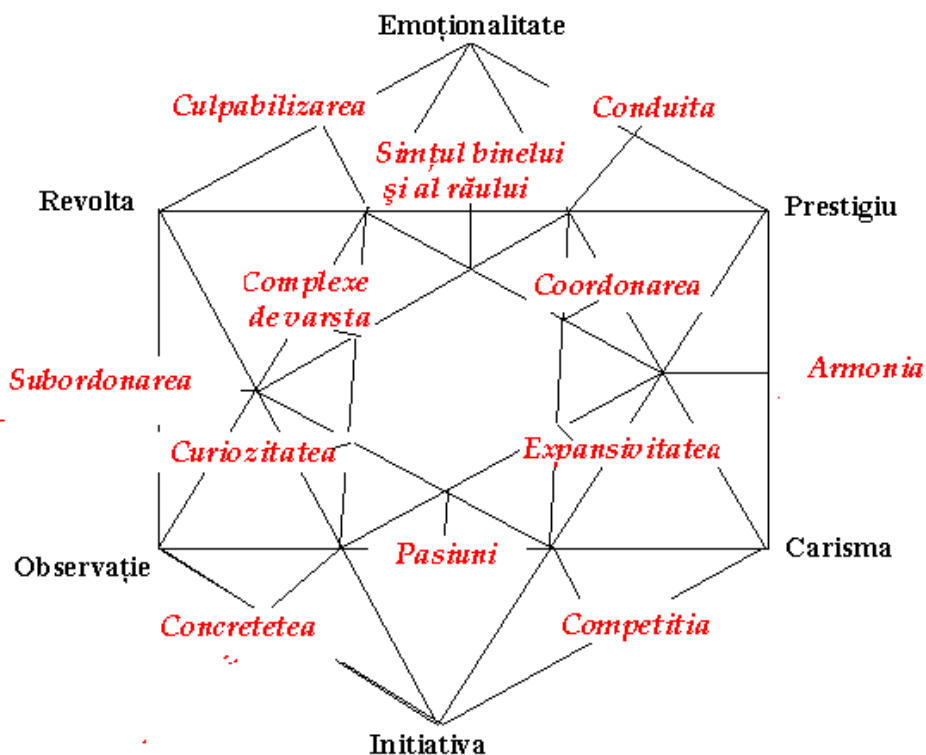
Eficacitatea

- Citește fraze întregi. Este capabil să citească cu ușurință cuvinte uzuale.
- Rapiditatea citirii diferă de la individ la individ.
- Citirea e presărată cu greșeli caracteristice: lipsă sau adăugare de cuvinte, inversare de litere în cadrul cuvântului.

Spiritul de contradicție

- Agresivitatea se diminuează. Accesele de nervi se răresc și crește acceptarea în privința cererilor adulților.
- Există episoade de încăierare cu frații sau surorile.
- Folosește amenințări verbale.
- Poate avea comportament violent, lovind cu picioarele, sau aruncând obiecte.
- Apar contestații rostite de genul „Minți! „Nu e bine! „

Caracteristici perioada 7-9 ani

Al optulea an de viață

Ascultarea

A treia etapă a vieții este cea legată de școală.

Accentul începe să se lase pe memorie și e de dorit să nu fie forțată, pentru a nu împiedica asupra dezvoltării intelectuale.

Acum se face trecerea de la percepția copilărească asupra cunoștințelor, la structurarea pe noțiuni fundamentale și la raționamentul logic. Morala are rol principal în simțirea copilului iar complexitatea și varietatea stimulilor vieții nu reușesc să acopere inocentă și emulația.

Mișcarea

- Desenează cu mișcări libere.
- Se mișcă cu ușurință și armonios.
- Îi place să danseze, în special dansuri populare, dar ritmul îl interesează doar dacă e viu și natural.

Întrecerea

- Îi place să joace fotbal și e captivat de diferitele faze ale jocului.
- Fetele sar coarda cu îndemânare, dar încă nu pot schimba pasul în timp ce coarda este în mișcare.
- Descrie situații cu gesturi energice
- Este conștient de ierarhiile din grup. Îl urmează în mod natural pe lider

Coordonarea

- Coordonarea dintre mână și ochi este la un nivel crescut.
- Apare o relaxare în mânuirea uneltelor de desen.
- Înțelege să accepte constrângerile temporale, dar nu poate lucra contra cronometru.
- Încă sunt mari diferențe între intenție și rezultatul acțiunii.
- Scrisul este acum corect, alinierea și înclinarea caracterelor are un grad destul de ridicat de constanță.
- Reușește să aplice perspectiva în desen.

Comportamentul

Nu există un tipar bine definit. În afara casei se străduiește mai mult să arate că e bine crescut. Teoretic, știe ce înseamnă comportament frumos, dar nu e capabil să aplice prea des regulile. Îi întrerupe pe alții când vorbesc și se amestecă în conversațiile adulților în timpul mesei.

Acceptarea vinei

Deși mai are tendința de a nega vina proprie, scade totuși tendința de a-i învinovăți pe ceilalți. Percepe răspunderea proprie și dorește să-și ceară scuze. Poate înțelege consecințele acțiunii sale.

De la 8 ani, are sentimentul de vină în cazul în care a greșit, promite să nu se mai întâmple. Este indispus când se glumește pe seama lui.

Este receptiv la argumente și capabil de a se conforma.

Noțiunile de bine și de rău

- Face diferențiere între bine și rău, conștientizează latura morală a acțiunilor sale, iar deciziile le ia acum în funcție și de acest parametru, nu numai ca urmare a ordinelor primite de la părinți.
- Primează noțiunile de „corect” sau „greșit”, înaintea noțiunilor „bine” și „rău”. Acest mod de a simți accentuându-se înspre vârsta de 9 ani. Acum, dorința de a fi cum trebuie este puternică, iar sentimentul de vină în cazul contrar este prezent adesea.

Expansivitatea

La 8 ani, comportamentul este marcat de o mare energie, apar istorii în care copilul se laudă, dar în cazurile pe care le percepe ca fiind importante, respectă adevărul.

Domenii de interes

Istoria începe să-l captiveze, dar nu în spirit științific, corelând evenimentele, ci legat de anumite personaje preferate.

Spirit-materie

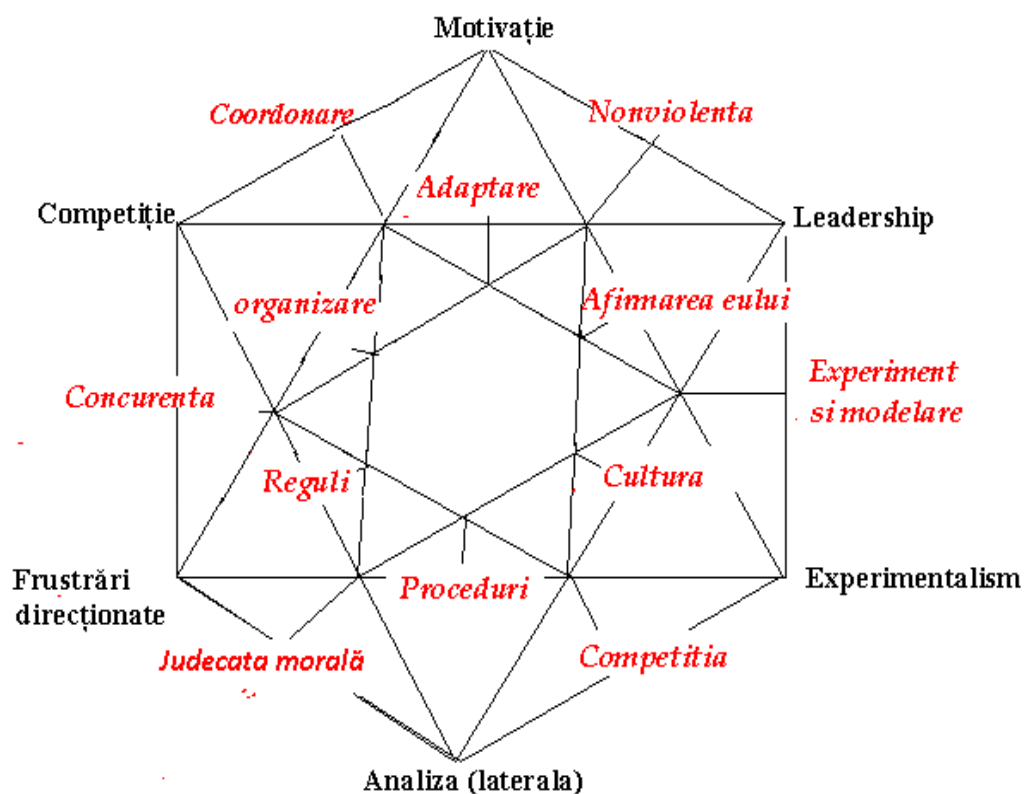
Percepția trece acum dincolo de ritualurile concrete legate de înmormântare, ajunge să-și pună problema a ceea ce se întâmplă după moarte

Începe să înțeleagă că sufletul și nu corpul, se duce în rai.

Curiozitatea

- Relațiile cu mediul sunt acum caracterizate mai mult de curiozitate, decât de agresivitate.
- Reacția agresivă e treptat înlocuită de tristețe și sentimente rănite.
- Manifestarea agresivității, atunci când apare, se face mai mult prin intermediul exprimării. Se ceartă și jignește.

Caracteristici perioada 7-9 ani

Perioada între 8 și 9 ani

Motricitate

- Activitățile, atât joaca cât și munca, sunt tratate cu pasiune. Tot ceea ce face, se desfășoară fără sfârșit, fără oboseală, fără existența sentimentului că jocul ar trebui să se termine la un moment dat.
- Simte mai bine viteza, poate să coreleze mai bine cu situația și în situații periculoase, în mașină sau pe sanie, are rețineri.
- Dorește să fie puternic și să ridice greutate.
- Are adeseori atitudini neîndemânatic.
- La băieți, există interes pentru competiție fizică, lupte, box, trântă. Îi pasionează jocurile de echipă și îi motivează performanța.
- În privința capacităților fizice există mari diferențe, de la caz la caz.
- Unelte sunt folosite cu lejeritate. În cazul băieților, unelte de grădină, ciocanul, etc. În cazul fetelor, foarfecă, acul de cusut, etc.
- Se poate folosi cu ușurință de scrierea de mână.
- Are plăcere și în a fi spectator la joaca altora.

Comportamentul

- Comportamentul se modifică substanțial în bine, dar aprecierea străinilor face ca în afara casei, atitudinea să fie mai bună ca în interior.
- La masă, se poate întâmpla să uite să mănânce, fiind captivat de discuții.
- Are tendința de a justifica ce a făcut.
- De la 7 ani, deși are reacție pozitivă la laude, acestea nu-i mai sunt la fel de necesare. În același timp, în cazul criticilor, reacția este vehementă, de respingere.
- Înțelege să spună adevărul și o face, de cele mai multe ori, dar, tot așa, poate să se folosească de minciună pentru a se autoapăra, sau pentru a apăra o persoană apropiată.

Violența

- La vârsta de 9 ani, e capabil să primească reproșuri, dar exprimate în mod blând.
- Influența prietenilor, tinde să o acopere pe cea a părinților.
- Poate accepta și glume făcute pe seama sa.

Gândirea

- Asociază lipsa respirației cu „nu e viu”.
- Compară noțiunile de „viu” și „ne-viu”.

Legătura cu religia

- Aceasta își pierde din însemnătate în acest moment.

Competiția

- Jocuri mai violente, bătăile și certurile apar destul de frecvent.
- Exprimarea este agresivă, este mereu contra celor afirmate de ceilalți, spiritul lui este permanent pus pe critică.

Cunoștințele

- Îl interesează istoria și geografia, îi place să se uite pe hărți, îl captivează citirea biografiilor unor personaje ale căror acțiuni sunt legate de nivelul său de înțelegere.

Logica

- de la 7 ani, jocul simbolic își pierde treptat importanța, în favoarea jocului bazat pe reguli.
- Între 7 și 11 ani, se poate vorbi de stadiul de dezvoltare numit „al operațiilor concrete” .
- Între 11 și 15 ani, despre stadiul operațiilor formale.
- Jocul bazat pe reguli rămâne o constantă pe tot timpul vieții, câștigând în complexitate pe măsura ce copilul înaintează în etate. După Piaget, «Jocul cu reguli este activitatea ludică a ființei socializate», individul necreând regulile pentru sine.
- 7-8 ani înțelege conservarea cantității și a lungimii.
- 8-10 ani, înțelege conservarea greutateii.

Experiment și modelare

În genurile de joc anterioare, există reguli care iau naștere în mod natural (atingerea la leapșa, etc.) Din regulă, derivă ceva nou, și anume obligativitatea.

Regulile se pot împărți în două clase, cele care iau naștere spontan și cele transmise. Cu alte cuvinte, putem numi jocurile din prima clasă ca fiind jocuri cu reguli „instituționale”, marcând presiunea unei generații asupra alteia, ca realitate socială.

Jocurile din a doua clasă, au specific temporar și contractual.

Jocurile cu reguli instituționale derivă din influența copiilor mai mari asupra celor mai mici. Aceștia din urmă îi imită pe primii, sunt influențați de ei și respectă normele impuse.

Jocurile cu reguli spontane iau naștere în urma socializării, cu specific „de la copii mai mari la copii mai mici”, sau „de la egal la egal”, acestea din urmă, predominând.

Putem concluziona că jocurile cu reguli se referă la motricitate, (fotbal, șotron), sau la intelect (șah, cărți, etc.) Regulile presupun automat competiția între participanți, fără aceasta, ele ar deveni inutile.

Privind altfel, reglementarea jocurilor vine fie prin coduri trimise din generație în generație, fie prin convenție instantanee. Jocurile practice (pentru exercițiu), cât și cele simbolice, apar într-un moment al existenței și dispar pe măsura dezvoltării copilului.

Jocurile bazate pe reguli, rămân însă pe tot parcursul vieții.

Morala

În încercarea să de a explica felul în care cunoașterea eticii și a normelor morale se despart și evoluează, Piaget privește copilul din punct de vedere al dezvoltării cognitive, odată cu înaintarea în vârstă, legat simultan de gândire și de simțire.

În acest studiu, el observă trei realități care ar putea face lumină asupra modului în care apare și se așează fără percepția și analiza morală la copil: ideea de regulă la copii, cu exemplificare la jocuri, raționamentul moral al copilului și percepția copilului în legătura cu dreptatea și pedeapsa.

- În perioada 5-9 ani, probleme ale provenienței regulilor este o nebuloasă. Nu este clar dacă aceste reguli vin de la Dumnezeu, de la adulți, sau de la copiii mai mari. În orice caz, ele provin de la o autoritate incontestabilă.
- Regulile nu pot fi schimbate, ele au caracter de sacralitate, ele există dintotdeauna. (Aceasta în teorie! Practic, în funcție de interesul de moment, în special la vârstele fragede, se cere frecvent ca regulile să fie schimbate, fără a părea ciudat ca toți câștigă.).
- de la 10 ani, dispare sentimentul de inviolabilitate a regulilor, devine clar că înșiși copii le-au inventat. Apare înțelegerea ca regulile sunt utile, pentru că ele generează jocul și în plus, împiedică certurile. Schimbarea lor se poate face doar dacă toți accepta acest lucru.
- Pe parcursul derulării jocului, copiii sunt analizați ai modului în care se respectă regulile și ai consecințelor ce ar decurge din eventualele modificări aduse.

- Putem concluziona că există câteva etape în evoluție, legate de modul în care regulile jocului sunt înțelese și acceptate: interes individual, imitarea celor mari, interesul pentru regula însăși.

Afirmare de sine

Perioada de la 6 ani, până la pubertate, este numită „vârsta școlară„. Aceasta este etapa celor mai mari acumulări intelectuale și a dezvoltării gândirii logice, după analizele lui Jean Piaget. Acum se realizează primele socializări, primele grupuri, primii prieteni, totodată se iese de sub influența familiei.

Jocul se adaptează noilor percepții și cunoștințe specifice vârstei.

- De la 4 la 9 ani: săritul corzii, jocul cu mingea, sărituri în înălțime, construcții mari din cuburi, mersul pe tricicleta, bicicletă, datul în leagăn.

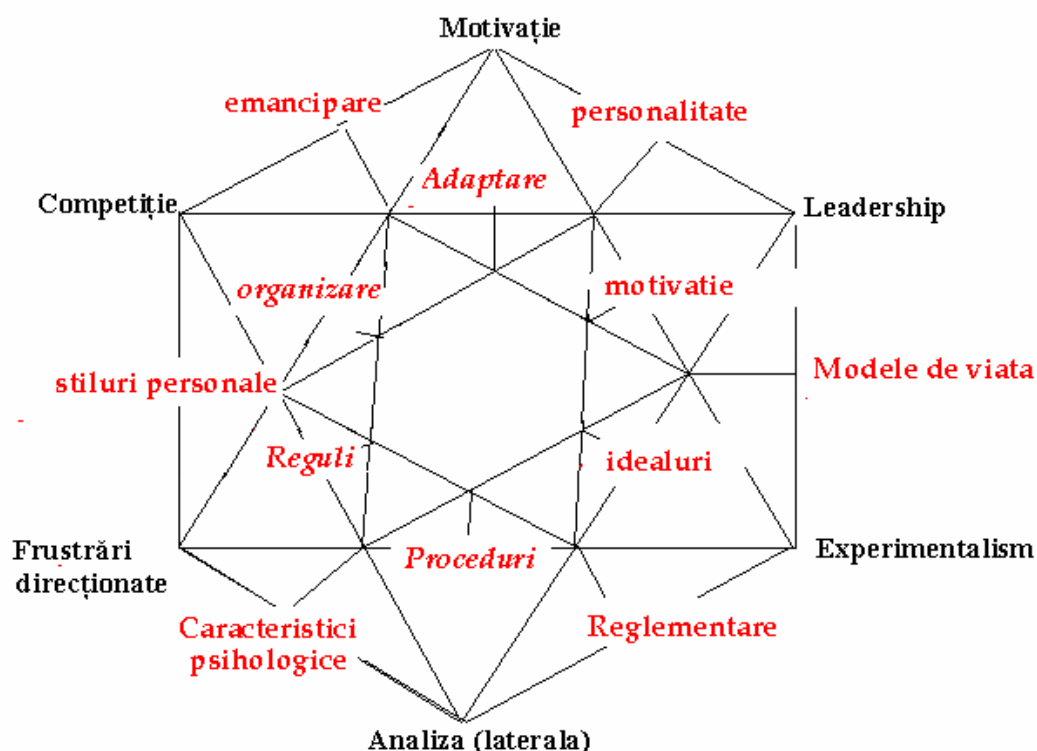
Acestea ar fi jocuri de agilitate. Este prezentă dorința de afirmare a eului, dar în corespondență cu posibilitățile de adaptare la mediul exterior.

Adaptare

- Se observă că activitățile bazate pe mișcare au aspect mai îngrijit.
- Perioade de activitate alternează cu perioade de inactivitate.
- Îi place să repete acțiunile în care excelează, chiar cu obstinație.
- Dorința de a avea bicicleta este generală, deși mulți copii stăpânesc foarte puțin mersul pe ea.
- Apare interesul pentru aruncări și loviri cu bățul.
- La băieți predomina alergarea și lansarea de avioane de hârtie.
- Au în instinct dorința de a dansa, le place să facă pași în ritmul muzicii

Capitolul 4

Preadolescenta 9-12 ani

Perioada 9-10 ani

La pubertate, conștiința eului crește în intensitate și acoperă cea mai mare parte a preocupărilor. Explorarea continuă, dar acum se întoarce spre propria ființă. Se diversifică specificitățile indivizilor, iar primul plan este ocupat de sentimente, sub aspectele emotivității și imaginației.

Modelele

Adolescentul tinde să adopte reguli în comportament similare cu ale persoanelor sau personajelor care l-au impresionat, el însuși având o instabilitate emoțională.

Provocări

La pubertate, neliniștile se amplifică și aceasta pune cele mai mari probleme în privința educației.

Energia și nesiguranța se încearcă a fi compensate de competiție între indivizi, în activități de toate genurile, de la cele sportive, până la cele prostești (cine scuipa mai departe, etc.)

Competiție

Jocurile exacerbează competiția. Ele sunt prilej de socializare și mod de a obține admirație și aprobare. Leapșa, jocuri de cărți, șotron, dans, etc.

Reguli

Jocurile specifice acestei perioade sunt bazate pe reguli clare, derivate dintr-un grad avansat de socializare. Pe baza acestor reguli, individul se simte protejat în cadrul competiției. Această situație corespunde stadiului în care copilul a învățat să tempereze dorințele momentane, în ideea unui scop mai important.

Caracter-temperament

Clasificarea lui Le Senne este considerată ca fiind cea mai apropiată, ea nefăcând distincție între cele două noțiuni.

În schimb, în literatura românească de specialitate, ca și în diverse alte literaturi, temperamentul și caracterul sunt tratate distinct.

Tipologii psihologice

- Genul nervos: plin de energie, avântat, agitat, cu spirit, dar incapabil de a finaliza ceea ce a început
- Genul sentimental: timid, ușor de ofensat, conștiincios
- Genul exuberant: tendințe de lider, violent, aventuros, întreprinzător, bun coleg
- Genul pasionat: ambițios, însingurat, muncitor, dornic de afirmare și de statut de factor de comandă
- Genul flegmatic: fără entuziasm, ordonat, serios
- Genul sanguin: ager și descurcăreț, având mereu grijă să nu iasă în dezavantaj
- Genul amorf: leneș, lacom, ușor de influențat, nepăsător
- Genul apatic: mai rar întâlnit, resurse modeste, încet și supărăcios

Etica

Evoluția pe plan moral duce la un grad sporit de receptivitate în privința sentimentelor și intențiilor. Judecățile morale în privința comportamentului, cuprind atât noțiunea de corect, sau moral, cât și pe cea de imoral, necorespunzător.

Al 11-lea an de viață

Clasificarea

În acest moment, capacitatea de a vehicula idei îi permite să înțeleagă relația dintre parte și întreg.

Este de asemenea capabil să cuprindă simultan mai multe criterii, care să-i dea posibilitatea însușirii clasificării.

Ierarhia

Evaluează în cadrul relațiilor, atât cea de subordonare, cât și cea de poziție superioară.

Abstractizarea

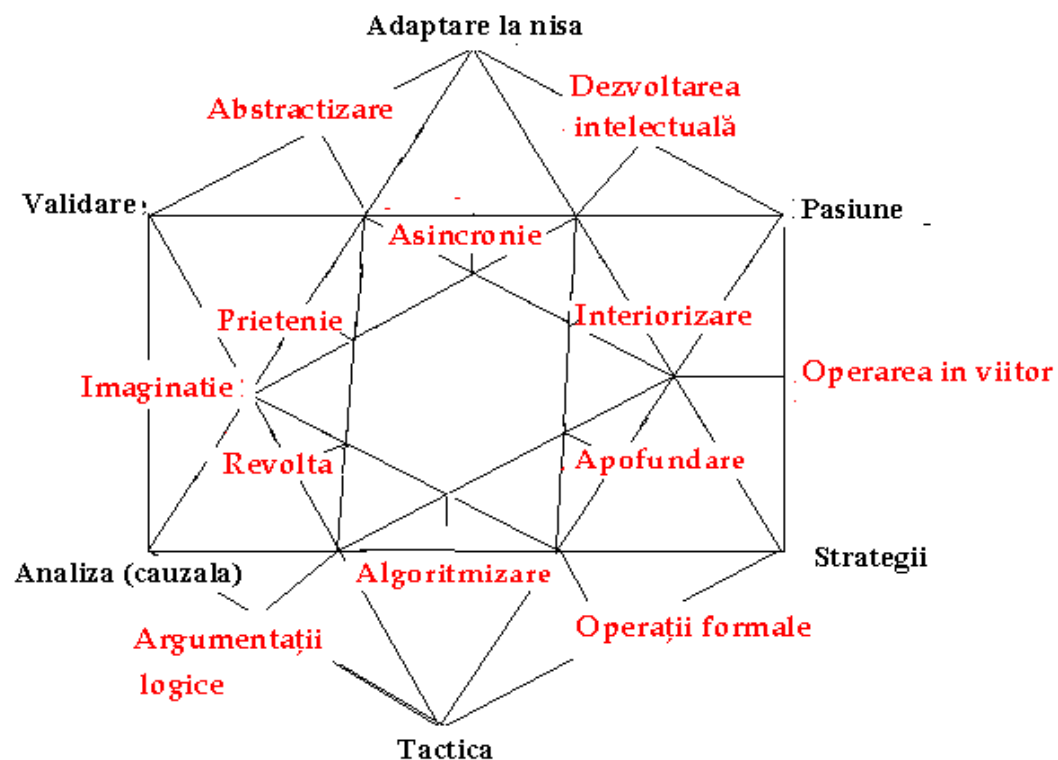
Înțelege adăugarea și retragerea părților componente ale întregului.

Ego

Se observă continua scădere a egoismului.

Logica

Este capabil să înțeleagă situații de tipul A implică B, B implică C, deci A implică C.

Al doispzezecelea an de viață

Alură

În perioada dintre 10 și 15 ani, se produc intense transformări fizice și fiziologice. De aceea această este o etapă extrem de grea. Se produc creșteri în greutate, în înălțime, dar nu există omogenitate între acestea, rezultatul fiind un aspect dezechilibrat, uneori dezlănat.

Introspecție

Începe să fie preocupat de propria persoană, devine închis, mai puțin comunicativ.

Alura sa în continuă schimbare, ca și raporturile sale diferite cu lumea, îi conferă adolescentului acea stângăcie caracteristică.

Relații

Devine foarte puternică preocuparea pentru sexul opus. La ambele sexe, se încearcă a se camufla sub o atitudine de superioritate. Se formează perechi de prietenie, de același sex, iar timpul petrecut împreună este predominant. Compania tovarășului este preferată familiei.

Negativism

Este acut spiritul de contestare, dorința de revoltă, se îmbrățișează cauze.

Intelect

Multitudinea de cunoștințe acumulate haotic, tind să se structureze într-o viziune mai cuprinzătoare, structurată în spațiu-timp.

Această perioadă este tumultoasă, iar liniștirea se produce în timp, pe măsura trecerii la următoarea perioadă a vieții.

Gândire abstractă

Acum apare posibilitatea vehiculării de noțiuni abstracte, spre deosebire de etapa anterioară, caracterizată de manevrare de obiecte. Poate să conceapă raționamente, să construiască propoziții cu legături logice. Este momentul în care se produce trecerea către următoarea etapă.

Argumentația

Este capabil să înțeleagă noțiunea de ipotetic. Poate construi raționamente pe bază de date nou aflate, fără să se sprijine pe vechi repere.

Imaginația

Este tentat să imagineze situații și lucruri noi, aceasta fiind și o urmare a descreșterii egocentrismului.

Viziunea

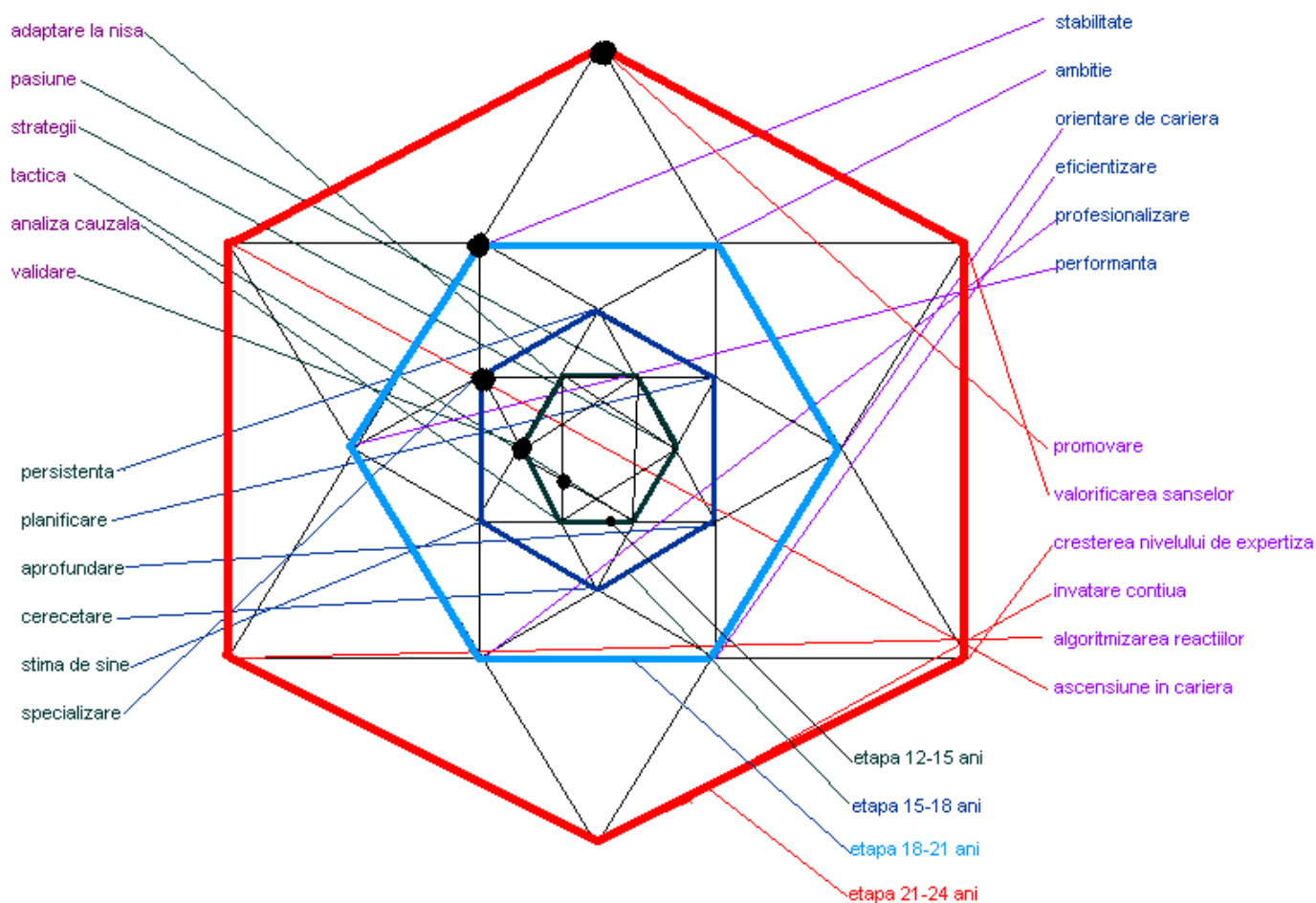
Problemele permanente determină o atitudine de permanentă experimentare, de rezolvare corespunzătoare, de ierarhizare a relevanței.

Se produce o desprindere de concret și se câștigă capacitatea de operare în virtual.

Operații formale

Acest stadiu se atinge de obicei, în jurul vârstei de 15 ani. Uneori, se întâmplă să se prelungească până la 20 de ani, în relație cu diverși factori, de mediu, de constituție, de experiență.

În cazul copiilor cu dotări superioare, aceste corelații nu își păstrează valabilitatea, acești copii fiind fiecare un caz aparte.

Capitolul 5

Adolescența 12-15 ani

Vârsta 12-15 ani, adolescența timpurie

La 12-15 ani tinerii trăiesc din plin șocul hormonal, dar și șocul social al adaptării proprii la necesitățile grupului social și cu proiectare pe posibilă profesie viitoare. Tinerii la această vârstă trăiesc sentimente contradictorii în general, mulți dintre ei devenind timizi și relativ neajutorați, sau demotivați. Dezvoltarea organelor genitale și șocul hormonal le pot provoca stări de nesiguranță majore, dacă nu au preocupări intelectuale de tip științific, artistic, tehnic sau sportiv care să le canalizeze energia excedentară. Pregătirea pentru examenele viitoare poate fi o astfel de preocupare numai în condițiile în care informația primită este interesantă și deschizătoare de noi perspective relevante pentru drumul lor viitor în viață.

Foarte frecvent dacă sunt întrebați la această vârstă către ce profesie vor să se specializeze tinerii vor spune că nu știu. Lipsa unei direcții în viață îi afectează enorm deoarece mintea lor nefocusată către un orizont clar începe să frământă zadarnic tot felul de scenarii de insucces sau eșec și neputință. Dacă însă au păreri proprii clare fiind angajați în diferite dezbateri tematice, au încercări diverse și ruperi de monotonie prin activități neașteptate, și

dacă au un spațiu al lor unde își pot expune ideile și descoperirile proprii, mintea lor devine extrem de activă și de motivată, iar copiii nu mai simt la fel de acut șocul hormonal.

Din punct de vedere intelectual ei pot avansa foarte tare dacă fac eforturi continui pe direcția lor de pasiune și dacă au un grup cu care pot colabora. Rezultatele cele mai remarcabile le au însă atunci când au un mentor pasionat el însuși de un anumit domeniu și care le transmite atât pasiunea proprie cât și motivația de a-și depăși limitele. Dacă mediul de lucru este colaborativ și simultan concurențial se poate ajunge la performanțe înalte. Un astfel de mediu se poate crea dacă nu se dau calificative sau note dar se apreciază originalitatea soluțiilor, creativitatea abordării, inventivitatea strategiei, etc. Această manieră de abordare salvează de la anihilare creativitatea copiilor și echilibrează potențialul lor mintal pe ambele emisfere cerebrale, stimulând emisfera dreaptă și lăsând emisfera stângă, abuzată prin teme și toceala textelor școlare, să își revină.

Acest fenomen se petrece mai frecvent la cercurile pentru elevi organizate de ONG-uri, dar se poate întâmpla și în școală dacă profesorii sunt lăsați să se ocupe de progresul elevilor în loc să fie puși să scrie tone de rapoarte pe care nu le citește nimeni prin care să-și justifice activitatea. Insistența pentru note mari și lipsa programelor de creativitate precum și concursurile pe discipline ce produc mulți perdanți conduc mai degrabă la insucces școlar decât la motivarea către învățare. Lipsa programelor de creativitate destinate antrenării emisferei cerebrale drepte îndeamnă instinctiv copiii către jocurile pe calculator care fiind pur vizuale îi învață să fie extrem de iuți în gândire dar și extrem de superficiali în abordare. În plus studiile internaționale pe această temă relevă reducerea nivelului de comunicare socială, tendințele de izolare, sau dependența de calculator și de jocuri cu ignorarea totală a cerințelor școlare și scăderea dramatică a performanțelor școlare.

Din punct de vedere familial apar atât tendințe din partea copiilor de recuperare a relațiilor echilibrate cât și tendințe de depărtare totală de familie. Acestea se datorează atitudinii părinților, tolerantă sau intolerantă la adresa tinerilor. Părinții nemulțumiți de copiii lor vor crea prin simetrie nemulțumire din partea copiilor la adresa părinților. Fenomenul de reflexie în oglindă a reacției și atitudinii părinților ce caracterizează această etapă de vârstă amplifică starea de echilibru sau de dezechilibru familial. Astfel o familie echilibrată și unită va deveni și mai echilibrată și mai unită, în timp ce o familie ușor dezechilibrată poate deveni foarte dezechilibrată cu consecințe extrem de dure pentru comportamentul și pentru modul de gândire al copiilor.

Lupta copiilor pentru a li se recunoaște maturitatea, autonomia în decizii, independența și libertatea de acțiune conform propriei conștiințe poate duce la conflicte familiale dure și lupte între generații, dacă părinții sunt orientați către critică și descoperirea defectelor copiilor în loc să fie orientați către calitățile acestora.

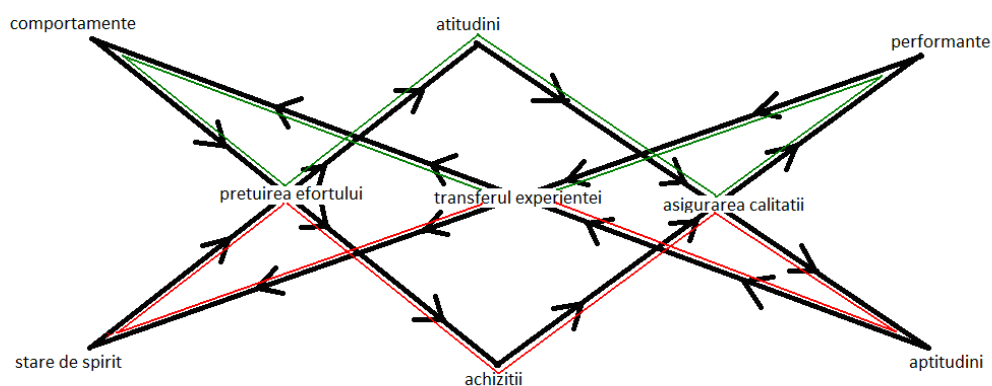
Orizonturi de cunoaștere și acțiune manifestare socială	Factori stimulatori	Factori inhibitori
Redefinirea orizonturilor de așteptare proprii prin înțelegerea limitărilor personale, 12-13	Descoperirea punctelor tari ale copiilor și întărirea lor până la nivel de performanță	Punerea copiilor în sistemul de succes-eșec prin competiții ce transformă majoritatea în perdanți, conduce la confuzie asupra rolului lor social, scopurilor și idealurilor personale sau de grup
Specializarea pe domenii înguste, inteligență tehnologică 13-14	Oferirea de materiale de specialitate și integrarea copiilor în echipe de profesioniști sau	Tratarea lor nediferențiată și ignorarea dinamicii lor mentale prin evaluare

	pasionați de domeniul vizat	cantitativă, conduce la totală confuzie asupra a ce sunt buni sau unde pot fi utili
Extinderea dorinței de cunoaștere pe câmpuri cognitive înrudite domeniilor înguste, inteligență de business 14-15	Încurajarea găsirii unei forme de a-și pune ideile într-o formă transmisibilă către ceilalți oameni și optimizarea limbajului prin studierea modului de conectare a informațiilor pe domenii conexe și abordări transdisciplinare	Repetarea cunoștințelor fără aprofundare și fără acceptarea punctelor personale de vedere, conduce la inhibarea quasi-totală a creativității și inventivității

Orizontul de cunoaștere al copiilor (tinerilor) se modifică de asemenea. Ei sunt din nou la o etapă ambiguă la fel cum au fost la 4 ani când nu era clar dacă sunt copii mici sau copii mari. De data asta confuzia dintre copii și tineri pe care o fac cu prioritate mamele creează stările de ambiguitate. Faptul că ei devin repede maturi sexual fără a deveni simultan și maturi social sau mental întărește starea de ambiguitate. Părinții au tendința să se concentreze pe imaturitatea mentală a copiilor, în timp ce tinerii se concentrează mai degrabă pe maturizarea lor sexuală cu șocuri hormonale pe care le simt din plin.

Ceea ce își propun să realizeze în viața copiii la această vârstă vor realiza mai târziu. Dacă însă pierd etapa de programare motivațională pentru viitor și nu-și propun nimic, atunci vor rămâne cu starea de incertitudine asupra întrebărilor: „la ce sunt buni”, „de unde vin”, „încotro se îndreaptă”, „în ce etapă sunt”, și „care este rolul lor în viață”. Această stare de incertitudine are tendința să devină permanentă de-a lungul întregii vieți și va fi principalul factor de aplatizare a inteligenței, creativității, emoționalității, implicării sociale, proactivității pentru recuperarea echilibrului de mediu, etc. Toate aceste caracteristici se formează la vârsta adolescenței timpurii dacă sunt stimulate de către adulții implicați, atât părinți cât și profesori sau mentori.

Extrem de important pentru copiii din această perioadă de vârstă este impusul inițial dat de adult. Dacă adultul vede în copil potențialul neactivat încă și investește cu încredere copilul, acesta începe să se activeze și ajunge să devină din ce în ce mai capabil. Schema de lucru optimă este dată mai jos:

Starea de spirit pozitivă conduce la atitudini pozitive față de câmpul de cunoaștere în care este atras, numai dacă tinerilor li se prețuiește efortul.

Atitudinile evoluează către aptitudini numai dacă copiilor li se asigură calitatea efortului făcută prin corectarea erorilor și încurajarea soluțiilor inovative. Aptitudinile conduc la comportamente de învățare numai printr-un bun transfer de experiență care să le ajute în depășirea dificultăților inițiale.

Comportamentele conduc la achiziții semnificative pe pasiune numai dacă li se prețuiește efortul în descoperirea regulilor, observarea detaliilor semnificative, găsirea de strategii optime de gândire și abordare a problemelor.

Achizițiile conduc la performanțe numai dacă li se asigură calitatea prin cunoașterea standardelor, procedurilor și instrumentelor de gândire optime în diverse situații. Performanțele întăresc starea de spirit pozitivă numai când copiii ce au obținut performanțe înalte își transferă experiența altor copii, fiind pe post de mentori.

De remarcat că toată schema pleacă de la o stare de spirit pozitivă. Aceasta este cheia primară ce trebuie respectată atât de părinți cât și de către profesori pentru a asigura posibilitatea copiilor de a-și depăși problemele legate de pubertate și de a-și declanșa potențialele neocortexului. Odată ajuns la acest nivel inteligența copiilor de orice tip va reîncepe să se dezvolte de-a lungul întregii vieți fără a mai avea limitări. Această etapă de vârstă este în consecință definitorie pentru întreg parcursul vieții. Decizia dacă ei vor evolua masiv din punct de vedere al personalității cu toate componentele ei mentale, sau afective, sociale, etc. depinde strict de modul în care reușesc să își depășească inhibițiile și șocurile hormonale specifice vârstei.

Dragi părinți, fiți mai aproape ca niciodată de copii în această perioadă dificilă a vieții lor.

Capitolul 6

Adolescenta 15-18 ani

15-18 ani, adolescența deplină spre maturitate

Tânărul în această perioadă de timp devine deplin matur din punct de vedere fizic dar este încă fragil din punct de vedere emoțional. Este suspicios, răzvrătit interior sau exterior, frustrat de propriile neputințe și dependențe sociale, dorește confruntarea în dorința de a deveni stăpân pe sine și autonom.

Din punct de vedere intelectual are din nou o perioadă de salt pe creșterea expertizei pe domenii înguste, dar rareori performează în multe direcții.

Memoria fotografică s-a degradat în etapa anterioară la majoritatea adolescenților și reține cu prioritate doar ce au descoperit singuri, structuri logice deosebite, întâmplări semnificative, ideile majore, principiile ce transcend sisteme de gândire. Majoritatea copiilor uită datele, numele, contextele. La vizuali și chinestezici aceste tipuri de manifestare a memoriei sunt mai pregnante. Senzitivii au tendința să-și amintească datele legate de contexte ce sunt prize de memorie care declanșează reactualizarea datelor din memorie. La secvențiali abuzul de date memorate creează în general nesiguranța că au înțeles ceva, ceea ce-i silește să reia de mai multe ori lecturarea datelor cu speranța înțelegerii mai târzii. Aceasta îi face irascibili și epuizați energetic de prea multă muncă.

Dacă însă școala și părinții lucrează pe stilul de învățare al elevilor subordonând stilul de predare al profesorilor atunci tinerii nu-și mai pierd motivația de a învăța, nici stima de sine și pot face progrese remarcabile, mai ales atunci când au un scop precis în minte. Pot spune că această etapă de vârstă este polarizată între agonie și extaz pe toate direcțiile. Atunci când

tinerii reușesc să depășească un obstacol personal sau la învățătură, aceasta le dă un suflu nou și reușesc să se repună pe linia dezvoltării personalității. Dependența lor de succesul personal în opinia adulților este atât de mare încât atunci când nu li se recunoaște progresul ei pot cădea în atitudini extreme, de tipul abandonului școlar.

Fluctuația de percepție asupra lor este atât de mare încât simt nevoia să facă acasă ce nu au reușit să facă la școală. De exemplu dacă sunt dominați și descalificați la școală ei vor încerca să-și domine părinții și să-i facă să se simtă prost acasă, ceea ce le va crea conflicte interne puternice. Din nou salvarea vine din domeniul de pasiune cognitivă antrenată în etapele de vârstă anterioare. De asemenea în cazul în care tinerii au avut în părinți niște prieteni adevărați reacția de luptă dintre generații este mult mai redusă.

Deși etapa 15-18 ani este destul de complexă tinerii au și anumite șanse deosebite printre care capacitatea de a ajunge din coada plutonului în fruntea plutonului atunci când se motivează foarte tare. Motivația vine însă numai pe utilitate socială, rost în colectivitate, rol socio-profesional, statut personal afectiv în fața colegilor și să nu uităm iubirea ce se dezvoltă în această perioadă și care-i poate motiva sau demotiva foarte puternic. Există de asemenea motivarea sau demotivarea puternică legată de pasiunea către un anumit domeniu de performare, dar aceasta depinde de succesele sau eșecurile pe care tinerii le au în această etapă de vârstă. Cel mai important este să învețe să cadă rotund, căderea dându-le impulsul ridicării și luării de la capăt, încă odată.

Tinerii devin mai puțini înclinați să se joace și au tendința să judece realitatea mai pragmatic, chiar dacă păstrează idealurile de bază. Cei care au evitat obstacolele adolescenței timpurii și ale pubertății au tendința să analizeze realitatea din puncte de vedere complex și să vadă legile învățate în școală ca fiind relative. În general aceasta îi conduce la relații conflictuale cu profesorii, cu excepția cazurilor când performanțele lor personale au recunoaștere publică.

Orizonturile de cunoaștere ale acestor tineri sunt înalte și ei dezvoltă competență pe domeniile de pasiune superioare deseori competențelor profesorilor, ceea ce-i pune în situații delicate față de școală.

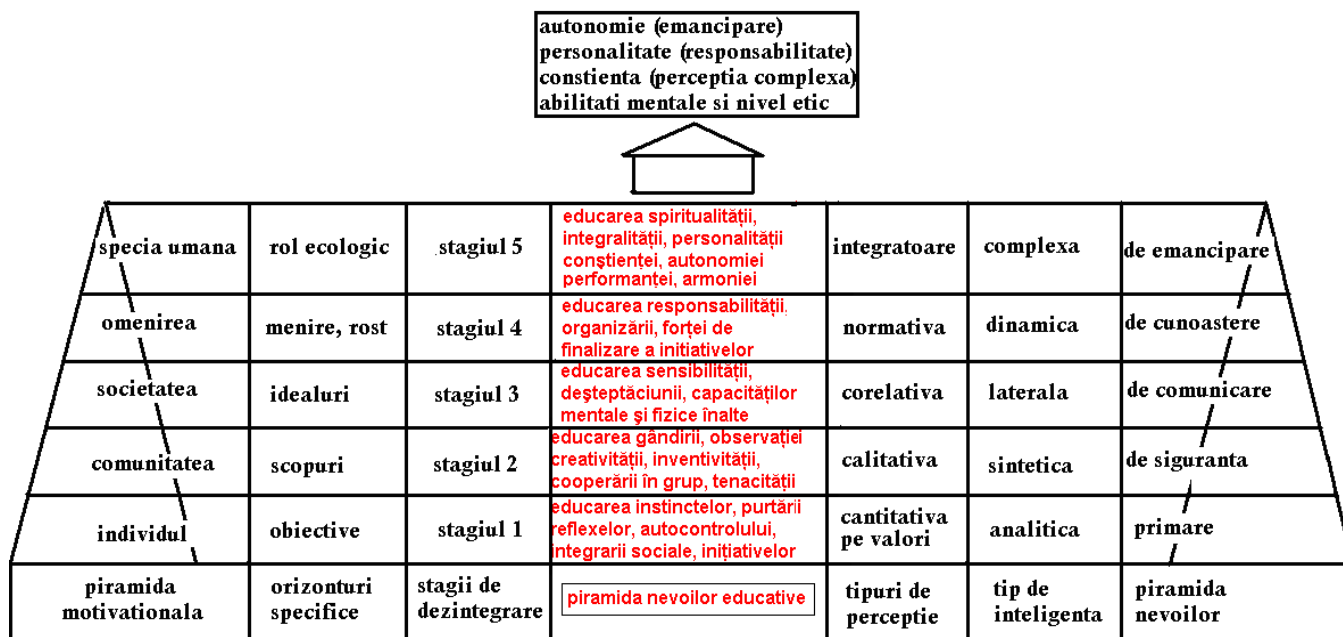
Orizonturi de cunoaștere și acțiune manifestare socială	Factori stimulatori	Factori inhibitori
Deschiderea către domenii mai largi, cu menținerea dezvoltării pe nișa îngustă inițială, inteligență antreprenorial-exploratorie 15-16	Dezvoltarea cunoașterii laterale și descoperirii pattern-urilor de structurare pe domenii diverse, utilizarea logicilor specifice fenomenelor în analiza comportamentelor	Reducționismul și aplicarea abuzivă a unui singur instrument de cunoaștere sau a unei singure logici conduce la conflicte cognitive și abandonarea câmpurilor de pasiune
Colaborarea cu alții ce au orizonturi comune de interes, inteligență intrapersonală și înțelepciune 16-17	Integrarea în rețele de expertiză și aplicare-dezbateri de idei cu posibilitatea colaborării pentru validarea acestora	Izolarea tânărului prin lipsa de interlocutori sau de recunoaștere a rezultatelor, conduce la alienare socială
Dezvoltarea instrumentelor de gândire critică și analitică și cucerirea poziției de lider de grup, inteligență spirituală 17-18	Antrenarea inteligenței prin rezolvarea de probleme cu mai mulți pași logici sau/și mai multe trasee posibile de rezolvare	Utilizarea standardelor și procedurilor fără posibilitatea flexibilizării abordării, conduce la contradicții și paradoxuri cu riscuri de dezechilibru personal sau eșec

Contradicțiile pot apărea de asemenea și cu colegii ce nu au ajuns la același nivel de performanță, ceea ce face ca tinerii să schimbe cu anumită frecvență școlile. Această situație este cel mai frecvent prezentă la elevii ce folosesc cu prioritate emisfera cerebrală stângă. Ambele categorii atât vizual spațialii cât și chinezezii, reușesc însă să producă schimbări importante în lume datorită vizionarismului lor, însă înfloresc târziu.

În această perioadă frământată de vârstă tinerii încearcă în majoritatea lor să își găsească un drum. Acest proces este dificil dacă nu și-au dezvoltat anterior competențe pe domeniile de pasiune. Simpla antrenare a memoriei nu-i ajută în procesul descoperirii utilității lor sociale. Tinerii care pleacă în alegerea drumului pe ideea „ce mi-ar place să fac” își schimbă destul de frecvent preferințele. În schimb cei care pleacă pe ideea „unde aș putea fi mai util „ sunt mult mai stabili în decizii. Aceasta se datorează faptului că tinerii care au devenit pasionați devreme de un domeniu de cunoaștere au dezvoltat atât rețele neuronale specializate pe analiza și procesare datelor din domeniul de pasiune, dar au reușit să înțeleagă și părțile de aplicabilitate și utilitate a domeniilor lor de pasiune.

Această etapă de vârstă este cea care le marchează definitiv orizontul de nevoi și de motivare proprie.

METAMORFOZA UMANA

autonomie (emancipare) personalitate (responsabilitate) constienta (perceptia complexa) abilitati mentale si nivel etic 						
specia umana	rol ecologic	stagiul 5	educarea spiritualității, integralității, personalității conștientei, autonomiei performanței, armoniei	integratoare	complexa	de emancipare
omenirea	menire, rost	stagiul 4	educarea responsabilității, organizării, forței de finalizare a inițiativelor	normativa	dinamica	de cunoaștere
societatea	idealuri	stagiul 3	educarea sensibilității, deșteptăciunii, capacităților mentale și fizice înalte	corelativa	laterală	de comunicare
comunitatea	scopuri	stagiul 2	educarea gândirii, observației creativității, inventivității, cooperării în grup, tenacității	calitativa	sintetica	de siguranță
individul	obiective	stagiul 1	educarea instinctelor, purtării reflexelor, autocontrolului, integrării sociale, inițiativelor	cantitativa pe valori	analitica	primare
piramida motivationala	orizonturi specifice	stagii de dezintegrare	piramida nevoilor educative	tipuri de percepție	tip de inteligenta	piramida nevoilor

Metamorfozarea personalității ce se accelerează la această vârstă are tendința să se diminueze sau chiar să se întrerupă după 21-23 de ani, tinerii căutând să se integreze social în conformitate cu stagiile lor de metamorfozare. Astfel dacă societatea în care trăiesc nu corespunde cu stagiul lor de metamorfozare a personalității tinerii caută să emigreze sau să-și continue studiile acolo unde consideră că au un mediu mai prielnic de dezvoltare și succes personal.

Din punctul de vedere al familiei, relațiile dintre generații încep să se îndrepte, ele devenind stabile după vârsta de 23 de ani când tinerii sunt deja încadrați pe piața muncii sau pe cale de a o face.

Am trecut prin diferitele etape de vârstă ale copiilor. De fiecare dată am constatat că pentru copii și tineri există riscuri. Dezvoltarea lor ca personalitate este un proces complex ce

are deseori nevoie de asistența părinților și permanent de dragostea cât și încrederea acestora. Specia umană se maturizează cu dificultate, în cazul cel mai frecvent adulții rămânând copii mental care încearcă să-și crească proprii copii, nefiind însă destul de maturi ca să o facă bine. Cel puțin jumătate din omenire, pe diferite continente, preferă căsătoria timpurie, indiferent de vârsta oficială a majoratului, ceea ce întreține problema infantilismului populației. De acest infantilism profită cei care conduc societatea utilizând oamenii ca pe o masă de manevră.

Din acest motiv se construiesc instituții ale statului care în loc să dezvolte personalitatea copiilor și tinerilor până la nivel de autonomie și maximizare a potențialelor acestora ele încearcă să le frâneze dezvoltarea prin frică sau inutilitatea actelor ce-i duc la demotivare.

Un ultim sfat pentru părinți: nu delegați educarea copiilor dumneavoastră pe mâna unor necunoscuți, ci fiți prezenți în viața lor ca un punct de sprijin pe care se pot încrede la nevoie.

După 18 ani

Problema ține de dezvoltarea integrală a personalității care este legată de mai mulți factori. Toți avem un program în dezvoltarea proprie care merge pe mai multe direcții:

- avem o direcție fizică exprimată fizic și mai ales hormonal;
- avem o direcție emoțională care este și ea exprimată mental și hormonal;
- mai avem încă o direcție intelectuală care este exprimată mental și spiritual;
- și mai avem o a 4-a direcție, integrativă care este exprimată spiritual și fizic.

La toate aceste 4 direcții cu modelele lor de exprimare cu tot, perioada de după 18 ani, arată niște salturi foarte puternice, dar care nu se fac toate odată, ci se fac pe rând. Este ca și cum avea 4 picioare care pășesc pe rând, cam cum merge un cal în galop sau în trap.

Momentul în care cele 3 picioare ale calului sunt în aer și unul singur e pe pământ. Aceasta este imaginea generală a problemei. Avem momentul A, momentul B, C și E. Cele patru momente se succed. Adică A este momentul în care sunt extrem de emoționali și se îndrăgostesc; este vorba despre jocul fizic hormonal care este imediat urmat de un alt "picioar" emoțional-mental.

Aceste fluctuații, de pe un picior pe altul, caracterizează în general vârsta. Având multă energie la vârsta respectivă, și mai puțină experiență, având și calitățile intelectuale, toate calitățile dezvoltate la vârsta respectivă, apare și inconsecvența, dar apare și pasiunea. Apar lucruri care sunt opuse, cazul general fiind omul de la facultate unde unele materii le adora, pe altele le urăște, nu învață deloc; în schimb face foarte multe în altă direcție unde nu e controlat.

Fiecare tânăr, în această perioadă, dă în clocot, energia suplimentară pe care o are este suficientă cât să nu îi permită să stea liniștit; trebuie tot timpul să facă ceva și nu știe ce. Cele 4 direcții pe care le-am enumerat mai sus, nu îi sunt foarte clare. Ce îi lipsește este autocontrolul. Însă ce dezvoltă foarte tare este experimentalismul. Încearcă de toate.

Este perioada în care merg pe încercare-eroare-corectare-reluare, până când ajung să și înțeleagă lucrurile. La un moment dat se luminează, dar asta este în următoarea etapă de vârstă (nu între 18 și 21 de ani, ci între 21-24 ani).

Orizonturi de cunoaștere și acțiune, manifestare socială	Factori stimulatori	Factori inhibitori
Dezvoltarea cogniției și personalității prin încercare eroare, reluare, rezolvare sau abandonare a direcției de lucru și reorientare către altă direcție, inteligență de armonizare a componentelor 18-19	Introducerea tehnicilor de gândire complexă și dinamică și analizarea realității prin noi unghiuri de vedere	Fortărea logicii admise binare și dihotomice prin extensii dincolo de domeniul ei de valabilitate, conduce la paradoxuri și epuizare în încercarea de a utiliza instrumente improprii
Dezvoltarea prin efort individual și pe domenii de pasiune a abilităților, inteligență artistico-muzical-armonică 19-20	Descoperirea armoniei naturii în construcțiile naturale pe mai multe etaje de complexitate, precum și a perfecțiunii ingineresti a soluțiilor naturale complexe	Încercările de explicare/demonstrare prin repetarea experimentului, conduc la parazitarea evaluărilor calitative și pierderea viziunii sistemice
Expunerea publică a abilităților și începerea câștigării încrederii în sine, inteligență de găsire a soluțiilor neinvazive și etice 21-22	Descoperirea modelelor de comunicare triangulată din natură și începerea transmiterii cunoașterii dobândite către alții	Izolarea informațională și rămânerea la nivel de viziune fără a dezvolta limbaj specific, conduce la alienare socială
Descoperirea de căi de eficientizare a proceselor de pe domeniul propriu de interes, inteligență de aplicare conform normelor și procedurilor 22-23	Descoperirea regulilor ce stau în spatele manifestărilor și a modului de lucru cu aceste reguli	Lipsa de dialog cu terți de pe același domeniu și pe același palier de dezvoltare, conduce la blocarea înțelegerii prin lipsa cererii și excesul ofertei
Aprofundarea cunoașterii prin transfer de bune practici și formarea unei culturi extinse pe domeniu sau pe domenii conexe, inteligență aplicativă 23-24	Integrarea înțelegerii în unitatea realizărilor anterioare umane prin corelarea realizărilor și analiza nevoilor sociale de cunoaștere la un anumit moment	Izolarea propriilor realizări și neintegrarea sistemică, conduce la blocarea capacității de aprofundare și rafinare a înțelegerii
Experimentarea propriilor ipoteze de lucru și găsirea metodelor de eficientizare, inteligență dedicată 25	Traducerea propriei înțelegeri în termeni experimentabili și validarea cunoașterii prin experiment, extinderea pe experimente conexe	Imposibilitatea confirmării experimentale a înțelegerii conduce la blocarea dialogului cu alții
Cucerirea atenției celorlalți în privința propriilor abilități, inteligență conducătoare 25-26	Lucrul cu alții în dialog sincron pe mai multe teme	Izolarea de complexitatea dialogului conduce la poziții sociale izolate și excentrice
Descoperirea de metode inovative de lucru și expunerea lor publică, inteligență vizionară 26-27	Descoperirea metodei optime de inducere a înțelegerii și curiozității altora pe rezultatele obținute	Lipsa metodei de abordare a celorlalți, conduce la izolarea cercetătorului și a cercetării
Dezvoltarea unei cunoașteri profunde cu intuirea, identificarea de căi noi și inedite de abordare a realității, inteligență academică	Extinderea mijloacelor noi de cunoaștere pe diferite câmpuri și domenii de realitate și crearea de metode și instrumente de	Utilizarea unui singur instrument complex, conduce la nedeschiderea de orizonturi pentru ceilalți

27-28	lucru	
Trăirea prin intuire a fenomenelor și descoperirea regulilor de generare ale acestora, inteligență de integrare și comparare 28-29	Trăirea fenomenologică și redarea ei în limbaj algoritmic până la ipotezele de bază ale teoriei avansate	Urmărirea strictă a aplicării regulilor în găsirea de consecințe, conduce la blocarea periodică a viziunii fenomenului
Identificarea pattern-urilor de manifestare ale fenomenelor prin noile instrumente de analizare, inteligență analitică 29-30	Descoperirea invarianților structurali și alfabetelor comportamentale ale fenomenelor studiate cu instrumentele descoperite	Neidentificarea regulilor structurate conduce la blocarea înțelegerii pe etape superioare de rafinament
Descoperirea manifestărilor realității prin abordarea noilor instrumente de analiză, inteligență de strategie și tactică 30-31	Descoperirea părților impuse de reguli și ale celor liber alese oferite de logicele sistemului de gândire nou descoperit	Forțarea metodologiilor de lucru prin eliminarea cazurilor ce nu se integrează într-un concept local, conduce la blocarea aplicabilității generale
Descoperirea limitelor de utilizare și al domeniului maximal de cunoaștere generat de noile instrumente, inteligență modelatoare 31-32	Modelarea diferitelor fenomene ale realității prin utilizarea instrumentelor potrivite naturale de abordare și ale condițiilor de aplicare	Forțarea înțelegerii prin utilizarea unui singur instrument de lucru, conduce la teorii cu aplicabilitate parțială și blocarea evoluției personale
Generalizarea instrumentelor de gândire prin variabilizarea parametrilor și clasificarea rezolvărilor pe situații diferite, inteligență echilibrantă 32-33	Axiomatizarea generalizată pe teorii instrumente de lucru cu logici incluse și nivele de complexitate ale domeniului de cunoaștere	Blocarea variabilizării conduce la incapacitatea de abordare a teoriilor universale și la specializarea locală
Descoperirea structurii de bază și a modului de manifestare pe diferite situații și în diferite contexte, inteligență de consultanță și expertiză 33-34	Crearea portofoliilor de cunoaștere pe situații diverse cu instrumente specifice de abordare a fenomenelor și de modelare a situațiilor	Sărăcia portofoliului de instrumente și strategii de cunoaștere conduce la epuizarea instrumentelor existente și la blocarea evoluției
Descoperirea limbajului asociat ce poate face ca această cunoaștere să poată fi transmisă altora, inteligență complexă 34-35	Abordarea instrumentelor de cunoaștere prin prisma semanticii fenomenologice și a alfabetelor și gramaticilor anexe	Lipsa alfabetizării conduce la flexibilitate redusă a abordărilor și sărăcie a rezultatelor
Cunoașterea implicită necondiționată de logică sau instrumente de gândire 35-36	Utilizarea automată a complexității și dinamicii înțelegerii, similară cu utilizarea unui aparat senzorial pentru cunoaștere	Lipsa simțirii fenomenelor conduce la eforturi multiple și îndelungate în găsirea abordărilor și strategiilor corecte
Armonia personalității, descoperirea potențialelor umane sau universale, inteligență de leadership istoric 36-37	Trăirea în armonia personalității și deschiderea completă a câmpurilor afectiv-cognitive similar cu ale copiilor mici, dar pe un nivel complet de dezvoltare a personalității și cunoașterii universului	Îndoiala și încercarea de a profita de poziția câștigată pentru obținerea unei poziții superioare conduce la blocarea realizării armoniei personalității și deschiderii complete cognitive

La 18-21 de ani, au nevoie să își găsească "marginile". Această perioadă este ca o reluare de dimensiuni a perioadei de vârstă 3-6 ani, când copiii vor să își găsească rolurile și marginile. Cât se pot "întinde", cât sunt penalizați, unde au voie, unde nu. În această perioadă ei își încearcă limitele, vor să își găsească marginile. După ce și le găsesc, se stabilizează și încep să joace un rol; dar până nu își găsesc marginile, sunt instabili emoțional și extrem de experimentalisti.

Cu corpul, cu mintea, cu sufletul lor, cu fiecare componentă a existenței lor, experimentează. Experimentează în toate direcțiile: și în bine și în rău, nu au încă sensuri clare decât dacă au fost într-un grup cu orientare într-o direcție, indiferent care: că e pasiune cognitivă, că este un talent, că este un serviciu militar etc. Undeva unde să la fie condiționată existența de o anumită disciplină, sau au fost învățați să se autodisciplineze. Atunci ei cresc extraordinar de mult în performanțe. Acest lucru se mai întâmplă la intrarea în pubertate (vârsta 10-13 ani când ei nu mai au libertatea pe care o aveau înainte, și se afla într-o dilemă mare: ori se duc în haosul hormonal al vârstei, sau se dedică pasiunii cognitive.

Cei care se dedică unei pasiuni de cunoaștere, de talent sau de dezvoltare a personalității, ajung foarte departe; pot ajunge extraordinar de sus. Nu mă refer la toceală, mă refer la pasiunea cognitivă care este cu totul și cu totul altceva. Majoritatea tocilarilor nu reușesc să facă mare lucru; ei sunt secvențiali. Vizualii, însă, au nevoie să își consume energia. Acest consum de energie se repeta la perioada următoare, la 18-21 de ani; dar în această perioadă, între 12 și 21 de ani, cu fluctuații. Cei care se dedică unei pasiuni cognitive pot să avanseze extraordinar de mult și să dezvolte inteligențe foarte înalte și chiar genialitate. Asta cere însă, o educare a personalității adică:

- Respect, rigoare, dorința de cunoaștere, deschidere mentală, calm, liniște interioară.

Toată problema ține de exploziile hormonale. Ca să fie mai de înțeles: prima pubertate, primele semne, pe la 3 ani, nu cu dezvoltarea biologică, ci mă refer la pubertatea comportamentală, cu explozia hormonală. Fiecare etapă semnificativă are un început cu explozii hormonale care dezvoltă ceva- de exemplu: comportamentul social, sau maturitatea unor organe.

La etapa de 18-21 de ani se dezvoltă maturitatea socială în care ei își caută un rol, un rost, un vector de dezvoltare. Dacă nu și l-au găsit până atunci, un scop în viață, sunt ultimele bucăți din dezvoltarea tânărului în care ei își pot găsi un drum. Mai târziu se adaptează și nu mai știu nici cine sunt, de unde vin și încotro se îndreaptă și care e treaba lor pe lume. Este perioada în care ei devin masa de manevră, se adaptează oriunde, se angajează undeva și își fac familii, copii. Este o vârstă în care foarte puțini reușesc să mai străpungă, să se detașeze, să se elibereze, să reușească să zboare. La vârsta aceasta de 18-21 de ani, încă învață să zboare, mai ales la vizuali. Vizualii înfloresc târziu. Sunt cei care au viziune, care au visare, care visează un viitor mai bun, care se implică, doresc să trăiască pe o planetă fericită, să dezvolte o relație bună, le place natura, sunt personalități care pot evolua în continuare și care rămân copii până la bătrânețe, sufletește, dar cu mintea matură. Majoritatea oamenilor nu se maturizează niciodată, ei rămân, din punct de vedere intelectual, în jurul vârstei de 10 ani. Aceasta este curba IQ-ului, curba lui Gauss care arată un maxim la 10 ani, iar cam 95% dintre oameni, au intelectul cuprins între vârstele psihologice 7 și 12 ani. Doar foarte puțini dezvoltă inteligențe înalte.

Dezvoltarea asta se petrece până la 21 de ani. Premiul Fields, în matematică, echivalentul premiului Nobel, este dat tinerilor matematicieni care au străpuns cunoaștere și care sunt până în 30 de ani. Ei au luat startul foarte puternic în intervalul 18-21 de ani. Formarea lor a fost

extraordinar de puternică, înainte, începând de la 10 ani. Este foarte interesantă dezvoltarea aceasta pe 4 picioare, în care câte un picior se sprijină pe alt picior, pe urmă îl ridică în aer și se sprijină pe altul... nu stă cu toate picioarele pe pământ decât când se oprește. Cât timp aleargă sau este dinamic, unul sau două picioare sau trei picioare sunt în aer. Aceasta este perioada în care au foarte multă energie cu care nu știu ce să facă. Riscă foarte tare, se aruncă în tot soiul de aventuri de orice tip, inclusiv în aventuri intelectuale, dar pe direcțiile spuse mai sus: sufletești, fizice; și cu toate efectele explicate.

Relația părinte copil/tânăr adult în această perioadă:

Cele 4 picioare pe care le-am menționat mai sus, au nevoie de sprijin din timp în timp, atunci când au rămas în aer și atunci le dai sprijin cât au nevoie. Deocamdată nevoia lor de independență este mai mare decât nevoia de sprijin. Nu suportă să fie monitorizați, nu suportă să fie ajutați cu forța, nu suportă să le spui cum e bine și cum e rău. Ei trebuie să descopere, sunt experimentalști, uneori trebuie să dea cu capul de stânca deși o văd.

Cunoașterea își cere experiment. În această perioadă, este greu pentru părinte deoarece își pierde în primul rând calitatea de "cel mai mare, cel mai tare", deoarece copilul te întrece, în mod evident. El crește, tu scazi, el se dezvoltă, iar la părinți, și datorită uniformității vieții și lipsei de energie pe care o capătă în timp, ei nu se mai dezvoltă, ci pot degenera. Relația sufletească poate, și e bine să rămână. Marele sprijin de care are nevoie tânărul la 18-21 de ani este dat de încredere. El are nevoie de încrederea părinților. Lipsa de încredere îl rănește profund, pentru ca el nu are încredere în puterile, în deciziile lui, nu are încredere în drumul pe care și l-a ales, dar cere încredere din partea celorlalți. Și asta trebuie să i se dea. Toate vin la un moment. Dacă ai încredere în copilul respectiv, el nu ți-o trădează, e un reper sigur. Se lupta cu propriile limite, face eforturi foarte mari; e foarte tulburat în general, de lipsa de încredere, așa cum este tulburat de lipsa de perspectivă. De asemenea are nevoie de iertare, are nevoie să ierte el și să fie iertat. Experimentalismul îl face să greșească deseori, destul de mult și dacă ține frământarea în minte, își consuma energia vitală fără sens, rămâne înțepenit într-o atitudine rea. Dacă învață să ierte și acceptă să fie iertat pentru ce a făcut, atunci se relaxează și își recâștigă echilibrul, fără să își mai cheltuie energia în mod zadarnic.

Copilul crescut cu un singur părinte vs crescut de ambii părinți

Copilul crescut de un singur părinte.

Este foarte important dacă este crescut de mama sau de tată pentru că relațiile sufletești și emoționale sunt foarte diferite la mamă sau la tată. Există cazuri în care este vorba despre un tată mămos, și cazuri în care exista o mamă bărbătoasă. La rândul lor, ei au moștenit ceva tot dintr-o tradiție familială, fiind crescuți de un singur părinte de celalalt sex. Este o relație interesantă, pentru că dacă copilul este crescut de mamă, el a simțit, a trăit, a empatizat cu mama de când se știe, relația fiind de lungă durată, nu se șterge niciodată de fapt. Empatia rămâne în continuare indiferent de vârsta mamei și de vârsta copilului. Apare sindromul copilului nenăscut. Copilul are nevoie tot timpul de aprobarea mamei, de privirea și susținerea mamei. În general nu are curaj să înfrunte viața de unul singur, pentru că are sprijin în spate, este mama care este ca o umbrelă, nu poate să plouă pe copil. Ea sare să îl apere cu orice prilej, iar copilul nu are nici cea mai mică șansă să se elibereze, să poată să facă ce vrea el, pentru ca mama e cu privirea asupra lui, îl țintește în permanență. Este foarte important ca mama să fie tolerantă, să îl încurajeze și să îi dea aripi, iar atunci copilul poate să se descurce. Dacă este criticistă, copilul poate să fie sufocat de prea multă grijă și atunci este o încheștare între mamă și copil, copilul vrea să se elibereze. Vrea să îl rețină, să nu îl lase să fugă, pentru că îl considera un fel de investiție, a băgat tot ce a avut, tot ce a putut în copilul ei. Deci din această cauză, copilul

este dator vândut să îi dea înapoi și nu poate, nu știe cum. Deseori este depășit de situație, și cum spuneam, își pierde încrederea în puterile proprii. În situația cealaltă, când mama este suficient de înțeleaptă, ca să îi iasă din cale, să nu îl sufocă, copilul poate crește. Este foarte important ca mama să nu fie prezentă în fiecare clipă din viața copilului. Mama este absolut esențială în momentele de slăbiciune ale copilului, dar el trebuie să fie independent. Este foarte rar în societatea umană ca un copil să crească independent, autonom, și liber în gândire prin forțe proprii, mai ales dacă e mamă singură, nu are soț, e ocupată, lucrează mult, pentru copil este privilegiul de a se elibera. Problema cu sufocarea de către părinte, e foarte dură, vedem mamele sufocante care sunt doritoare să își vadă copilul campion, să își vadă copilul sus pe podium, ca ele să ajungă să își satisfacă propriul orgoliu., orgoliu de mama: "Că am crescut un copil fantastic!" Copilul în schimb, nu mai vrea; el vrea să se elibereze: și de orgoliul mamei, și de problemele asociate care apar datorită orgoliului.

Cu tata este mai ușor în general, pentru ca el nu e la fel de implicat în controlul copilului. Din contră, îi dă o șansă. Îi oferă posibilitatea să facă ceva, dar nu îl presează, nu îl împinge, însă se bucură atunci când copilul reușește, și îl încurajează. Rolul tatălui este mult diferit de rolul mamei, în afara taților care simt că sunt mame, sunt mămoși. Dacă copilul este crescut doar de tata, este diferit și în funcție dacă este băiat sau fată. Dacă e băiat încearcă să îl imite cumva pe tata dar să se și diferențieze de el. Adică își alege o profesie, sau pasiune asemănătoare cu cea a tatălui, la început, după care își alege cu totul alt drum mai încolo, și se dezvoltă autonom. Când e o fată care este crescută de tată, lucrurile sunt diferite, de obicei tații își adoră fetele în timp ce mamele își adoră băieții. Adorația mamelor fata de băieți îi oprește într-un fel din evoluția proprie, la fel se întâmplă și cu adorația taților față de fete care le blochează, iar ele fac tot ce pot să se elibereze. Cum? De pildă, la vârsta adolescenței, fetele crescute de tați nu mai vor să fie fete, vor să fie femei, își caută o relație. Asta este primul act sexual, le face să simtă că au crescut în grad, sunt mai sus și atunci nu mai sunt dominate.

Toate condiționările mamă-copil, depind de vârstă, de etapa de creștere pe care o au respectivii. Adultul este de obicei stabil, nu are mari fluctuații, dar la copil, până la vârsta adolescenței, fluctuațiile sunt foarte mari. Faptul că apar seturi de hormoni, le schimbă foarte tare atitudinea față de părinți, și a părinților față de ei, apar conflicte în familie sau conflict cu părintele unic, care nu înseamnă neapărat ceartă, poate însemna doar o depărtare și o permisiune de a se descurca singuri, "dându-se cu capul de orice obstacol". Este aceeași situație dacă e om sau dacă e animal. Relația mamă-copil și tată-copil este identică la toate mamiferele. La mamifere în general, băiatul devine un challenger pentru tată, îl provoacă, trebuie să îl depășească. Caracteristicile masculine ale tatălui impun și la fete și la băieți un alt tip de comportament: fetele ajung mai băiețoase, mai luptătoare, băieții pot ajunge foarte luptători și foarte doritori să învingă diverse obstacole pentru că ei sunt challengerii; primul pe care trebuie să îl învingă va fi tata, și dacă tata accepta superioritatea băiatului, atunci vor fi totdeauna prieteni. La fel se întâmplă și cu fata: când tata acceptă superioritatea fetei pe o anumită direcție, pe fată o încurajează foarte mult. Când a reușit să depășească un obstacol, să fie pe picioarele ei și să aibă încredere că poate, atunci fata progresa foarte mult.

Cea mai mare problemă este dată de faptul că "la umbra stejarului nu crește iarba". Dacă părintele este extrem de dominator, copiii pălesc. Un tată trebuie să fie înțelept: să îi încurajeze, să vadă cum cresc, să vadă ce au nevoie, dar să nu se bage în viața lor prea mult ci să le dea posibilitatea să fie independenți, să fie liberi, să își cucerească existența "palma cu palma" ca să aibă și ei încredere în puterile proprii, să nu fie dependenți.

Problema extrem de interesantă este că mamele care cresc băieți, sau fete caută să țină controlul și datorită faptului că ele au niște responsabilități diferite față de tată și e o relație care provine din perioada Neoliticului. Până acum a fost neschimbată. Mamele se ocupau de hrană, iar tații se duceau la vânătoare și la război, "își puneau pielea pe băț." Mamele creșteau

copiii, îi spălau, îi hrăneau, îi educau, creșteau recolta, găteau, tot timpul munceau, în timp ce tații își “puneau pielea pe băț”. Asta nu se mai întâmplă în clipa de față, atât de tare, dar mai există acest marker. Mamele țineau de copiii, să rămână pe lângă casă ca să aibă ajutor, tații când creșteau copiii singuri, îi creșteau să fie războinici, indiferent dacă erau băieți sau fete. După multe, multe sute de mii de ani, s-a ajuns ca această chestie să devină endemică, este instinctuală. Și acum mamele țin să aibă copiii în preajmă, ca o “cloșcă cu pui”, se ocupa de ei, îi controlează când e nevoie, îi sfătuiește, iar tatăl îi îndeamnă să fie independenți, să fie capabili să se descurce.

Rolul tatălui în creșterea copilului se amplifică în momentul în care în cadrul familiei, mai apare încă un copil. Atunci, interesul mamei se duce către copilul mai mic, și atunci tatăl trebuie să îl preia pe copilul mai mare, mama neputând face față amândurora atât de bine. Tatăl capătă rolul principal pentru copilul mai mare și atunci îl învață, se ocupă de el, îi dă ce are nevoie. După vârsta de 5 ani, copilul învață prin observație și imitare și atunci are nevoie să învețe de la cineva. Atunci tata devine vioara întâi.

Copilul singur la părinți vs copilul crescut împreună cu frați și surori

Copilul singur la părinți trebuie să caute informație. Pe vremea când nu exista internet, televizor, toată informația era în cărți, copilul singur la părinți citea enorm de mult și se cultiva. Avantajul era că atunci când citea o carte, el intra în mintea autorului și învața cum gândea acesta. Din această cauză, toți copiii care au fost crescuți de epoca cărții aveau mai mare înțelegere pentru oameni decât cei care au fost crescuți și sunt crescuți în era internetului. De asemenea, aveau puterea de a înțelege mai adânc, mai profund lucrurile, pentru că pe o pagină trebuie să stai și să gândești, să încerci să descifrezi. În aceea perioadă, copilul gândea mai profund și mai lent, acum gândește mai rapid și mai superficial, nu mai citesc cărțile, decât titlurile. Din această cauză, și cunoașterea lor este mult mai superficială.

Nu e un lucru ușor, trecerea asta de la Gutenberg la era calculatorului a schimbat foarte mult fața copilului singur la părinți sau cel crescut de un singur părinte: îl “aruncă” în fața calculatorului, în lumea virtuală, el nu mai cunoaște natura, nu mai înțelege oamenii; e o problemă foarte serioasă. Din această cauză a crescut foarte mult procentajul copiilor autiști. Apare autismul social. De obicei sunt însingurați, sau se cunosc unii cu alții pe internet, nu s-au văzut niciodată, au discuții virtuale cu niște persoane virtuale, care dau idei virtuale, opinii pe care ei încearcă să le simtă. Deci, nu mai este o simțire normală, ci una intermediată de calculator. Le-a deschis și orizontul de cunoaștere, desigur, își pot face prieteni din alte țări cu care trebuie să vorbească într-o limbă comună, cum ar fi: engleza, franceza sau spaniola; însă i-a îndepărtat extrem de tare de natură.

Copilul singur la părinți poate suferi foarte ușor de boala dependenței de calculator, care nu e deloc ușoară, e la fel ca dependența de droguri: atât de tare îi închistează în lumea virtuală încât uită lumea reală, uita să mănânce, să doarmă, să se recupereze, nu mai au contact social, nu se mai ating unii cu alții. Atunci când sunt puși să stea împreună cu alții, mai nou, sindromul se amplifică, pentru ca ei nu mai știu să vorbească unul cu altul, își trimit sms-uri. E o transformare extraordinar de mare, mai ales acum la copilul singur la părinți.

A devenit foarte comun în epoca actuală. În America, cel puțin jumătate din familii divorțează anual pentru că tot ce au este pe credit: casa, mașina, nevasta sau soțul pe credit, au făcut 2 copii, dă firma faliment, rămân cu creditul neplătit, banca ia casa și mașina înapoi, sau i le dă pe credit următoarei familii. Părinții se despart, ia fiecare câte un copil, se duce în altă parte; dacă mai găsește altă pereche cu alt copil împreună, aceștia ajung frați, nu se cunosc, nu s-au văzut înainte, nu au crescut împreună. Dacă rămâne singur, cel mai comun, copilul crește

singur la părinte, și părintele respectiv nu îl vede: acesta lucrează toată ziua, pleacă de dimineață, se întoarce seara etc. Apare autismul social. Atunci când copilul are un prieten, nu mai este singur. De exemplu un prieten foarte bun poate fi un motan (să zicem british shorthair blue). Motanul este empatic, te simte, te trăiește, îți citește gândurile, știe ce îți trebuie, e lângă tine, te iubește; este un membru al familiei. Diferența dintre animal și om constă în capacitatea de a găsi un rost. Dacă omul are un rost și știe ce are de făcut, este pasionat de ceea ce face, și îl interesează ce face, are un drum în viață. Altfel faptul că are un limbaj articulat, nu îl face mai uman decât un motan.

Copilul care are frați și surori crescut de părinți care nu au divorțat, este într-o dinamică în care lucrurile sunt extrem de interesante: familia trebuie să aibă un rol compact, adică să facă față la orice situație. Din această cauză, ei ocupă un spectru cât mai larg cu puțință de stiluri de gândire: unul e vizual, altul e kinestezic, unul e senzitiv și celălalt secvențial. De obicei mama este secvențială, ea trebuie să strângă, să țină de bani, să cumpere una, alta etc. Dacă presupunem că tatăl este kinestezic, el trebuie să muncească. Fata să spunem că este senzitivă, ea poate fi artistă, sensibilă. Băiatul să spunem că este vizual, are viziuni, gândește cu emisfera dreaptă. Este destul de complicat să îi scoți din rostul lor, partea interesantă fiind alta: ori de câte ori familia, care niciodată nu se înțelege, nu se împacă, membrii ei fiind atât de diferiți, se vede și se completează atunci când apare câte o ciondăneală între frați și surori și între ei și părinți, pentru că au poziții diferite și nu înțeleg punctul de vedere al celuilalt.

Atunci când apare o nevoie: senzitivul simte problema, vizualul o vede, o poate caracteriza și o poate înțelege, secvențialul se apucă și strânge tot ce e nevoie ca să pună la dispoziție kinestezicului care va avea tot ce trebuie ca să rezolve problema. Ei vor acționa ca un tot. Dar asta nu înseamnă că se și înțeleg între ei. Ca să se înțeleagă între ei, trebuie ca toate componentele cerebrale să funcționeze simultan. Asta se face dacă: au crescut împreună, au făcut baie împreună, în aceeași cadă, s-au văzut în pielea goală de "n" ori, și nu mai au nimic de descoperit la ceilalți frați sau surori. Ei nu se mai uita la corp, ei se uita la suflet și atunci reușesc să lucreze și să colaboreze împreună. Când ajung pe dimensiunea sufletească, ei încep să se împace; mai mult, ei încep să poată lucra împreună, pot colabora.

Din punct de vedere al vârstei și al rolului în familie, care e rol social, copiii se structurează și pentru că sunt de vârste mai apropiate decât părinții, jocul lor nu se face mai târziu, el este tot pe dominat-dominator-pacifist. Mai târziu, începe să fie jocul pe funcționalități, de exemplu: "pălăriile gânditoare". Dacă se înțeleg suficient de mult și își iau rolul în serios, fiecare "pălărie gânditoare" pune la dispoziție ceea ce știe, iar ei se completează și se înțeleg.

"Pălăriile gânditoare" este o teorie a lui Edward de Bono ("Six thinking hats"); cea neagră este criticista, ea privește totul cu ochiul critic, că nu o să poți, că nu ai de ce etc. Fiecare dintre aceste pălării are o altă culoare și un alt punct de vedere, una este optimistă, alta este visătoare, etc. Se constată că numărul 6 al pălăriilor gânditoare, este foarte benefic pentru armonizarea echipei. Din această cauză, familiile cu mulți copii au totdeauna pace între frați, dar trebuie să fie mulți copii. Unii dintre ei care sunt mari, mai participă la jocurile de educare ale celor mici, dar dacă au ajuns adulți, ei se detașează și rămân iar cei mici cu pălăriile lor gânditoare și cu roluri. Asta se întâmplă la familiile mari unde membrii familiei cooperează: mama îi roagă pe copiii ei să o ajute căci nu poate face față. "Cine îmi face și mie curățenie?"; "Cine îmi mătură?"; "Cine se oferă să cumpere pâine?"; "Cine curăță cartofii?". Acestea sunt lucrurile extraordinare pentru copii. Ei se implică și astfel încep să învețe despre alții, se descoperă și ei ca potențial, și nu cresc egoiști. Este mai bine să ai mai mulți frați și mai multe surori, pe care îi simți și sunt de-ai tăi. Dacă nu ai frați sau surori, e bine să ai un animal de companie pe lângă tine. Dacă ești suficient de empatic poți fi prieten și cu un copac, îi poți vorbi, te poți înțelege, te mângâie sufletește etc. Asta e rolul fratelui sau surorii, să te simtă, să îți fie aproape.

Copilul a crescut de la început, din burta mamei, empatic cu aceasta. Empatia se pierde la un moment dat atunci când mama pierde empatia, copilul rămâne legat de ea până la sfârșitul vieții, el continuă să o simtă. Mama, când mai face un copil, pierde o bună parte din empatie, se concentrează pe al doilea copil. Toate aceste relații sunt normale, ele vin la timpul lor, la locul lor.

Copii la grădiniță își găsesc frați pe care nu i-au avut înainte; prietenii pe care și-i fac sunt ca niște frați, de aceeași vârstă sau de alte vârste. Prietenia pleacă din această frăție. "Simte ca mine, e ca mine; gândește ca mine, e ca mine", ei sunt frați: frați de cruce, frați de sânge, frați de minte, frați de idealuri sau părinți de idealuri.

Un profesor poate fi părinte pentru toți copiii pe care îi are. Empatia la profesor înseamnă diferența: te apropii, îi citești, îi ajuți, nu ești indiferent, îți pasă de ei și îi simți. Nu trebuie să faci mult, doar un semn, ca să știe că îl vezi și că dacă are o problemă îl vei ajuta.

Rolul empatiei în creșterea și dezvoltarea copilului

Empatia este un fenomen extraordinar. Noi trăim pe o planetă care are empatie. Empatia se manifesta prin frecvența Schumann. Această frecvență, este foarte clară, la suprafața Pământului și în oceane, adică în zona vieții. Toate ființele funcționează în conformitate cu frecvența Schumann; toate ritmurile sunt în jurul frecvenței: ritmurile celulare, ritmurile nocturne, toate ritmurile se relaționează cu frecvența Schumann. Dacă ne depărtăm de suprafață, și mergem într-o peșteră unde locuim mai multe zile, ni se modifică frecvența somnului: nu mai ne e somn la perioada de timp obișnuită, ne e somn la o perioadă dublă de timp; nu mai dormim cât dormeam, 8 ore ci 16 ore, după care vom fi treji de 2 ori pe atât cât suntem treji în mod obișnuit; 32 de ore nu putem închide ochii. Fiindcă avem un rezonator comun, toate ființele, avem o frecvență de rezonanță prin care putem transmite tot ceea ce simțim. Studiile de neuroștiințe ne arată că acest lucru este posibil datorită unui efect cuantic pe care îl au microfibrilele neuronale pe care le au toate animalele. La plante exista de asemenea acest efect, însă nu se știe ce anume îl generează și ele dorm; plantele dorm, nu sforăie. Devine interesant faptul că empatia, se leagă, cel puțin la nivelul animalelor, de un fenomen cuantic, care produce, după foarte multe etaje de complexitate, transmiterea gândurilor, efectele telepatice; de asemenea produce capacitățile mentale de cuplare cu mintea altora în timpul somnului: tu visezi ceea ce este realitate în altă parte. Este foarte deosebită problema empatiei pentru că nu este o chestiune personală, ci una ecosistemică și cu efecte extraordinar de interesante.

Un efect pe care noi îl simțim în momentul de față este dat de Corona virusul (Covid 19). Mă veți întreba care este legătura dintre empatie și Corona virus? Virusul nu este o ființă, el este un program biologic. Virusul, când intră în celula umană se înmulțește, contaminează, preia informația genetică din celulă, iar dacă ființa nu moare din cauza virusului, ceea ce scoate din el vor fi viruși cu alte modificări genetice. Modificările genetice, pot fi alți viruși. Deci este puternic mutant. Când apare așa ceva? În momentul în care empatia noastră cu natura devine foarte slabă, când noi nu mai simțim mediul natural și îl distrugem, ceea ce facem acum, atunci jocul de empatii, plecând de la planetă și până la individ, se întrerupe. Noi spunem că nu ne mai iubește Dumnezeu și că ne pedepsește. Este de fapt un program de redresare pe care îl are Pământul pentru a scăpa de presiunea unui mediu poluant datorat oamenilor; este o închidere de feedback. Această închidere de feedback se găsește în relația dintre om și planetă, om și ecosistem, dintre om, umanitatea și comunitatea din jur, în relația dintre două persoane etc.

Empatia este instantanee. Noi punem empatia în corelare directă cu sufletul fără să definim ce înseamnă suflet, să ai empatie; sunt chestii pe care le simțim. Dacă noi tratăm ideea

de suflet ca pe ideea de suflu, adică de energie care circulă în organism, aceasta energie este una informațională care conduce la rezolvarea problemelor sau la amplificarea lor în funcție de mesajul pe care îl poartă. Din cauza asta, spuneam că empatia este imediată: se întâlnesc doi oameni pe stradă, nu se cunosc dar își zâmbesc; din prima clipă, au empatizat, se simt unul pe celălalt (nu s-au văzut niciodată, nu au făcut niciun schimb de mesaje), cum ar fi dragostea la prima vedere: s-au văzut, s-a transmis semnalul, e suficient. Ei se pot recunoaște și mai târziu.

Oamenii empatizează în general în funcție de frecvența undei purtătoare pe care o au. Dacă te uiți la un om pe stradă, poți să ghicești destul de ușor cu ce se ocupă, ce fel de om este, pentru că își pun pe față tot, într-un fel au o semnătură, prin îmbrăcăminte, prin felul în care se mișcă etc. Asta este și datorită faptului că ei doresc să empatizeze cu alții și nu mai pot, drept urmare scot în evidență tot felul de semnale fizice, vizuale sau auditive sau comportamentale prin care pot găsi cu cine pot empatiza.

Cu problema empatiei la copii, situația este identică, doar că la vârstele mici copii sunt foarte sinceri, foarte liberi, ei nu știu să mintă, nu știu să se ascundă și empatizează foarte ușor, ei sunt curați. Când mai cresc, încep să fie marcați de societate, și la vârsta adultă nu sunt maturi mental, iar sufletește pot fi deteriorați. Așa că nu pot gândi extraordinar de bine, dar dacă au fost loviți sufletește fiindcă s-au lovit de diverse lucruri în viață, ei sunt neîncrezători, sunt criticiști, nu cred în nimic, trebuie să verifice orice. Procesul poate continua la vârste mai mari, și dimensiunea empatiei devine una dintre cele mai importante din viața unui om pe lângă dimensiunea rezilienței.

Dacă oamenii empatizează, le crește reziliența, adică pot face față la foarte multe încercări grele, pentru că găsesc sprijin, empatia le dă sprijin. Să ne gândim spre exemplu la un lagăr de refugiați, sau o pușcărie, sau o zonă în care oamenii sunt închiși, frustrați. Ei supraviețuiesc pentru că își cresc reziliența dar și empatia; ei se simt unii pe alții, nu se iubesc neapărat: ei se pot ataca, se pot omorî, dar își simt intențiile unii altora, nu sunt plăți. Asta face ca în timp, în cazul unui elev de liceu, când ei și-au cam "mâncat" empatia, nu mai empatizează cu adulții, sunt criticiști, caută să vadă defectul, în cazul respectiv, noi spunem că sunt nesimțiți. Nesimțit, înseamnă nesimțitor; deci nu te mai simt, empatia a scăzut aproape de zero. Uneori, presupunând că au terminat școala și au intrat la muncă, unde sunt siliți să facă lucruri pe care nu le voiau neapărat dar sunt obligați să le facă, încep să urască: ei nu mai spun că merg la servicii, ci că merg la "scârbici". Empatia este pe minus și atunci ei nu mai sunt în stare să iubească, ei vor urî. Este o dimensiune de o importanță colosală, partea de empatie, pentru că îți croiește un drum în viață, pe care chiar dacă nu îl vrei îl parcurgi pentru că nu mai ai altă variantă. Nu te-a interesat nimic (asta este pe momentul 0).

- Pe momentul 1: te interesează ceva și ai vrea să faci.
- În momentul -1 ești dușmănos,
- Momentul -2 urăști,
- Momentul +2 ești pasionat,
- Momentul +3 vrei să transformi în bine.

Vedeți, acest balans între + și - care comportamental vorbind, este ce trăiesc copiii. Când adulții trăiesc, le dau copiilor toată trăirea; nu se pot apăra, nu au defense. Nici adulții nu se pot apăra. Din această cauză poate apărea isterie în masă, sau viziuni în masă.

Empatia te poate face vizionar dacă empatizezi cu ființele complexe și înalte, de exemplu cu mediul natural sau cu Universul. Empatizezi cu o idee, cu un concept sau cu Dumnezeu. Când te schimbi în direcția aceea poți deveni un om înger care toată viața ta faci numai bine, sau

empatizezi cu dracul și te duci către negativ, profund pentru că ai intrat în zona aia, nu ai credință, nu ai încredere, nu ai nimic. Empatia este un fenomen definitoriu în viața oricui. Este la îndemâna fiecărui om să își schimbe direcția, poate să facă oricât, orice, oriunde dacă empatizează cu fenomenul.

Cum cultivăm empatia la copii?

Copii empatizează mult, iar dacă nu o fac este pentru că le-au fost "tăiate aripile". O cultivăm cu ajutorul unor ființe care empatizează oricum și de la care pot învăța. Ieri, discutăm despre un pisoi, despre un câțel, un animal... Un câine te mușcă, un câțel nu, el se bucură. Trebuie să li se reamintească: când ai un prieten-animat, un prieten-copac, un prieten-pește, sau îți place să urmărești soarele cum apune pe lac. Aceste lucruri te încarcă; este un fenomen de empatizare, empatizezi cu pământul pe care calci, cu păsările care ciripesc. Când te bucură ciripitul lor, păsările sunt prieteni, vin să te vadă, te urmăresc ca să se bucure. Poți avea prietenii profunde cu o muscă, dacă empatizezi cu ea. Noi avem această putere datorită sistemului neuronal. De exemplu, Stewart Hameloff a studiat foarte mult pe această direcție. Poți empatiza cu propriul tău corp și dacă îl privești cu prietenie, el se vindecă. Este un fenomen colosal, universal, este extraordinar, e bine să îl înțelegi în detaliu. Dacă te pui în locul celui alt reușești să devii prieten cu gândacul, cu șobolanul, cu mormolocul, cu șarpele etc.

Copiii reușesc de mici să se pună în pantofii celui alt și astfel să empatizeze și să cunoască lumea prin intermediul empatiei. Dacă la 3 ani imită un bătrân pe care îl vede că merge pe stradă, el îl imită și îl înțelege; îi înțelege gândurile, tristețile, bucuriile și toată viața sufletească. Dacă se joacă de-a cireșul înflorit și îl imită, se joacă de-a mima, el ajunge să simtă ce simte și cireșul înflorit și să aibă aceeași bucurie. Dacă nu mai empatizăm, atunci avem o problemă foarte mare pentru că nu ne mai ține Pământul.

Din punct de vedere istoric, a fost o lungă perioadă bazată pe empatie care s-a chemat Animismul, în care oamenii considerau că fiecare lucru sau ființă are suflet. Animismul s-a păstrat și mai exact prin Siberia, prin Amazoane sau Australia. De exemplu, în Australia, prin tradiție, la triburile vechi, în Deșertul Roșu, se roagă la niște pietre să le dea copii. Aceste triburi nu consideră că actul sexual le aduce copii, ei consideră că aceștia vin din empatia cu piatra și trăiesc trăirea pietrei. O femeie ca să aibă copii, trebuie să empatizeze cu piatra...

E ceva ce omenirea a uitat în mare măsură, nu a mai prețuit, nu a mai valorificat-o. Din această cauză a distrus mediul natural și acum suferă. Ceea ce se întâmplă cu aceasta pandemie (Coronavirus) este dat de lipsa de empatie. Oamenii când ajung în pragul morții, ajung să empatizeze din nou; este un șah mat pentru umanitate. Ți-ai distrus simțirea, trăirea și emoția, vei muri, fiindcă noi nu te mai putem proteja, ți-ai închis "porțile". Oamenii trebuie să reînvete empatia și reziliența, să o cultive și să o dea mai departe. De la o anumită vârstă, oamenii dacă nu mai au empatie, merg "ca tramvaiul pe șine", li s-a împietrit mintea; nu mai e pământ moale pe care poți să pui sămânța, a devenit cărămidă arsă.

Despre autism

Este un subiect extrem de complex pentru că nu este un sindrom, reprezintă un termen generic pentru mai multe sindromuri. Ce putem spune despre autism, este că poate fi provocat în multe feluri. Autismul înseamnă, în primul rând, o deplasare a spectrului de percepție pe care îl are copilul sau adultul. Ce înseamnă spectrul de percepție? Autistul percepe lucrurile în alta granulație, le vede în altă granulație, surprinde niște detalii pe care alții nu le văd, reține detalii absolut deosebite și structuri de detalii, are o memorie foarte specifică. Există autiști care pot înțelege animalele, vorbesc cu plantele și care nu sunt considerați de alții ca fiind la fel ca ei; se vede diferența. Aceștia sunt numiți tot autiști, ei sunt născuți astfel.

Exista o formă de autism provocată de mediul social. De exemplu, dacă îl bagi pe un om în condiții de stres major unde la un moment dat îi provoci autism social, iar el va reacționa complet diferit față de un om obișnuit. De asemenea i se dezvoltă niște calități pe care nu le cunoștea, îi erau ascunse; nu își mai revine ușor, el rămânând marcat de evenimentele respective. La anumite forme de autism, se poate remarca și o anumită modificare a structurii creierului. Sunt zone din hipocâmp care se distrug și se repară și care pot fi văzute la RMN, de pildă. Ei pot fi foarte greu recuperați, cu foarte multă migală, cu enormă înțelegere, pentru că în momentul în care se strică circuitele cerebrale, nu le mai funcționează la fel de bine nici inteligența, nici percepția, nici nimic. Te-ai gândit că ei se pot înțelege între ei? Nu e adevărat! Pe de altă parte, există copii autiști de o inteligență incredibilă pe un teritoriu limitat; de pildă, poți găsi unul care are memorie fotografică și e capabil să deseneze în detaliu ceea ce a văzut, de exemplu un peisaj sau fotografia unui oraș pe care a văzut-o câteva secunde și o reproduce perfect.

Noi avem un termen care nu înseamnă nimic, de fapt este un snop de foarte multe sindromuri pe care noi le numim autism. Autismul nu este egal cu lipsa inteligenței. Dimpotrivă, exista autiști de o inteligență absolută pe o zonă limitată cum spuneam, unii pot face calcule în minte cu o precizie și o viteză mare, de calculator, dar care sunt izolați, îi resping pe ceilalți, se tem, le e frică, au comportamente anti-sociale.

Aici este o problemă și de sistem și de structură. Problema de sistem zice că odată ce este alterat un pic creierul într-un loc, el va încerca din răspuțuri să se reechilibreze cumva. La autism se vede o degenerare a unor țesuturi din hipocâmp, hipocâmpul fiind responsabil cu memoria socială, permițându-i să relaționeze cu societatea. Copilul afectat devine izolat și nu mai vrea să aibă de-a face cu societatea, în schimb hipocâmpul se recuperează, el se reface din celulele stem. Este cea mai mare refacere prin celulele stem produse de hipocâmp. Din punctul ăsta de vedere, dacă un copil autist are părinți care au răbdare infinită, și nu îl pedepsesc și sunt apropiați de ei, el își revine într-o foarte mare măsură. El nu va ieși ca un copil obișnuit pentru că între timp și-a dezvoltat niște calități complementare pe care ceilalți nu le au. Este într-un fel ciudat și tulburător să vezi că un copil este în stare să facă lucruri imposibile, altfel.

Îmi aduc aminte de Vasilică. Vasilică era un copil din Oltenia, asta cu mulți ani în urmă.. care avea inteligență foarte slabă, cu un IQ 40, nu știa să scrie sau să citească, dar putea să găsească obiecte pierdute. Se ducea Nea' Gheorghită la fân și își pierdea cheia de la casă în fânul cosit; nu mai găsea cheia. El mergea la Vasilică care se ducea la fân, o găsea și i-o aducea în mână. Altfel, el nu știa să scrie și să citească, dar avea un dar unic. Până la urmă a ajuns profiler la poliție unde găsea fără efort unde îngropaseră hoții ce furaseră. Acesta este un lucru foarte interesant care arată flexibilitatea creierului. Este lovit într-un loc, nu poate gândi, însă poate simți.

Un proces asemănător se întâmplă și la autiști: ei sunt loviți într-un loc, nu se pot comporta ca și ceilalți fiindcă văd lucrurile diferit, însă în compensație li se dezvoltă ceva diferit. Omul cu cea mai mare memorie din lume, care a murit anul trecut, nu putea uita nimic, era autist, dar orice simțea, orice vedea, orice citea, absolut totul se înregistra în mintea lui. Alții, nu pot vorbi cu nimeni, dar pot face niște calcule extrem de complexe și pot rezolva enigme, coduri foarte dificile etc. Este interesant faptul că planeta care este atacată în clipa de față de o grămadă de inși, care o jefuiesc, are nevoie de autiști, pentru că ăștia simt și pentru că au niște abilități extrem de înalte prin comparație cu ceea ce au ceilalți, și niște slăbiciuni care îi izolează față de ceilalți. Practic, autiștii neputând în contextul social, în ciorba socială, ei se dedică pentru ceea ce lucrează, pentru ceea ce fac, și dacă se apucă de o treabă o duc până la capăt. Sunt exact opusul superficialității pe care o au majoritatea oamenilor.

Deci asta este cu autismul: compensația la o problemă dezvoltă abilități extrem de înalte. Autiștii sunt în general reci față de oameni pentru că nu îi înțeleg, ei fiind pe altă frecvență, ei

văd lucrurile altfel. Câteodată, în cazurile extreme, un copil autist se poate înțelege perfect cu un animal, dar respinge total un om. Nu pot înțelege oamenii, nu le pot înțelege valorile, direcțiile, însă pot fi prieteni extraordinari cu un bolovan, o insectă, un animal, un copac etc. Ei vor apăra natura; îi simt nevoile, îi simt problema. Autiștii simt când vin niște barbari care distrug pădurile și simt durerea copacului omorât. În schimb, nu pot să îi convingă pe ceilalți că nu e bine ce fac, pentru că nu comunică.

Prin ce instrumente poți identifica copiii autiști de cei obișnuiți?

Diagnoza greșită este frecvent întâlnită în psihologie. În primul rând, un criteriu corect este puținătatea echilibrului fiziologic pe care îl au. Dacă au probleme sau sunt crispați, îi vampirizează pe ceilalți din cauza dezechilibrului propriu pe care îl au, altfel nu ar fi ajuns autiști. Acesta este un criteriu mai bun decât altele: nu este pe criteriu de comportament sau psihologie. Este pur și simplu o măsură a dezechilibrului propriu, dacă le studiezi comportamentul și le vezi tendințele de a se reechilibra. Este foarte firesc pentru un copil autist sau pentru un adult autist, să se dezbrace în pielea goală și să circule așa prin oraș pentru că el are nevoie de soare și de vânt. El nu are criterii morale. Nu îl interesează, deci nu intră în capul lui. El nu simte rușine sau vină. Ei nu înțeleg care este problema și neînțelegând unde greșesc, sistemul lor de referință este diferit.

În general oamenii dau repede un astfel de diagnostic, dar la foarte multe “dizabilități”, căci noi nu știm încă dacă sunt dizabilități sau abilități. În primul rând, apar exagerări și greșeli fundamentale. De exemplu, hiperactivitatea motorie a fost considerată ADHD și ADD. Au fost băgați copiii hiperactivi care erau foarte inteligenți, foarte capabili, plini de inițiativă, în tratament până la nivelul de legume, pentru că așa era tratamentul medical.

Feriți-vă oameni buni de protocoale! Pentru că dacă vă dau un diagnostic, el merge mai departe și vă îmbolnăvește, nu vă însănătoșește. Este mai bine să lăsați lucrurile să se întâmple cu suflet. Pe autiști îi ajuți dacă pui foarte mult suflet. Fiecare autist este diferit, nu sunt doi la fel. Singura caracteristică clară pe care o au este faptul că ceilalți se simt epuizați în preajma lor; sunt vampiri energetici din cauza dezechilibrului pe care îl au. Încă nu s-a găsit un tratament eficient pentru că nu este o boală, nu este neapărat o intoxicație sau o viroză, deși poate fi generat de o intoxicație sau viroză. I s-a modificat structura din punct de vedere funcțional; nu s-a găsit o genă a autismului. Anumiți oameni, după traumatisme cerebrale, după ce și-au revenit aveau niște talente în plus, niște comportamente în minus. Acesta reprezintă un autism traumatic.

Printre geniile autiste recunoscute, au fost Einstein sau Newton.

Poți fi geniu fără să fii autist?

Da, dar povestea cu dezechilibrul este că ceva scade, altceva crește. În general când ai o concentrare foarte mare pe un domeniu foarte îngust, apar dezechilibre fizice, psihice, comportamentale sau sociale. Trebuie să îi acceptăm așa cum sunt. Fiecare a făcut niște lucruri fantastice la un moment dat. Dacă îi iei pe toți care au fost considerați autiști de către psihologi, ajungi de exemplu la Leonardo da Vinci.

Un dezechilibru pe-o parte, genialitate pe alta: asta duce la o formă care se numește “Twice exceptionality” - Dubla excepționalitate. Am cunoscut astfel de oameni, acum fiind mai bine caracterizați; ei nu pot fi tratați cu nimic pentru că sunt diferiți. Unii pot fi geniali, sau doar inteligenți, senisibili, sau cu o capacitate foarte mare de observație. Sunt încercări ale speciei umane de a se adapta la o nouă condiție și probabil că în condiții de stres major, de exemplu un război, ei ar putea rezista mai bine în situații în care alții mor, pentru că au dezvoltate anumite caracteristici la un nivel mai înalt.

Tipologii

Pentru a înțelege tipurile de inteligență pe care le avem trebuie să mergem la rădăcinile lucrurilor, faptelor, evenimentelor. Rădăcinile înseamnă evoluția. Există niște legi, cum ar fi că Organogeneza repetă Filogeneza; cu alte cuvinte, dezvoltarea embrionului repeta fazele de dezvoltare pe care evoluția le-a avut în timp, de la celulă până la organismul complet format.

O altă lege asemănătoare, spune că dezvoltarea psihologică repetă istoria: copilul trece prin epoca primitivă și merge prin fiecare în parte până la epoca actuală pe măsură ce avansează.

Mergând pe o a treia lege, la fel de interesantă, și mult mai complexă: la fel cum organogeneza formează plecând de la un sistem primar, un sistem evoluat, foarte complex format din celule, organite, organe, până la nivelul de societate. O dată ajuns după naștere la nivelul de societate, copilul începe să se diferențieze din punct de vedere evolutiv într-un organism social mare în care se adaptează; la fel cum se întâmplă în organism, unde celulele stem care se formează, devin celule într-un anumit organ. Aparent celulele stem sunt toate identice, dar de fapt nu sunt. Rata de transformare în celule organice din celule stem este cam de 1 la 10. Una din ele, dacă se duce în creier, se transforma în neuroni, dacă se duce în ficat se transforma în celula hepatică etc. 9 dispar.

Cam aceeași poveste se întâmplă și cu oamenii: ei se nasc cu o tendință către a face ceva în viață. Pentru ei este la fel de greu să își găsească drumul ca și pentru celulele stem. Celulele stem pot ajunge să fie funcționale într-un organ din corp, au nevoie de o matrice de collagen, sau de alt tip, dar o matrice; dacă este vorba de neuroni este o matrice de celule gliale care îi conservă memoria funcționalității pe care trebuie să o îndeplinească. **Cu aproximație, o zecime dintre copii evoluează pe niște cărări pe care le cunosc și sunt sigure, pentru că și în societate, un echivalent a celulelor gliale, sau a fibrelor de collagen care le spun ce au de făcut, încotro să o ia.** Aceasta proporție de 1 la 10, este aproximativă, evident, variază destul de mult în funcție de context, dar ne arată existența a două tipuri de copii care vor deveni adulți. Unii care își cunosc rolul, rostul și încotro se duc, iar alții care nu și-l cunosc și caută să se adapteze la orice fel de rol care le pica în cale. Cei care își cunosc rolul și l-au acceptat, înțeles, asumat, dezvoltă abilitați înalte. Ceilalți dezvoltă abilitați mai puțin înalte. Dacă intră într-un mediu care are fibre de collagen care îi dau direcția sau care are neurogii care îi dau direcția, aceștia se duc către zona de direcție, ajung să devină buni profesioniști pe direcția pe care au apucat-o, fără să fie geniali; o fac cu multă muncă. Munca multă îi ajută să își clarifice direcția, să vadă ce corespunde în ei către direcția respectivă.

Căutarea direcției de viață este la fel de complexă ca și căutarea partenerului de viață, unde trebuie să existe compatibilitate. Compatibilitatea care apare între profilul psihologic pe care îl are persoana și profilul profesional pe care îl dezvoltă, este la fel de complexă ca și compatibilitatea dintre doi oameni. Și acolo există de asemenea, rateuri; din nou încercări greșite. A zecea, de exemplu, poate să iasă în găsirea unui partener compatibil. Este o lege nescrisă, ce ne arată cum evoluează copiii pe tipologii în funcție de factorii sociali.

Societatea este un organism; dacă ne uităm la stilurile de învățare, vom avea următoarele 4 stiluri mari:

- 1. Vizuali-spațiali**
- 2. Auditivi secvențiali**
- 3. Chinestezici**
- 4. Senzitivi**

Vizualii au capacitatea de a vizualiza mental, de a lucra mental; fac totul în minte. Câteodată sunt de o lene îngrozitoare, ai impresia că dorm pe ei. De fapt ei se concentrează și intră în reflexie: tot ce se face, se face în minte; se concentrează detașându-se, nefăcând efort, dar le fuge mintea în altă parte și acolo sunt foarte atenți. Altfel când te duci cu ei în clasă sunt completamente absenți. Ai impresia că nu aud nimic din ce le spui, dar de fapt ei rețin tot, însă răspund după 2 săptămâni, după ce au procesat informația. Mintea le merge extraordinar de bine.

Există două tipuri de vizuali:

A. De emisfera dreaptă

B. De emisfera stângă

Cei de emisfera stângă, își fac ordine în minte; cei de emisfera dreaptă, trăiesc perfect în haos. Cu cât e haosul mai mare, cu atât le este mai bine; sunt fabulos de rapizi în gândire, pot fi foarte superficiali dar și profunzi. În general sunt corecți, dar când îi pui să scrie, greșesc de la cap la coadă. Îi pui să socotească, nu le ies calculele, dar dacă îi pui să dea rezultatul de la bun început le iese perfect. Cei de emisfera stângă rețin foarte bine logica, dar nu neapărat și rezultatele, însă țin minte bine numerele; pot avea o foarte mare coerență la numere. Ei corespund unor funcționalități sociale, în mod sigur.

La o estimare făcută de mine, mai rafinată, mi-au ieșit vreo 52 de tipuri de stiluri de învățare. Pe măsură ce aceasta dezvoltare a societății cere noi abilități, apar și alte tipuri de copii.

Secvențialii sunt cei ascultători. Ascultă, înțeleg, nu pot luat totul brusc ca vizualii care se bazează pe imagine, însă ei merg pas cu pas. Dacă se blochează la un pas, nu mai pot evolua în continuare, trebuie să se întoarcă.

Vizualii văd totul global. Secvențialii văd o cărare; o cărare unică pe care nu o pot parcurge decât pe aceea și bucatăică cu bucatăică, pas cu pas. Ei acoperă în mod sigur, nevoile sociale care cer stabilitate. Mintea aventuroasă a vizualilor este totalmente diferită de cea a secvențialilor, care merg pas cu pas, către orizont, cât pot să ducă; din aproape în aproape. În general sunt disciplinați, ascultători, curați și exagerați la curățenie și ordine ceea ce nu se întâmpla niciodată la vizuali, care sunt haotici. Dacă te duci la un secvențial în birou, toate creioanele sunt puse paralel într-un colțisor sau într-un tub, ca să fie toate drepte, cărțile sunt puse pe mărime, pe culoare, ordonate etc. Și aici există secvențiali de emisfera dreaptă și de emisfera stângă. Secvențialii de emisfera dreaptă care au influențe de vizuali, pot să vizualizeze tot, dar le fișează. Mircea Eliade a fost un astfel de secvențial de emisfera dreaptă, el avea o viziune extrem de mare în istoria religiilor, însă fiecare idee pe care o avea, o fișa, și toate fișele erau puse în dosare. Așa își scria cărțile, "scoțând" aceste fișe, ideile lui fiind așezate coerent. El a fost un exemplu, dar sunt nenumărate exemple, genii care au fost secvențiali de emisfera dreaptă, sau vizuali de emisfera dreaptă.

Ce te faci însă cu a treia categorie, care sunt **kinestezicii**. Ei au influențe de vizualitate, ei nu pot sta pe loc; tot timpul sunt în mișcare. Ei nu văd în minte imagini ca vizualii, ei văd filme, iar în filmele pe care le văd sunt dinamice, apar momente de desfătare, de frică, de zbor, ca în filmele de la televizor etc. Din această cauză, dacă te duci la ei și îi vezi într-o clasă, sar în sus, sunt nerăbdători să răspundă. Ei sunt gata tot timpul de mișcare și deranjează pe toată lumea, cu excepția în care ai o clasă de kinestezici cu care poți face multe lucruri de echipă; se implică, ei sunt oameni de echipă, putând avea feedback din partea celorlalți, fiind foarte buni cântăreți în cor, de exemplu. Sunt foarte buni și activi lucrători, în orice domeniu, fără să fie unul

conducător, rareori își găsesc un șef, de obicei contesta orice șef. Îi vezi ușor la demonstrații: când ceva nu le convine, fac gălăgie, ies pe stradă, atacă, urlă pe stadioane (de exemplu: când sunt concentrați pe pe același subiect, văd un gol, se creează valuri de oameni și toți strigă "Ura! Sau alte sunete). Ei sunt oamenii care sunt capabili să înfrunte pericolele și asta le determină și drumul în viață: în construcții, armată, în zone riscante. Dau foarte mult din mâini când vorbesc, iar când tac, ochii li se mișcă în toate direcțiile pentru că au film mental. Aceștia sunt kinestezicii în general, cei care văd foarte bine filmul mental, sunt cei de emisfera dreaptă, între kinestezici și vizuali.

Kinestezicii de emisferă stângă, sunt foarte sensibili pentru că se apropie de senzitivi. Senzitivii sunt timizi, sensibili, simt tot, nu au încredere în ei, nu au încredere în puterile proprii, sunt foarte intuitivi, îi citesc foarte bine pe ceilalți, le simt orice bucățică de trăire, dar nu sunt niciodată siguri că au simțit corect. Kinestezicii-senzitivi, adică cei de emisfera stângă, au momente de explozie și momente de melancolie, când sunt nesiguri pe ei se deprimă, când sunt foarte strânși cu ușa, explodează. Nu sunt așa comunicativi cum ar dori să fie, acceptă greu pe alți oameni în preajmă, au în general, prieteni puțini, dar ca și restul senzitivilor iubesc natura, simt foarte bine animalele, copacii, ființele vii, dar nu pe toate la fel; însă pot fi extraordinari de buni apărători ai naturii, de pildă, nu pădurari care taie copacii, ci ecologiști. Proporția nu este la fel peste tot.

Există categoria de senzitivi de emisfera stângă, complet, care au tendința către vizualitate, ei sunt senzitivii vizionari. Ei simt istoria, ce se va întâmpla, simt tendințele, durerile și problemele altora. La fiecare dintre aceste categorii mari, există și diagonale: mai avem de asemenea, senzitivii secvențiali. Mulți sunt oameni care simt lucrurile foarte bine, dar vor să le aibă sub control și care acceptă să fie dominați de alții, sunt disciplinați, și niciodată nu ajung în ierarhii pe posturi superioare decât dacă sunt profileri, dacă îi pot citi pe alții, într-o structură ierarhică atât de bine, încât au nevoie de ei, pentru că pot aprofunda înțelegerea foarte departe.

Mai avem o categorie, mai complexă, este vorba despre kinestezicii secvențiali, care în general, sunt sportivi care își fac zilnic exercițiile, cu rigoare pentru a ajunge la performanță, sunt foarte disciplinați și nu îi poți scoate din ale lor de nici un fel.

Categoriile de persoane, indiferent de vârstă, dar nu la același nivel, se diferențiază mai târziu. Avem o hartă complexă. Această hartă nu este fixă, pentru că permanent, societatea evoluează și scoate noi valențe. Aceste noi valențe înclină balanța într-o parte sau în alta, balanța fiind stilurile mari de învățare.

În momentul de față, am dezvoltat atât de mult corpul tehnologic și mai ales IT-ul încât nu mai simțim mediul așa de bine. Dacă tu ai o bază de senzitivi, tu vei simți programul și înainte de program vei simți jocul. Un exemplu în direcția asta ar fi șahiștii, care înțeleg și simt ce va gândi adversarul în următoarele etape și pot face strategii pe mai mulți pași. Important este un singur lucru: ca toate aceste stiluri de existență, de învățare, de adaptare în societate să fie legate de structura de funcționalități a societății, atât de intim, încât orice categorie de acest gen, să nu se piardă. Ea rezistă și se poate înmulți foarte mult. Dacă se înmulțește mult prea mult o categorie, ea merge către autosacrificiu. La război, se duc kinestezicii; ei nu mai simt, nu se mai simt pe ei, așa cum o fac senzitivii, și atunci au nevoie de dramatism ca să se simtă, nu se mai recunosc. Ei au nevoie de ierarhie: asta este și motivul pentru care se duc la război.

Când apare un număr mare de kinestezici? În general când societatea și-a construit tot ce avea de construit și nu mai găsesc rostul. Acest stil de învățare se leagă de asemenea de etapele de evoluție socială și de etapele de evoluție în contactul cu mediul. La evoluția socială avem etapa kinestezicilor care au fost oameni harnici și muncitori, strângători, care au lucrat, au făcut multe, au adunat, au acumulat, au făcut tot ce trebuie pentru viitor, s-au gândit la ce va rămâne

În continuare, generația următoare este de hedoniști; aceștia în general sunt senzitivii. Lor le place să simtă și sunt inclinați către diverse plăceri. Plăcerile respective ajung să le consume energia și forța, la un moment dat, tot ce au acumulat bătrânii se topește și ei fac eforturi foarte mari să "iasă la suprafață" ca să facă afaceri. Este perioada în care, epuizându-și rezervele de energie, se aruncă în aventuri. Pentru asta, trebuie să aibă vizualitate. Vizualii care se arunca în aventuri, dar nu înainte de a trece (de la senzitivi nu ajungi la vizuali direct) prin secvențialitate, prin toceală; muncești, bagi la cap, te antrenezi, te adaptezi. Este perioada în care se dezvoltă mental, dar într-o structură disciplinată, cum a fost comunismul; după care a trecut pe vizualitate care este specific la capitalism (au făcut afaceri, s-au riscat etc.) după care se ruinează, nu mai au puteri, și se duc în kinestezie, se agită, intră în revolte, în greve, în revoluții; mișcă mult, intră din nou în etapa de kinestezie. În această perioadă, apare o categorie "inbetween", între revoluționarii kinestezici și senzitivii care prin reconceptualizarea societății, încep din nou să simtă.

Din punct de vedere al mediului, dacă urmărim evoluția istorică a omului în relație cu mediul natural, în care mediul s-a dezvoltat pe mai multe etape, vom vedea că la început mediul domina omul care era vai de capul lui, se închina la orice copac pe care îl considera zeu, epoca animistă. Mai departe, oamenii au făcut uniuni de trib, uitând de copaci. Din acel moment, au descoperit unelte cu care au explorat mediul fără să îl exploateze foarte tare.

În perioada următoare, s-au organizat multe triburi, au făcut monedă cu efigia regelui, sau a zeului protectiv, cum ar fi cel al soarelui. În această perioadă, în relația cu mediul, uneltele perfecționate au început să ducă mediul către deteriorare.

Când au ajuns în etapa războinică, care a fost după (este exact la fel ca evoluția societății în etape istorice, avem și în relația cu mediul, se reflectă), ca să se poată omorî, au tăiat copacii ca să își facă cetăți de lemn în care să se poată ascundă. Mediul a suferit foarte mult.

Fiecare ciclu mare pe care îl vedem, a avut aceleași patru etape, cu etape intermediare, pentru ca după ce au apărut războaie, tăieri de păduri etc., mediul s-a apărut prin epidemii sau pandemii. Tot Evul Mediu a fost mâncat de ciumă și de holeră. La fiecare pandemie, în Europa mureau cam jumătate de oameni. Noi ne aflăm în același ciclu. După ce mureau atunci cam jumătate din oameni, era nevoie de o generație întreagă ca să se refacă ca număr de oameni, între timp refăcându-se pădurile și mediul. Acest ciclu de relație cu mediul și de relație socială, de evoluție ciclică, s-a tot rulat fără ca să se vindece vreodată și fără ca să se stabilizeze relațiile dintre oameni și să se dezvolte conștiința. Stilurile astea de existență, au existat mai departe, pentru că niciodată oamenii, masa critică, nu s-a uitat niciodată cu atenție ca să se poată ajuta unii pe alții. Au știut să exploateze mediul dar nu să îl ajute.

Revenind la stilurile de învățare, acestea ne amprentează întreaga existență, personală, socială și istorică, pentru că dacă noi luăm o singură direcție în viață și nu ne uităm în stânga și în dreapta, nu schimbăm profesia, nu avem alte viziuni despre viața, rămânem înțepeniți într-un concept, automat. Ajungem să mergem "ca tramvaiul pe șine" și nu ne mai putem schimba traseul, călcând pe aceleași cărări până facem șanțuri. Asta ne face să nu fim destul de inventivi.

Apropo de război: prima armă a fost o piatră pe care a aruncat-o un primitiv în alt primitiv sau în animal. Ea a evoluat în suliță, care se arunca în același scop. Apoi, a apărut arcul cu săgeți, care s-a transformat mai târziu în pușca în care se arunca un glonț; glonțul s-a transformat în rachetă, care se ducea mult mai departe. În toată această perioadă, și în toate perioadele următoare inclusiv acum, când am ajuns la un laser (piatră care se aruncă), este aceeași idee care a rulat.

Acum am ajuns să trăim într-un mediu virtual care a înlocuit mediul real. Ultimele proiecte pe care le facem sunt orașele inteligente care sunt medii închise în care totul se duce pe IT. Nu mai ai natura, nu ai relații cu nici un fel de ființă.

Dacă ne uităm în istorie, exista mereu un ciclu al pandemiilor care extermină o mulțime de oameni. Moartea reechilibrează într-o oarecare măsură, populația și stilul lor de gândire, cei care rămân reechilibrându-se în relațiile dintre ei, și pe urmă se ia de la capăt, cât se mai poate.

Distrugerea naturii este ireversibilă. Avem nevoie să intrăm într-o epocă înțeleaptă care să întrerupă această spirală a evoluției pe o singură direcție; să deschidă orizonturile de gândire. S-a mai întâmplat. Atunci copiii nu mergeau să învețe ci ca să ia învățătura; nu mergeau ca să tocească, ci ca să înțeleagă semnificațiile, profunzimile.

Tabel stiluri de învățare

Auditivi	Vizuali
<i>Caracteristici generale</i> Procesează percepții senzoriale concrete: imagini, sunete ori impresii senzoriale lipsite de cuvinte, sau însoțite de cuvinte ce au puternice asociații senzoriale. Comunicare verbală Ordine pas-cu-pas, liniară, secvențială Temporală: percepe ordinea temporală (deoarece deține o ordine pas-cu-pas, liniară) Secvențială Analizează prin descompunerea în părți componente. Sintetizează prin conectarea părților componente într-un ansamblu. Învățarea se face de la parte spre întreg. Ascultă mai mult cuvintele decât nuanțele emotive ale glasului Muzică: aspecte secvențiale, liniare, cronometrate ale producerii muzicii, analiza muzicală Creativă cu materialele existente <i>Emisfera dreaptă</i> Elevii auditivi de emisfera-dreaptă învață cel mai bine prin auz și sunt acordați la sunete, muzică, ritmuri, nuanțe vocale și cuvinte senzoriale puternice, care oferă imaginea tabloului general. Armonia muzicală este importantă pentru ei, pentru că-i deranjează orice zgomote disonante. Îi atrag sunetele frumoase, cântecele melodioase și vocile plăcute,	<i>Caracteristici generale</i> Procesează limbajul simbolic: litere, cifre, cuvinte, limbaj, idei, concepte Comunicare non-verbală: descifrează mimica facială, limbajul corpului, tonurile vocii și sugestiile emoționale. Non-temporală: Nu percepe ordinea temporală (deoarece nu deține o ordine pas-cu-pas, liniară, secvențială). Simultan, global, tabloul general, înțelege totul dintr-o dată după care detaliază componentele în funcție de interesul de analizare al momentului. Învățarea se face de la întreg spre parte. Percepe emoțiile altora. Muzică: fredonat „după ureche”, aprecierea integrală a muzicii, sintetizarea diferitelor sunete într-un tot Creativă prin închipuirea de lucruri ce nu există deocamdată, inventivitate, imaginație <i>Emisfera stângă</i> Are nevoie să-și alcătuiască un plan general sau să enumere secvențial etapele necesare pentru a ajunge la soluție. Extrem de organizați și putând duce o sarcină până la sfârșit. Preferă să învețe stabilind orare și termene stricte.

respingându-le pe cele iritante și stridente - sirene, picamere sau glasuri ascuțite.

Le place să călătorească pentru a se îndepărta de zgomotele disonante ale orașelor, să se relaxeze în mijlocul sunetelor naturii, în munți, în pădure sau pe malul mării.

După ce aud o melodie, sunt capabili să și-o reamintească precis și s-o reproducă perfect după ureche.

Auditivii de emisfera-dreaptă au idei creative pentru efectele sonore, adesea inventând noi tipuri de sunete, noi genuri muzicale, noi instrumente sau combinații de instrumente și sunete, cum ar fi combinația dintre muzică și zgomotele din natură.

Pot simți negativismul cuiva, furia ascunsă, resentimentul și sarcasmul. Invers, pot simți sinceritatea, dragostea și grijă, atitudinile afectuoase și vor răspunde imediat față de persoana cu pricina.

Tehnicile de vizualizare îi ajută să perceapă cele citite și să-și îmbunătățească procentajul de reținere a detaliilor mărunte, precum și a cuvintelor abstracte.

Emisfera stângă

Rezolvă puzzle-uri logice și cu numere, sau probleme matematice. Alții se pricep la matematica superioară și la procesele secvențiale implicate în economie, burse, taxe și finanțe, și citesc ziarele și revistele financiare și comerciale, urmărind tendințele bursei și ale lumii afacerilor

Lucrează secvențial și își păstrează hârtiile și actele în ordine.

Gândesc prin rostirea gândurilor cu voce tare și prin discuția cu alții.

Lucrează bine cu date, fapte, cifre și statistici precise.

Sunt sensibili la calitatea exprimării verbale a altor persoane, remarcând greșelile de

Citind, înregistrează vizual fiecare cuvânt, în ordine, și își pot aminti materialele atunci când sunt întrebați.

Unii dintre ei sunt realmente enciclopedii ambulante.

Pentru accelerarea lecturii, trebuie să vizualizeze cuvintele și detaliile pe care le citesc.

Emisfera dreaptă

Preaia informația prin ochi și sunt acordați la imagini, tablouri, grafice, culori, forme, desene, mărimi și relații spațiale.

Numai după ce au zărit imaginea generală, se pot concentra asupra detaliilor.

Vizualii de emisfera-dreaptă sunt acordați la felul cum arată lucrurile și îi deranjează dezordinea vizuală.

Sunt atât de conștienți de felul cum arată lucrurile încât pot deveni distrași, dacă nu se corectează aspectul vizual
disturbant.

Deși nu-și păstrează lucrurile în ordine, aranjate liniar, așa cum fac omologii lor de Emisfera-stângă, ei doresc ca ambientul vizual ce-i înconjoară să fie atrăgător și vor găsi o modalitate prin care să păstreze lucrurile într-un mod atractiv.

Deoarece vizualii de emisfera-dreaptă gândesc și își amintesc de obicei în imagini, au tendința de a ridica ochii spre tavan, în stânga sau în dreapta.

Deoarece conștiința timpului nu se găsește în emisfera cerebrală dreaptă, ei încep și își termină treaba conform timpului personal și cerințelor proiectului, nu după un grafic orar prestabilit.

natură gramaticală și sintactică, vocabularul redus și frazele repetitive. Ei planifică și repetă ceea ce vor spune, asigurându-se că frazele le sunt corecte din punct de vedere gramatical, și că exprimarea este precisă și clară, cu cuvintele cele mai potrivite. Le place să colecționeze cuvinte și-i încântă să le asocieze în moduri interesante. Le plac neologismele și termenii livrești, ca și cuvintele ce sună bine și asigură nuanța cea mai apropiată de înțelesul dorit. Atunci când ascultă muzică, auditivii de emisfera-stângă sunt conștienți de aspectele tehnice și le analizează conform standardelor lor ridicate, apreciind aranjamentul orchestral sau calitatea vocilor cântăreților, ceea ce face din ei excelenți critici muzicali. Dacă nu le va răspunde nimeni, este posibil să înceapă să vorbească singuri cu glas tare. Au nevoie de liniște numai atunci când studiază sau citesc, deoarece muzica, zgomotele sau discuțiile altor persoane îi distrag din a-și „auzi” propriile gânduri.	
Senzitivi-tactili	Kinestezici
<i>Caracteristici generale</i> Învață folosindu-și mâinile și degetele, simțul pipăirii și reacțiile emoționale. Sunt sensibili față de limbajul asociat comunicării nonverbale, așa cum sunt mimica feței unui vorbitor, limbajul corpului, tonul vocii și starea emotivă, care-i fac de două ori mai conștienți în privința mesajelor altor persoane. Pot reuși o empatie imediată cu alții. Își exprimă gândurile, verbal sau în scris, prin termeni specifici sentimentelor. Actul scrierii în sine le ajută creierul să	<i>Caracteristici generale</i> Ei nu gândesc în termenii cuvintelor, ci obțin informațiile intuitiv. Devin extrem de agitați dacă sunt siliți să stea nemișcați sau să rămână prea mult timp în același loc. Este mai bine să li se ofere activități de mișcare asociate învățatului, așa cum sunt jocurile, exercițiile sau simulările; atunci, vor fi capabili să se concentreze la fel de bine precum persoanele cu alte stiluri care lucrează în mediul lor favorit.

procezeze informațiile

Manifestă tendința de a-și organiza însemnările, sau de a alcătui tabele, liste, diagrame sau sinteze.

O dată ce au scris ceva, nu-1 vor uita.

Emisfera dreaptă

Emisfera stânga

Învață secvențial prin limbajul simbolic al literelor, cifrelor și cuvintelor.

Frecvent, țin în mână un creion sau un pix și scriu, ceea ce-i ajută să gândească și să asculte mai bine.

Mențin contact vizual general, pentru a descifra expresia unui vorbitor, pentru ca apoi, când *gândesc*, să privească în jos și în lateral.

Au tendința de a-și exprima cu precizie propriile sentimente și pot reuși o empatie imediată cu alții.

Adesea, gesticulează din mâini și de obicei sunt expresivi.

Tactilii de emisfera-stângă dobândesc idei noi sub forma intuițiilor sau impresiilor, iar apoi concep abordarea pas-cu-pas pentru a le pune în aplicare.

Se pot trezi în toiul nopții cu o idee și trebuie s-o scrie imediat.

Sunt extrem de motivați și își folosesc logica și capacitatea de a-și exprima sentimentele în cuvinte care-i conving pe alții de ideile lor.

La seminarii sau prelegeri, pot lua multe notițe, în mod liniar, secvențial, dar după aceea nu vor mai avea nevoie să le consulte.

Mulți gândesc și ascultă mai bine dacă măzgălesc, dacă desenează sau dacă țin ceva în mâini.

Pentru a învăța, tactilii de emisfera-stângă

Emisfera stânga

Kinestezicii de emisfera-stângă gândesc într-un mod organizat și sistematic și învață prin mișcările mușchilor motori.

Ei trebuie să se miște mult și sunt agitați atunci când sunt nevoiți să stea într-un singur loc.

Dacă sunt siliți să rămână așezați prea mult timp, vor începe să se foiască sau să se legene, să dea din picioare, ori chiar să se ridice.

Atunci când li se refuză posibilitatea de mișcare, ei găsesc altă modalitate de exprimare a nevoilor kinestezice, care pot să nu fie productive.

Mulți kinestezici de emisfera-stângă au o coordonare foarte bună și își pot sincroniza mișcările cu ale altora.

Sunt sistematici și ordonați, și obișnuiesc să termine sarcina pe care o au, înainte de a trece la alta.

Dacă locul nu le permite să se deplaseze sau dacă nu sunt angajați în nici o activitate orientată spre acțiune, kinestezicii de emisfera-stângă se vor simți stingheri și plictisiți, deoarece n-au ce face acolo.

Emisfera dreaptă

Elevii kinestezici de emisfera-dreaptă învață prin mișcarea mușchilor motori în mod creativ, imaginativ, liber și nestructurat.

Nu toți kinestezicii de emisfera-dreaptă sunt sportivi. Există multe alte activități ce implică mișcarea. Pentru ei, mișcarea poate fi o deplasare în propria lor minte, de la un subiect sau un proiect la altul.

Kinestezicii de emisfera-dreaptă se pot gândi simultan la mai multe lucruri și pot derula simultan mai multe proiecte.

Lucrează în mod impulsiv, rapid, dorind să vadă imediat rezultatele, pentru a putea trece la altă activitate. În graba de a termina un proiect, este posibil să nu se preocupe

trebuie să se folosească de hârtie, caiete, jurnale, registre, creioane, pixuri, stilouri, markere, acuarele, materiale de modelat, jocuri

De masă, calculatoare, echipamente sportive ce implică întrebuintarea mâinilor, instrumente muzicale etc.

Detaliile vizuale și auditive pot fi reamintite dacă sunt asociate unei emoții, sau unei senzații specifice de tip olfactiv, gustativ sau senzitiv.

Atunci când copiii tactili învață să vorbească, iubirea părinților exprimată prin vorbe îi ajută să rețină cuvintele.

Ei au nevoie de sentimente pozitive pentru a se concentra, altfel se pot bloca.

Dacă nu se simt confortabil din punct de vedere emoțional, tactilii de emisfera-stângă folosesc limbajul într-o modalitate organizată, clară, pentru a-i chestiona pe ceilalți despre ceea ce simt într-adevăr, bazându-se pe tonurile vocii lor, și discută în vederea reglementării situației.

Ca să accelereze cititul, tactilii de emisfera-stângă trebuie să asimileze ceea ce se întâmplă. Ei trebuie să simtă ce descriu cuvintele, precum și sentimentele personajelor. Se plictisesc dacă nu se pot identifica emoțional cu materialul pe care-l citesc.

Practic, ei își pot aminti tot ceea ce au citit, dacă au posibilitatea de a transpune lectura într-un sentiment. Ceea ce nu transpun în sentiment se poate pierde.

Manifestă tendința de a fi structurați și organizați în ceea ce fac.

Ei oferă soluții clare, practice, pas-cu-pas.

Elevii tactili de emisfera-dreaptă sunt indivizi sensibili, care au tendința de a gândi global.

Tactilii de emisfera-dreaptă gândesc cu inima. Ei dobândesc intuitiv idei și informații noi. Sunt pasionați de aceste idei și pot fi foarte convingători când le transmit altora

dacă realizarea părților componente a fost perfectă.

Unii kinestezici de emisfera-dreaptă iau ideea, efectuează câteva investigații preliminare și trec la alt proiect. Rămâne ca persoanele orientate spre detalii din jurul lor să preia componentele și să termine treaba respectivă.

Fiind orientați spre atingerea obiectivului, kinestezicii de emisfera-dreaptă dețin capacitatea de a rezolva lucrurile abordând mai multe proiecte simultan.

Sunt genul de persoane care, la un moment dat, vor face ceea ce simt că au chef.

Pot să asigure continuitatea muncii și să fie o sursă de creativitate și imaginație, deși ceilalți trebuie să accepte faptul că le lipsește o conștiință a timpului.

Pe cât de des întârzie dimineața la serviciu, pe atât de des pot absorbiți de un proiect.

Kinestezicilor de emisfera-dreaptă le place să fie alături de alți oameni atunci când execută ceva ce nu necesită prea multă conversație

Atunci când vorbesc, folosesc cuvinte scurte, de acțiune, și trec repede la subiect.

fapte în mod impulsiv. Deoarece nu trebuie să gândească în termenii cuvintelor, ci numai ai ideilor, sunt capabili să înțeleagă repede informațiile noi fiindcă pot cuprinde instantaneu tabloul general. Prin intermediul intuiției, în câteva clipe pot să priceapă esența unei prelegeri de două ore. Unii tactili de emisfera-dreaptă îndrăgesc jocurile și sporturile care implică întrebuințarea mâinilor.	
--	--